

ЮРІЙ ЯЧЕЙКІН

**МЕМУАРИ
ПРОРОКА
САМУІЛА**

ЮРІЙ
ЯЧЕЙКІН

МЕМУАРИ ПРОРОКА САМУЇЛА

Гумор і сатира

РАДЯНСЬКИЙ ПИСЬМЕННИК
КИЇВ — 1971

Юрій Ячейкін — лауреат Срібного Іжака. Цієї нагороди він удостоєний як один із переможців міжнародного конкурсу гумористів у Софії.

У своїй останній книжці «Мемуари пророка Самуїла» він, пародіюючи форми притч та біблійних переказів, торкається найпекучіших проблем нашого сьогоденного життя. В одному йменному творі, що дав назву цій збірці, Ю. Ячейкін виводить образ захланного кар'єриста й славолюбця Самуїла, таврує любителів інтриг та доносів.

У2

Я95

7-3-3

67-70М

ОДЕСЬКА
ДРУКООФСЕТНА
ФАБРИКА

ЗАДАЧКИ ПРО ТРУБИ

Дітей слід виховувати на героїчних прикладах. Мій батько, скажімо, героїзував свою працю в деревообробній промисловості:

— Я в твої роки дерева рубав! На хліб заробляв, телепню!

Це була справді неймовірна історія, бо навколо нашого міста останні дерева вирубали ще в доісторичні часи, а вже за життя Нестора-літописця нашу місцевість називали Диким Полем. Але батько про цей історичний факт нічого не знав. А я знав. Зрештою, нічого дивного тут нема: діти завжди розумніші од своїх батьків.

Аби з часом не вскочити в таку ж халепу, я своїй дочці згадував про власне героїчне минуле так:

— Знову двійка? Не можеш підрахувати «два плюс сім мінус три»? Та я в твої роки задачки лускав, як горіхи! А хіба ж у нас такі задачки були? Жах, а не задачки! Приміром, стоїть порожній резервуар, в одну трубу вода тече, а з другої витікає. Спробуй дізнайся, коли отой резервуар наповниться... Кошмар! Але для мене то було пусте діло!

Але настав день, коли дочка сказала:

— Тату, ось вчителька дала нам розв'язати задачку... Жах, а не задачка! Розумієте, тату, стоїть порожній резервуар, в одну трубу вода тече, а з другої витікає. Спробуй дізнайся, коли отой резервуар наповниться... Кошмар!

Дитячими вустами мовила істина...

Я негайно сховався за газету.

— Ніколи мені,— промимрив я, з непереборним острахом згадуючи власне героїчне минуле.— Спитай у мами...

— Йди до тата,— сказала дружина.— Я оті задачки завжди в твого тата списувала.— А щоб остаточно не підірвати батьківського авторитету, цілком розумно докинула:— Але не подумай, що я була найдурнішою,— в нього не тільки я, весь клас списував!

Довелося відкласти газету.

Значить, так: в одну трубу тече, з другої витікає... Господи, скільки вже води з того часу збігло, коли я розв'язував такі задачки. Труба мені!

Хіба ж я їх розв'язував! То мій батько їх розв'язував! А для нього то було пусте діло, бо тоді мій батько керував міським водопроводом. Бувало, зачиниться в кабінеті години на дві, а то й більше, потім виходить з готовим рішенням і каже:

— Ех ти, телепню! Ми в твої роки хіба ж такі завдання вирішували... Вчися, дурню, інженером будеш... Інженер — то сила! Ти йому лишень дай вихідні дані, він тобі одразу остаточний результат визначить. Ну, а тепер, коли ми знаємо остаточний результат, то й самі впораємося. Ану сідай, і давай удвох подумаємо...

Батько мій два роки як на пенсії — час би вже й завітати до старого. Напевно, зрадіє «борода», що синочок із невісткою його не забувають... Вирішено — піду! От зараз, не гаючись, встану й піду!

— Маринко! — гукав дружині. — Збирайся — до батьків підемо... Ніяких «завтра»! Знаємо ми ці «завтра»! Завтра, післязавтра, через рік... А ти, мала, не рюмсай! Ось повернуся — за п'ять хвилин твою нещасну задачу вирішу... Ми в твої роки

хіба ж такі завдання вирішували! Ну, куди ти свою задачку поділа? Ти бач — я ще й шукати її мушу?

Як не дивно, батько справді зустрів нас радо. Мати теж... Люди таки брешуть, ніби незваний гість — гірший за татарина. Приємно так посиділи, мудро поговорили на міжнародні теми, винце попили, анекдоти порозповідали. А тоді вдарилися згадувати минуле.

— Пам'ятаєте, тату, — захоплено почав я, — як вправно ви колись вирішували задачки про труби. Просто-таки геніально! Над тими ж задачками сказитися можна — стоїть собі порожній резервуар, в одну трубу вода тече, а з другої витікає...

— А таки було всякого, — замріяно мовив старий. — Що було, то було...

— Зараз, тату, ви могли б вирішити таку задачку?

— І хитрюща ж ти штучка, синку: знаєш, а питаєш... Я ж і тоді їх не вирішував.

— Та невже? — сторонів я.

— А так. Зачинявся в кабінеті й дзвонив до головного інженера, Кирила Мефодійовича.

— Не може бути!

— А ти хіба не знав? Що було, то було... А було — аж гей!.. Ген-ген, далекі роки виглядають...

Уявляєте?

І це рідний батько! Сором який!

— А зараз ви не могли б подзвонити до Кирила Мефодійовича? — хапаюся за соломинку.

— А чого б то не могли? Була б задачка...

— Є! — радісно вигукнув я, витягаючи учнівський зошит. — Ану дзвоніть!

Подзвонили і слово за слово з'ясували, що Кирило Мефодійович ніколи таких диявольських задачок не вирішував, він ще в школі їх списував. А на погибель!

А що ж він робив? Головний інженер дзвонив старшому плановикові.

За якихось півгодини ми дізналися про весь процес вирішення задачок про труби.

Старший плановик дзвонив економістові...

Економіст дзвонив референтові...

Референт дзвонив інженерові по технагляду...

Інженер по технагляду дзвонив змінному майстрові водонапірної башти...

А змінний майстер — мотористові. І то вже був кінець.

— То, я вам скажу, голова! — аж захлинався у дифірамбах колишній батьків підлеглий, змінний майстер Карпо Юркович.—Він у нас років тридцять уже як задачки про труби вирішує. Золоті руки в нашого ветерана!

— А як же він вирішує?

— Практично. Випускає з резервуара воду, а тоді в нього з одної труби тече, а з другої витікає — згідно всіх вимог задачки. А сам стоїть і дивиться на свій хронометр, яким ми його преміювали, щоб знати точний час, коли вода підніметься до обумовленого різня. Що, не вірите? Та їй-богу! От давайте вашу задачку — самі переконаєтесь...

Ми з батьком полегшено зітхнули, зручніше повсідалися у фотелях і запалили. Жінки, задля годиться, погломоніли з нами хвилин десять і пішли на кухню мити посуд. Зрозуміло, води в крані не було — Карпо Юркович міцно тримав своє слово. І правильно: взяв зобов'язання — виконай!

А я, телепень, все життя сушив голову, чого це в нас з перебоями працює водопровід?

ДВАДЦЯТЬ ПЕРШИЙ

Ми з синочком сиділи у кріслах і цікаво позирали на двері. Навіть телевизор вимкнули, аби не заважав. Що не кажіть, а цього вечора наші двері вже відчинялися для вісімнадцяти Дідів Морозів!

— Будуть ще,— під'юджував я синашу.

Та під'юджувати не було потреби. Я сам наче аж горів, що вже казати про дитину. Приємно, знаєте, коли новорічного вечора до тебе завітає Дід Мороз із торбою подарунків. Дуже корисний звичай! Я задоволено позираю в куток, де звалено подарунки,— кумедне ведмежа, триколісний велосипед, грубезна коробка кольорових олівців, іграшкова гвинтівка з пістонами, великий набір «Конструктор», лялька з блакитними очима... Лялька, звісно, пацанові ні до чого. Тут Дід Мороз явно помилився. Недарма він зайшов тринадцятим...

Але, вибачте, дзвонять. Так і є — дев'ятнадцятий Дід Мороз! Відхекався він і заволав:

— Нова, 19, квартира 37?

— Точно,— кажу я.

— З Новим роком! З новим щастям!

— Вітаємо і вас! — виховано озиваємося ми з сином.

Дід Мороз видобув із торби гідравлічний пістолет і конторську книгу. Пістолет — синочкові, книгу — мені, аби я розписався, що одержав подарунок. Зрозуміло, я нашкрібав нерозбірливу закарлючку.

— Бувайте! — сказав дев'ятнадцятий Дід Мороз і зник за дверима.

Синочок прицільно вистрілив цівкою води в морду котові — тверда в нього рука! — і ми знову посідали в крісла.

— Прийдуть ще, — обіцяв я.

Думаєте, помилився? Ні! Чуєте, дзвонять? Так і є — двадцятий Дід Мороз. Відхекався він і заволав:

— Нова, 19, квартира 37?

— Точно, — кажу я.

— З Новим роком! З новим щастям!

— Вітаємо і вас! — озиваюсь привітно я, хоч мені вже трохи набридла одноманітність вступної програми...

Двадцятий був не ліпший од тринадцятого — приніс, дурень, іграшковий посуд. Хіба це подарунок для пацана? Та я й за цей непотріб розписався: коли дають, то бери...

Сили ми і чекаємо останнього — двадцять першого. Сидимо годину, повернуло на другу, а його нема. Я почав непокоїтись. Непорядок! Невже не прийде! Невже не туди пішов? Нічого дивного тут нема, бо в нашому місті аж двадцять одна Нова вулиця. Правда, наша Нова найближча до бюро добрих послуг, де підробляють Діди Морози-студенти, але...

Коли марно минула третя година чекання, я упевнився — не прийде! Так, є ще серед нас батьки, які дитині й цукерки не куплять. Хоч би й під Новий рік. У таких іродів навіть торішнього снігу не виканючиш. Звісно, мало вже таких, але, як бачите, подекуди ще трапляються. Самі дитину й на гріш не потішать, а як підросте, то ще аліменти з неї здирають. От у двадцяти сім'ях правильно дітей виховують — заздалегідь купили подарунки, принесли

в бюро добрих послуг, залишили адресу і сплатили за послуги Дідів Морозів. Хіба ж вони винні, що ледачі студенти сунуть до найближчої Нової? Цікаво, будуть у цих ледацюг вираховувати вартість подарунків зі стипендії? В мене, ясна річ, не вирахують, бо я й сам не впізнаю власну закарлючку... Розуму я ще не втратив!

Господи, який я ідіот! Чого я, телепень, ще чекаю? Двадцять перший Дід Мороз ніколи не прийде! Хоч чекай його до страшного суду! Адже на двадцять першій Новій живу я...

**ТАЛІСМАН
ОЛЕКСАНДРА
МАКЕДОНСЬКОГО**

У школі я не мав зі своїм прізвиськом ніякого клопоту. Зрештою, це було навіть зручно: історик ставив мені тільки п'ятірки. Суворі випробування почались тоді, коли я закінчив школу-восьмирічку.

Я пішов в автопарк, щоб влаштуватись на роботу. Працівник відділу кадрів сказав:

— Значить, закінчив школу і вже за кермо? Так, так... Паспорт є?

— Буде через три місяці...

— Так, так... Прізвище?

— Македонський! — бравові відрепортував я.

Він зачудовано глянув на мене і раптом здогадався:

— Олександр?

— Так точно!

— Зачекайте хвилинку. Я зараз...

Він зник за дверима, оздобленими табличкою «начальник», але не зачинив їх як слід. Я добре чув його розмову з начальником:

— Ще один...

— Невже?..

— Факт! Цього разу — Олександр Македонський. Пам'ятаєте, скільки в нас було клопоту з Робінзоном Крузо? А Робінзон — людина тиха, смирна, просто вважала людина свою водозливну машину диким незаселеним островом. Куди йому до Македонського! Македонський — хлопець хоч куди, козак! Вояка!

Я з приємністю вислухав цю блискучу рекомендацію і більше не прислухався. Нарешті кадровик виїшов і чемно порадив:

— На жаль, вельмишановний товаришу Олександр Македонський, зараз у нас вакантних місць немає. Спробуйте влаштуватися у «Держстрах». Там ви зробите кар'єру...

Навчений гірким досвідом, я пішов прямо до начальника контори «Держстраху», минувши відділ кадрів.

— Олександр Македонський! — відрекомендувався я ї, щоб довести, що вже опанував своєю майбутньою професією, додав солодким голосом героя радіореклами: — Ви застрахували своє життя?

Запитання справило на нього належне враження. Я був переконаний, що начальник давно застрахував своє життя, але бачив, що він готовий зробити це вдруге. Очевидно, в мене був природний талант.

— А майно? — цікавився я. — На випадок пожежі або іншого стихійного лиха? Бувають різні несподіванки. Один австралієць застрахувався навіть на той випадок, якщо на його хату впаде супутник. Байдуже який — наш чи американський...

— Чого ви хочете? — прохрипів начальник.

— Влаштуватися...

— Зараз влаштуємо! — зрадів він і підняв телефонну трубку. — Алло! Коваленко? Слухай, тут у мене Олександр Македонський! Ну да! Негайно приходь із хлопцями! Тільки не затримуйся, іроде!

Я з жалем переконався, що мій майбутній начальник був не дуже вихованою людиною.

Коваленко з хлопцями не барились. Вони прийшли і мовчки почали викручувати мені руки.

— Ви що, збожеволіли? — спантеличено запитав я.

Прицільний удар у сонячне сплетіння позбавив мене можливості ставити безглузді запитання. Через півгодини я вже був у лікарні.

— Як тебе звуть, мій юний друже? — привітно запитав лікар.

— Олександр Македонський! — просичав я.

— Це ти склав башту з черепів полонених?

— Це зробив Тамерлан! Я пив молоко з кокосових горіхів і їв шніцелі з індійських слонів. Крім того, я завоював півсвіту...

Лікар сприймав усе це цілком серйозно.

— Це у тебе від перевтоми, — мовив він, — у школі така насичена програма...

Я зареготав і вистрибнув у вікно. У лікарні завилала сирена.

Години зо дві я тинявся по місту як приречений. Додому йти боявся — знову заберуть.

Але в ці критичні хвилини фортуна не зрадила мене.

Я випадково побачив нашого кербуда, про якого ходили вперті чутки, що він людина-невидимка. До цього висновку приходив кожен, хто сунув до нього зі скаргою.

— Добрий день! — привітався я.

— Будь здоров, шибенику, — пробурчав він.

— Ви мене впізнали? — з надією запитав я.

— Будь певен, упізнав... Ти — Олександр Македонський!

— А ви можете дати про це довідку? Мені треба, щоб влаштуватись на роботу...

— Чому б ні? — знизав він плечима. — Довідка — це не відповідь на скаргу...

Він провів мене до себе в кабінет і написав: «Довідка. Цією довідкою свідчу, що власник цієї довідки дійсно є Олександр Македонський». Підписав і поставив печатку.

З того часу я не маю зі своїм прізвищем ніякого клопоту. Довідка діє, як наймогутніший талісман. Вона зробила мене шофером третього класу, а я застрахував її в конторі «Держстраху».

ЯК ГЕРОЙ СПОЧИВ НА ЛАВРАХ

— Рекомендую: токар-швидкісник, перший на заводі кавалер Золотої Зірки,—знайомив комсорг цеху представників студії хронікальних фільмів з майбутньою зіркою документального екрана.—Тільки вчора з Москви повернувся! — з гордістю додав комсорг.

— Чудесна ідея! — вигукнув кінопредставник. — Геніальний для святкової хроніки сюжет: герой натхненною працею відповідає на високу нагороду. Не помилився? Хо-хо!

— Ні,— зніяковіло признався герой.

Несподівано митець зажурився.

— Світла мало,— зітхнув він і бадьоро наказав худорлявим парубкам у жіночих беретах, що юрмилися за його нейлоновими плечима: — Хлопці, шукайте ракурс!

Жіночі берети з таким завзяттям кинулись шукати ракурс, що герой був змушений зупинити верстат.

Ракурс шукали добру годину. Але, здається, так і не знайшли. Видно, загубили назавжди. Потім ще годину робили дублі.

— Здається, все! — нарешті вирішив галасливий творець хроніки.— Хлопці, поїхали!

Хлопці плюнули на загублений ракурс і миттю зникли. Мабуть, просто спишуть той ракурс із балансу.

Герой зрадів. Але не встиг він увімкнути верстат, як його руки вже хтось міцно тиснув.

Це була незвичайна людина. Вона була така довга й така тонка, що скидалась на антену. Людина-антена була в одязі на «блискавках» і діяла теж блискавично:

— Привіт-привіт! Я з радіо! Республіка чекає святкового інтерв'ю з героєм!

Для блискавичної людини вистачило тридцяти хвилин робочого часу.

Через кілька хвилин до героя прийшов знайомитися з життям відомий (у журнальних колах) письменник. Розмовляв спокійно, неквапливо, красиво. Але довго. Час у нього, видно, був не крадений. Найбільше його цікавило, чи не пас герой у дитинстві коней і чи не мріяв про трудові подвиги, дивлячись на антрацит нічного неба, всіяного космічною електрикою зірок.

Потім події розгортались так.

Прийшла симпатична дівчина й агітувала героя виступити в університеті культури з лекцією «На бойовому посту і за його межами». Дівчину дуже цікавило, як герой увечері поєднує особисте життя з життям трудовим і громадсько-політичним. Бо сама вона ще не одружена і тому їй бракує досвіду...

Прийшли дошкільнята і зворушливими віршованими рядочками запрошували героя на святковий ранок у дитсадок.

Прийшов змінний майстер, вилаявся і забрав частину денного завдання.

— Не чекав від тебе зриву,— бурчав він.— Може, хлопці з другої зміни надолужать... Герой!

Найкоротший візит відбувся в останні хвилини зміни.

— Я з газети! — відрекомендувався відвідувач.— Дамо про вас ранкову інформацію. Тема: ставши на

трудоу вахту на честь пролетарського свята, герой трудового фронту натхненною працею відповідає на високу нагороду. Не помилились? Хо-хо! На скільки процентів ви сьогодні виконали норму?

— На десять,— ледве видавив герой, вкрай виснажений нескінченними діалогами.

— Ой-ой-ой! — недвозначно сказав газетяр і цим обмежився.

В редакції він рапортував:

— Матеріалу не буде. Слава зіпсувала героя. Після нагородження він негайно спочив на лаврах. Денну норму виконав лише на десять процентів. Натхненною працею на високу нагороду не відповів...

ТАТО РОБИТЬ ВИСНОВКИ

— Батько наробився як віл! Прийшов голодний як крокодил! А вдома приємність — викликають до школи! До самого директора! — бідкався Панас Григорович. — У всіх діти як діти. А в нас — довбня, пеньок, колода! (Панас Григорович працював у лісовій промисловості). Я в твої роки вже копійку заробляв, нетямуща твоя голова! Де мій солдатський ремінь?

— Та йди вже, йди! — полохливо озвалась дружина. — Бо в минулому році ти в школу аж двічі збирався, а тебе там і досі не бачили...

— Мені соромно людям у віці дивитись! — пояснив батько. — У всіх діти як діти... Розумні, кмітливі... Ну, як повернусь, то впишу йому істини в оте саме місце! — І грізний батько зник за дверима.

Директор школи зустрів Панаса Григоровича похмуро.

— Сідайте. Добре, що прийшли. Ви, мабуть, трохи поінформовані... Я вам викладу лише факти. Висновки самі зробите.

Директор розкрив великоформатну конторську книгу і діловито повідомив:

— Шостого грудня ваш син Павло Безпорадний на лабораторних заняттях з хімії влаштував вибух.

— Невже?

— Факт!

— Але як?

— А так. Вкрав у вчителя потрібні речовини,

змішав їх у склянці, поставив на вогонь, і будь ласка — перелякав усіх на смерть.

— Вперше про таке чую!

— У моїй багаторічній практиці це також перший випадок. Слухайте далі... Вчитель географії у нас людина статечна, огрядна. На уроках сидить, як пришитий. Ваш син Павло Безпорадний скористався з цього і змастив стілець тонким шаром столярного клею. Уявляєте? Довелося географа всією педагогічною радою відмочувати.

— Неймовірно!

— Але факт! Я вже не кажу про такі дрібниці, як фокуси з електрикою,— недбало додав директор.— І не розповідаю про таємничі зникнення крейди. Ось ще випадок: якимось ваш син Павло Безпорадний прикинувся хворим і весь урок гикав. Хоч би вигадав естетичнішу симуляцію! Або ще. На уроці історії він ліг під парту й ховався там, поки історик викликав. Або ось, у мене є відповідний запис...

Прощаючись, Панас Григорович схвильовано тиснув директорську руку:

— Дуже вам вдячний... Дуже! Розкрили очі... Скажу вам одверто: досі не знав сина. А висновки зроблю. Будьте певні!

Додому він повернувся, сяючи від задоволення.

— Маріє! — почав розповідати ще біля вішалки.— Ти навіть не уявляєш, який у нас Павлуша розумний... Кмітливий, спостережливий, винахідливий! Вчителя географії він... Га-га!.. Але краще розповім тобі потім. При дитині вихваляти її непедагогічно...

ВАЖКО БУТИ ВІДОМИМ

Нас троє: він, вона і я.

Він — це юний орангутанг, напрочуд здібний представник родовиду нижчих приматів. Вона — це папуга ара, видатна ерудитка в галузі правил вуличного руху та шляхових знаків. Я, зрозуміло, цар природи або, по-простому, гомо сапієнс.

Живемо ми душа в душу і всі наші хатні проблеми вирішуємо колегіально.

Скажімо, приходить до мене з равликом-павликом у руках початкуючий приборкувач драглистих потвор, або, по-науковому, слимаків і починає пропагувати нові ідеї:

— Наш святий обов'язок — виховувати підростаюче покоління в дусі чітких морально-етичних норм, виховувати на переконливих фактах, узятих з нашого вируючого життя. Ось вам равлик-павлик. Він пересувається повільно, бо несе на собі непосильний тягар приватної власності. «Своя хата» заважає йому стрімко рухатися вперед, бо тягне назад, у жалюгідний світ дрібнобуржуазних інстинктів. Цей номер матиме приголомшуючий ефект, якщо ми устаткуємо кожне місце в цирку портативним телескопом і придбаємо тигра...

— Навіщо ж телескоп? — ошелешено запитую я.

— Щоб побачити на арені носія родимих плям минулого, — спокійно розтлумачив мені аматор.

— А тигр?

— Щоб показати, як добре він рухається вперед, бо давно позбувся приватної власності.

Я пручаюсь як можу.

— Ідея цікава,— мимрю, щоб не образити початкуючого колегу,— свіжа і справді оригінальна. Але сам я взяти на себе відповідальність за цей номер не можу, бо завтра їду за Полярне коло заготовляти віники з павиних хвостів для смертельного атракціону «Дикі леви на мотоциклах».

Тепер він ошелешено кліпає очима:

— А навіщо ж віники з павиних хвостів?

— Щоб підмітати кістки необережних приборкувачів. Це трохи прикрашає трагізм вистави.

— Ясно. Тоді я прошу вас, як знамениту і впливову людину, просто поговорити з дирекцією цирку про ангажемент.

Ну, що я маю в такому випадку діяти? Як усі, ховаюся за колегіальним рішенням.

— Бачите,— привітно кажу новачкові,— я мушу порадитися з колегами.

— Будь ласка! — радіє він.

Я й питаю ару:

— Попочко, що ти на це скажеш?

— Дуррень! — розсудливо каже папуга.

Я цілком поділяю цю думку, але запитую й третього члена колегії:

— Орангутанчику, що б ти зробив на моєму місці?

Орангутанг кидає равлика-павлика до рота, потім двома пальцями бере носія нових ідей за комір і з огидою виносить його за двері. Що він там із ним ще робить, я не знаю, тільки відвідувач завжди кулею вилітає на вулицю. У цей момент ара сідає на підвіконня і, мов гучномовець ОРУДа, дає корисні поради:

— Переходячи вулицю, подивися спочатку ліворуч, а з середини вулиці — праворуч.

Приборкувач слимаків хапається за серце і чимдуж біжить за першим-ліпшим автобусом. Ара і тут на висоті:

— Не певен — не обганяй.

Отак — щодня. Але що мене тішить — орангутанг не перебірливий. Два дні тому він з'їв цілу торбу червоних мурашок, які мали виступати в аттракціоні «Роби до поту, аби в охоту», а позавчора за якусь хвилину зжер двадцять сім золотих рибок і випив воду з акваріума (тема — «Не все те золото, що блищить»). Вчора мені подзвонив дільничний уповноважений і сказав:

— Завтра я прийду до вас із комісією, посиленою представниками управління культури. Хоч ви й знаменитість, але бешкетувати нікому не дозволено. У мене на вас накопичилося вже вісім томів скарг! А що пишуть? Пишуть, що ви бездушний ретроград і зачерствілий консерватор. І це пишуть представники нашої творчо-активної молоді. Так от, у зв'язку з нашим візитом посадіть свій зоопарк на кухню строком на одну добу.

Я гречно відповів:

— Будь ласка, заходьте. Буду вельми радий. Тільки дозвольте попередити, що в мене є ще очкова змія. Вона страшенно люта, бо я щодня, коли роблю ранкову гімнастику, використовую її замість еспандера. До приємного побачення!

І що ви думаєте? Ніхто не прийшов. От і вір людям на слово... Але це нічого: він, вона і я вперше провели день спокійно.

І все-таки мені цікаво, як рятуються від графоманів відомі письменники? Адже вони не мають хатнього звіринця!

Письменники — люди добрі. Ще більше добрішають вони, коли купують їхні книжки.

Я купую книгу уславленого драматурга і йду до автора.

— Оце моя найулюбленіша книга,— соромливо освідчуюсь я.— Прошу, якщо вам не важко, підпишіть...

Він сяє щасливою усмішкою і привітно питає:

— А ви самі часом не дерзаете?

— Світ — театр, люди—актори,—кажу я і скромно опускаю очі долу.

— Ага! Значить, так: «Талановитому драматургові...»

Все, як годиться, написав — моє прізвище, ім'я та по батькові, поставив дату, а також свій розбірливий підпис.

Я купую роман видатного майстра прози і йду до автора:

— Це мій найулюбленіший твір. Епохальна річ!.. Якщо вам не важко, на згадку...

— А ви самі часом не дерзаете?

— Ну, життя — це проза...

— Значить, так: «Талановитому прозаїкові...»

Поет-академік написав зворушливо: «Нашій надії на поетичній ниві...» А молодий, але вже відомий байкар порівняв мене насамперед із собою, а потім з Езопом, Лафонтеном і Глібовим.

...Отак, хлопці! Поки що я нічого не написав, але всі редактори вже знають, що я — талановитий.

ЗУСТРІЧ ЗІ ШПИГУНОМ

Панасюк з'явився на заводі металовиробів № 2 після фатальної події — сухого розгрому заводської футбольної команди та ще на своєму полі. Йому поклали подвійний оклад, дали квартиру в центрі міста і щомісяця персонально для нього наймали таксі за рахунок понадпланових прибутків. Але що він робив на заводі, ніхто не знав. Цю таємницю тримали в цілковитому секреті. Він був до того за-секречений, що навіть не дозволяв собі знайомитися і вітатися з сусідами.

Ці підозрілі факти занепокоїли шпигунське кубло однієї імперіалістичної держави. І незабаром на ялтинському пляжі було помічено сліди снігової людини...

Шпигун застукав Панасюка на гарячому — той саме запихався кривавим біфштексом у кафе «Ластівка». Ворог сів за його столик, із професійною майстерністю заховав обличчя за торішньою газетою і почав уміло намацувати слабе місце в своєї жертви:

— Вдаримо по банці?

Панасюк жваво відгукнувся:

— Ну, якщо символічно...

— Горілка, лікер, коньяк? — підступно розкладав його заморський виродок.

— І пиво! — мовив Панасюк, демонструючи свою глибоку обізнаність з анекдотами.

Хитрий ворог удав, що сміється.

— Люблю веселих людей! — збрехав, анітрохи не червоніючи, натренований на спецзаняттях шпигун.— Будьмо знайомі: Іванов.

Підла провокація пройшла блискуче. Засекречений працівник міцно потиснув руку найманця міжнародного капіталу і, забувши про всяку пильність, відрекомендувався:

— Панасюк.

Ворог щедро хлюпнув у фужери по конячій дозі «КС» і, ніби між іншим, докинув:

— Задоволені роботою?

— Та як вам сказати... Хіба з місцевого матеріалу щось путнє зліпиш?

— Так, у нас ви мали б далеко ширші можливості,— туманно натякнув ворог.— До речі, де ви зараз перебуваєте?

— На одному заводі...

— А саме?

— А він назви не має, тільки номер...

— Який?

— Так я вам і виклав! Скажу тільки, що він збігається з останньою цифрою мого домашнього телефону.

«Сьогодні ж куплю в аптеці гумові рукавички, щоб поцупити з автомата телефонну книжку»,— вирішив удаваний Іванов, а вголос мовив:

— Ну, будьмо!

— Добре пішла,— відзначив Панасюк і вп'явся зубами в шашлик.— А ви чого не їсте?

— Після першої не закусюю,— маскувався й далі шпигун, щоб не викликати й найменшої підозри.

— То давайте по другій.

Перехилили.

— Добре пішла,— хукнув засекречений Панасюк і заходився над котлетою по-київськи.— А ви чого не їсте?

— Після другої не закусюю,— ворог суворо дотримувався настанов шпигунської школи.— Певно, обіймаєте значну посаду в конструкторському бюро?

— А ви звідки знаєте?

— Маю досвід,— посміхнувся лицар плаща та кинджала.— І що ви зараз поробляєте, якщо не секрет?

— Поки що працюю над схемою... Розумієте, сучасні стратегія і тактика полягають у тому, щоб розхитати оборону супротивника і посіяти паніку в його тилкових лініях. Тоді бери їх хоч лівою ногою. Га-га! У мене вже є кілька пристойних новинок!

— Цікаво було б глянути,— замріяно мовив шпигун.

— Слухайте,— раптом обурився Панасюк,— ви що, мене за дурня вважаєте? Хіба я не розумію, що вас до мене підіслали?

Шпигун ошелешено кліпав очима.

— Ви ж купуєте не kota в мішку!— гримів Панасюк.— Так ми ні до чого не домовимось. Ставте свої умови, бо я поставлю свої. А вони в мене такі,— він почав загинати пальці:— п'ять косих, хата і коляска. Само собою — премії...

— Підпишіть,— пробелькотів приголомшений таким нечуваним успіхом ворог, простягаючи стандартну вербувальну анкету.

Панасюк недбало поставив закарлючку і радісно хлюпнув у фужери:

— Будьмо! А ви чого не їсте?

Шпигун вже не крився перед новоспеченим спільником.

— Я можу без закуски випити цілу цистерну,— мовив він, лагідно спостерігаючи, як огидний запроданець наминає купати.— Я з відзнакою закінчив спеціальний курс — нас там навчали перепивати навіть слонів.

— Здорово!— щиро позаздрив запроданець.

Це тільки розпалило шпигуна:

— То ще дрібниці. Ви краще подивіться мені в очі. Оце око в мене фальшиве. Насправді це не око, а мікрофотоапарат. Як у вас кажуть, фотографую об'єкти «на глазок»...

— Невже?— жажнувся Панасюк. Він навіть забув жувати.

Це ще більше розпалило шпигуна.

— У мене в роті,—він роззявив пельку, як на прийомі в дантиста,— отут фальшивий зуб. Насправді це не зуб, а поштова скринька, куди я ховаю крадені державні таємниці.

Панасюк сполотнів.

— Атож!— довірливо розповідав ворог.— У мого резидента теж є фальшиве око й фальшивий зуб. Час від часу ми з ним обмінюємося. Як у вас кажуть, «око за око, зуб за зуб». Ну що, вип'ємо за успіх?

— Офіціанте!— заволав білий, як сорочка, Панасюк.— Ще по сто і міліціонера!

...З того дня минуло чимало часу. Шпигун відбув належне покарання і нині легально торгує білетами лотерейного щастя. Але остаточно його все ж не перевиховали, в його серці досі жевріє чорне почуття: він терпіти не може одних із кращих представників людства — футболістів. Психічно травмована людина!

ОПОВІДЬ КОЛИШНЬОГО МІЛЬЙОНЕРА

...Правильно старі люди кажуть: в лиху годину узнаєш вірну людину.

Прогуляюся це якось по ботанічному парку. Читаю таблички на екзотичних деревах. Раптом із-під трахікарпуса (є така китайська пальма-віяло) вилазить здоровило в линючому тільнику. Пика неголена. Око підбите. В правиці він тримає коліно водопровідної труби, а в лівій руці цеглину. Одразу видно, що ніч він провів на якійсь новобудові.

— Шановний!— рикає цей неприборканий експропріатор.— Купіть цеглину!— і він недвозначно крутонує над моєю головою трубою, яка аж просвистіла в повітрі.

— Облиште свої фокуси,— спокійно кажу я.— Ви не комік, а я не гальорка. Аплодисментів не буде. Ви краще подумайте, поки не пізно, що вам дасть оце кустарне знаряддя праці? Три роки за грабунок гаманця з трьома копійками на трамвай і ще пару років за розкрадання будівельного матеріалу.

Мазурик похнюпився.

— У школі вас, певно, знайомили з аксіомою, що зароблена копійка краща за крадений карбованець,— продовжую я виховувати його.— Але ви, я бачу, не піднялися навіть до середньоосвітнього рівня. Мабуть, у школу ходили не більше чотирьох років?

— Шість,— уточнив мазурик,— але двічі я залишався на другий рік...

— Ех ви, молоді та зелені! Вчитися б вам і вчитися... І вчитися, головне, є в кого! Візьмемо мене. У мене вілла з басейном, «Волга» в гаражі і моторка на причалі... І все це я заробив чесно, без усяких там походів із металоломом і дефіцитною цеглою. У мене, може, на ощадкнижках — мільйон! І жоден міліціонер мене не зупинить, а вам від одного цього слова п'яти копе. Бо я чистий перед законом. В'язниці збудовано не для мене. А ви? Для вас в'язниця, як готель для командировочного. А чому? Тому що я працюю, а ви ні! Праця облагороджує людину. Правда, посада в мене скромна — перегортаю папери у відділі кадрів харчоторгу... Але нічого, і ця робота годує. А хто робить кривно, той ходить певно! От, скажімо, візьмеш на роботу достойну людину, посадиш її на хліб чи на сіль, вона тобі й віддячує... Красиво і благородно!

Мазурик упав навколішки, наче йому ноги сокирою підрубали. По його неохайній пиці котилися сльози щирого каяття.

— Маестро! — скиглив він. — Візьміть мене до себе на роботу! Вірою, правдою...

— Подумаю, — про всяк випадок zvolікаю я. — Але спочатку забудь цей імпортний метод.

Я гидливо показав на трубу й цеглину. Він слухняно закинув їх у куці.

Ну, я допоміг йому стати на ноги. З усього було видно, що хлопець назавжди «зав'язав». Але я не така людина, щоб хтось мені поплакався в жилетку — і я розчулився. Ні, я його, ірода, таки посадив! Посадив на саму воду. З місячним іспитовим строком. І що б ви думали? Вже через місяць він віддячив мені путівкою на Мінеральні Води і закордонним апаратом для підводного лову. Правильно діди

кажуть: приятелева вода лучча ворогового меду. Згодом я пересадив його на пиво. Він вартий був цього!

Так от, хлопці, що не кажіть, а велике це діло — вчасно підтримати людину, не дати їй впасти, скотитись у безодню...

До речі, чия сьогодні черга підмітати камеру?

ПРАВИЛА СИЛОВОГО ТОНУ

Я збирався на вечірку; власне, туди мала прийти одна дівчина. Ясно, що мені необхідно було якнайкраще показати себе.

Я вирішив звернутися за порадою до рідного дядечка, знаменитого футбольного тренера. Він терся по всіх столицях, отже, нахапався манер. Кому ще, як не йому, навчити племінника правил хорошого тону?

Коли я прийшов до дяді, він саме трошив ногами ніжки дубового стола. Це входило в комплекс його щоденних тренувань.

— Діду!— заревів він, коли вислухав мене.— Ти в надійних руках!— І він ляснув рукою, що нагадувала колоду, по моєму лівому плечу. Воно стало на півметра нижче, ніж праве. Дядечко в захваті ляснув мене другою колодою, і це якось врівноважило мої плечі.

— Значить так: вечірка й дівчина. Зрозуміло! Ха-ха! У Підопригори збираєтеся? Знаю, в них є там така пухкенька пташка!— почав він знайомити мене з правилами хорошого тону. Слід сказати, що дядечко доклав зусиль, щоб не тільки розказати, а й на все життя втовкмачити їх у мене. Він наочно демонстрував кожне правило.

— Перш за все,— почав,— пильнуй за противником! Дивись, щоб він не дуже финтив. А якщо він обходить тебе на поворотах, тоді... О-о-о! У мене було... вже й не пам'ятаю де. Я звалив свого супро-

тивника з ніг, а винесли його з поля санітари. Оревуар! Ха-ха!

Дядечко допоміг мені встати з підлоги...

— Дивись, не лови гав, коли всі скупчаться. В мене було... вже й не пам'ятаю де! Пильную — аж раптом кутовий! Їхній центр стрибає, щоб дістати м'яч головою, а я в цей слушний момент дістаю головою йому під дихало. Далі ним уже займалися санітари... Ол райт!

Дядя зробив мені штучне дихання.

— Є ще одне правило: якщо супротивник провється і вийде сам на сам, тоді наплюй на всі правила. На дівчат це справляє сильне враження... Впіймай його за труси, дай лівою під ребра, а прямим правою добий його!

Я отямився на рахунку «дев'ятнадцять».

— Тепер ти, діду, знаєш, як поводитися в товаристві? — ласкаво осміхався до мене дядечко.

— Знаю, — кволо погодився я. — Проте, либонь, це дуже складна наука... Боюсь, що нароблю неправних помилок.

— Це вже мій клопіт! — підморгнув мені він. — Даю слово, що в скрутний момент я буду поряд з тобою!

Дядечко ще раз підморгнув і плечем викинув мене за двері.

До вечірки залишилось дві години. Я з усіх ніг кинувся до найближчої хірургічної майстерні на реставрацію.

На вечірку прийшов так-сяк полатаним. Та й як не прийти, коли там мала бути одна дівчина! Серце моє схвильовано закалатало, бо ще з порога я почув знайомий голос: у гурті людей мій знаменитий дядечко розповідав про тактику в хокеї з шайбою. Замість хокейної ключки він тримав коцюбу.

— Діду!— радісно заревів цей апостол правил силового тону і по-змовницькому підморгнув мені.— Ану ставай на ворота!

Він недбалим рухом згріб зі столу півкілограмову консервну банку.

— Одну хвилинку!— сказав я і кинувся до телефону викликати швидку допомогу.

А ВСЕ ТЕЩА!

Мудро в народі кажуть: тещиною язика й аршином не зміряєш. Ти від неї хоч в Африку тікай, вона тебе й там дістане. От моя живе — реактивним літаком п'ять годин летіти, а довела до того, що я мало людину не порішив. Ще мить — і таки взяв би гріх на душу...

А було так.

Повертаюся з другої зміни додому, коли всі давно сплять, а за мною тупцює якась фігура. Бачу: явно підозрілий тип, бо не п'яний. Воно знати по очах, хто ходить по ночах. А в мене в кишенях тільки троячка та срібний карбованець. Що з мене візьмеш?

Ідемо. Я попереду, а він за спиною сопе. Та ще, вража личина, почепив збоку торбу, щоб, як украсити, було куди класти.

Це вперте переслідування почало мене дратувати.

«Ах ти ж, злодіяка! — думаю. — Легкої поживи шукаєш? Та не на того наскочив...»

Зупинився й грізно дивлюсь на нього. А він теж зупинився і вирячився на мене.

— Що, злякався? — питаю.

Мовчить.

Плюнув я спересердя в його бік та й пішов далі.

І що ви думаєте? Суне за мною!

Я знову зупинився. І він. Я рішуче ступив до нього, він позадкував.

Ну й злодії тепер пішли! Полохливі, як миші...

Та, про всяк випадок, треба його ще більше нажахати.

— Я тобі не міліція!— кричу.— Руки-ноги переламаю! Роздягну й голого на вулиці лишу!

Мовчить, тільки на всі боки озирається.

Помахав я кулацюрою і пішов собі. А він за мною, моз припнутий.

«От ірод,— думаю,— не злякався! Певно, знає прийоми самбо...»

— Бачив я таких у труні в білих тапочках!— страхаю його, вже не зупиняючись.— Перший розряд із боксу в мене! Одним ударом убиваю слона! Я— дружинник!

Але й це не допомогло.

«Кепські справи,— вже сам жахаюся.— Видно, битий, пройда...» І так мені нудно стало. Ну, чим я звинив, що працюю в другу зміну?

Аж ось і мій будинок. Я шаснув у під'їзд і одним духом злетів на четвертий поверх. Але, увяв собі: чую, як отой розбійник човгає по сходах!

Час було боронитись. Я розбив єдину лампочку й причаївся в цілковитій пільмі. Напасник зупинився перед дверима моєї квартири, зашарудів, шукаючи кнопку дзвінка. Не знайшов і почав нахабно грюкати в двері ногою.

Отут я й шарахнув його по голові. Аж із очей у нього заіскрило. В цьому непевному освітленні я спостеріг, що потерпілий тримає в руці телеграму, і встиг її прочитати: «Юрко вітаю днем народження зичу щастя здоров'я гарної долі Таранькова».

А Таранькова, щоб ви знали, Марія Петрівна— то й є моя теща.

От халепа з нею! Довелося зайвого рота запрошувати на свято, щоб не притягнув до судової відповідальності.

ВЕНЕРА, НАПІВБОГ І Я

З Бобом я зустрівся випадково. На його голові замість шапки лежав сніг: зима була щедро.

— Хелло, борода! — привітався він і по-товариському поскуб мене за шотландку. — Чув новину? Венера ходить з іншим богом! Я їх бачив у планетарії на лекції «Чи існують боги?»

— Що ж, значить, перше виконання моєї симфонії відбудеться не в консерваторії, а під вікнами Венери, — самовпевнено сказав я, щоб приховати свою тривогу.

— Утнув симфонію? — здивувався Боб, хоч він уже три тижні визнавав мене за генія.

— Так. Назва — «Серце гуркоче». Партитури нема. Мелодії нема. Оркестру нема. Взагалі нічого нема. Є тільки суб'єктивна ритміка серця, пробитого струмом невимовно дикого кохання. Диригувати я доручив би хіба що вічно закоханому Петрарці. А сучасному людству це важко збагнути.

— Авжеж, — погодився Боб. — Це треба не почути, а відчути. Калататися в унісон. Ну, гуд бай!

— Бу-вай! — розпрощався я зі своїм першим рецензентом.

Отже, часу гаяти не годилось. Подумати тільки, я й досі не встиг познайомитися з Венерою! А заочне кохання, зрозуміло, має свої вади. Правда, якось я набрався рішучості й хоробро запропонував їй морозиво. Це було навіть оригінально. Венера морозиво взяла, але повернула мені п'ятнадцять

копійок. У неї вистачило фантазії й на таку дрібницю, як заговорити зі мною. А я, щоб збудити її ініціативу, мовчав, як могила. Тепер моє мистецтво повинно розбурхати її!

Того ж вечора я склав у рюкзак музичні інструменти—різного калібру каструлі та сковороди. Узняв ще й ополоника. На мій погляд, він мав донести основну ідею твору—або кохатимемося до гроба, або розійдемося на цей же строк. В останню мить я захопив також універсальну тертку і рушив на прем'єру у всеозброєнні.

Спочатку симфонія мала гучний успіх. Вже після перших ударів янголи в будинку, де жила Венера, порозчиняли квартирки. Я натхненно гуркотів, щосили намагаючись передати всю стихійну міць ритмів кохання. Потім на мене почали кидати. Але не квіти. Дуже швидко я зрозумів, що я здався їм збирачем утилю. Видно, в цьому будинку жили темні дикуни, які ще не доросли до розуміння нових естетичних ідей.

Ця прикра нездача мене не зламала. Зрештою, мені здібностей не бракує. Я вирішив вкласти свої почуття в іншу художню форму. Я сів за вірші. Але справи йшли туго. Мені бракувало досвіду. Ось що в мене вийшло:

Венеро, я тебе кохаю,
Іду до тебе навмання.
Чи любиш ти мене, не знаю...
А знати дуже хочу я!

У вірші не було запалу, який викликав би ланцюгову реакцію спопеляючих емоцій. Навіть тоді, коли я зняв розділові знаки, вірш не покращав. Знайти запал мені допоміг Боб. «Цей новий божок уже но-

силь Венері квіти,— сказав він.— Хоч догори ногами ставай, але дій! Дави на психіку!» Я не став догори ногами, але переписав вірш задом наперед. Вийшло надгеніально:

Юанз ен енем ит шибюл иЧ
Я учох ежуд итанз А

Писати задом наперед адресу я не наважився. Скоро прийшла відповідь на вірш. Венера радила: «Не забувайте закону про дрібне хуліганство». Але рецензії на вірш, хоч би й коротенької, в листі не було. Переді мною постала необхідність звернутись до класичних форм, що вже скрізь утвердили себе. Тим більше, що Боб натякнув: Венера познайомила свого бога з батьками.

Танув сніг, коли я з мольбертом знову з'явився під вікнами Венери. Хай бачить, що в мене різнобічні здібності. Я їх не приховую.

Картина виходила вдалою. Фіолетові плями на жовто-зеленому фоні чудово передавали настрій. Потім сніжками я почав прицільно наносити останні мазки. Це сподобалось дітям. Вони з радістю допомогли мені в творчому процесі. Недарма ж кажуть, що діти — наше майбутнє.

І раптом вийшла вона. О, це була святкова мить! Але з нею був і він, її бог.

Однак він зовсім не скидався на бога. Боб брехав. На мій погляд, це був хіба що напівбог. Щось на зразок Геркулеса.

— Ось він — «учох»! — засміялась Венера.

Напівбог підійшов до мого мольберта.

— Що це? — з олімпійським спокоєм запитав він.

— «Глибоке почуття», — пояснив я. — Присвячується дамі мого серця.

Напівбог нахилився до мене і пошепки поділився своїм найближчим задумом:

— Ану котися звідси, бо я зроблю копію «Глибокого почуття» з твоєї волохатої фізіономії...

Годі було й сумніватися в творчих можливостях цього своєрідного митця. Видно було, що картина його й справді зачепила за живе. Але я боявся, що цей самородок захопиться і зробить з мого обличчя не копію, а цілком самобутній шедевр.

Та в цю критичну хвилину я пригадав відому істину: мистецтво вимагає жертв. Істина розкрила мені очі. Ні секунди не вагаючись, я пожертвував напівбогові Венеру. Але остаточно я й досі не склав зброї. Я чекаю оголошення про їхнє розлучення...

!умитакеч аборг оД

ПРО ТЕМУ НЕ БУЛО НІ СЛОВА...

Я приніс у видавництво свого первістка — тонюсіньку повість із життя лунатиків. Тема мене трохи лякала.

Першим прочитав повість молодий працівник видавництва і весело сказав:

— Старий, тебе бити треба! Чому раніше не писав? Ти вмієш бачити гостро, своєрідно! Навіть надто своєрідно... Тебе зрозуміє тільки втаємничений читач. Це істотна хиба. І потім, навіщо ти прикрашаєш героя? Це ластовиння і пшеничне волосся роблять його надто сонячним. Але в цілому, я гадаю, книга піде...

Про тему він не сказав ні слова, тільки по-товариському підморгнув мені.

Я раптом відчув себе генієм, якого не дано зрозуміти звичайним смертним, і самовпевнено посміхнувся.

Потім книгу прочитав старий книжковий зубр і похмуро висловив свої міркування:

— На мій погляд, ви взяли за непосильне для вас завдання. У вас зовсім немає спостережливості. Події викладено надто примітивно. Вибачте мені, але книгу написано для кретинів. І потім, навіщо ви спотворюєте героя? Це ластовиння і волосся копицею зовсім не роблять його красивішим. Але в цілому книгу, мабуть, можна буде видати...

Про тему він не сказав ні слова, а тільки зневажливо подивився на мене.

Після цих безжалісних слів я відчув себе нікчемним дилетантом. І я ще насмівся нав'язувати людству свої вбогі спостереження!

Рецензент видавництва виклав свої думки в письмовій формі. Він зумів поєднати протилежні твердження:

«Автор не бачить у житті своїх сучасників нічого нового, хоч він і не позбавлений спостережливості. Це, звичайно, не злякає грамотного читача. Головний герой при всій своїй посередності все ж виділяється з низки подібних літературних образів. Ластовиння і волосся героєві ні до чого, хоч подекуди і не заважають йому. Дуже хочеться сподіватись, що повість знайде свого читача».

Хоч про тему в цьому письмовому вирoku не було ні слова, я на чорнильниці поклявся, що більше ніколи в житті не візьмуся за перо!

І тоді сталось надзвичайне. Неймовірне. Непередбачене.

Книгу під назвою «Ходить місяць височенько...» видали, і вона знайшла свого читача.

Це був автор...

— Слухай, хочеш я зроблю з тебе моржа?— запитав мене приятель.

— Ліпше зроби з мене лева,— твердо відповів я.— Лев живе в кращих кліматичних умовах.

— Але ж купання взимку — це еліксир бадьорості й здоров'я!— наполягав він.

— А грип? А нежить? А пропасниця?— не складав полемічної зброї я.

— Ну, хоч подивись, як це робиться,— благав він.

Подивитись я погодився. У мене здавна була нездорова цікавість. Її мені прищепила мати. Вона завжди водила мене на пожежі та на такі драматичні видовища, як сварки сусідів або бійки п'яниць.

— От побачиш, я таки зроблю з тебе моржа!— сказав на прощання мій приятель.

Наступного дня я прийшов на вмовлене місце. Прийшов у кожусі й валянках. Мого приятеля ще не було. Але хтось у масці аквалангіста борсався в ополонці й несамовито репетував:

— Рятуйте! Рятуйте!

Нараз бідолаха з головою занурився.

— Рятуйте! Рятуйте!— заволав я, бігаючи навколо ополонки.

Але хіба хтось допоможе людині в біді? Гаволови, що стовбичили на березі, подивились на мене, пореготали та й пішли.

Отут потопуючий знову виринув.

— Ти будеш мене рятувати чи ні?— запитав він.

— Не маю досвіду,— щиро відповів я.

— Ну, це просто,— пояснив потопуючий,— роздягайся і стрибай у воду.

— Краще я дам тобі пасок.

— Пасок не допоможе,— озвався потопуючий,— у мене звело руки.

— Хапай зубами.

Цієї миті зуби в нього страхітливо зацокотіли.

— Стрибай, боягузе!— гримнув він.

— Ага, я тебе рятую, а ти ще лаєшся,— осудливо мовив я.

— Я в газету напишу, який ти морально смердючий тип,— погрожував він.

Я завагався. Це ж на мене всі будуть тицяти пальцями. Та раптом майнула рятивна думка.

— Не напишеш,— переможно сказав я.— У тебе руки звело.

Він люто вилаявся і виліз на кригу. Тоді зняв маску. Я аж витріщився. Це був мій приятель.

Виявляється, він заکлався з друзями, що зробить із мене моржа. Він програв коньяк. Це було дуже слушно, бо, правду кажучи, я змерз.

СЕКРЕТИ ГАЗЕТИ

Пародія-жарт

Газету читають і академіки, і герої, і мореплавці, і теслярі. Але як писати до газети, здебільшого не знають ні академіки, ні герої, ні мореплавці, ані теслярі. Тому я вирішив дати кілька корисних порад для початкуючих газетних авторів.

ЯК ПИСАТИ ІНФОРМАЦІЮ

Інформація не вимагає особливих стилістичних красот і вишуканих метафор. Щоб написати хорошу інформацію, досить відповісти на три елементарні запитання: де, коли, що? Пам'ятайте: окрасою інформації є цифра. Без цифри вона — вершник без голови.

Приклад:

«120 хвилин без руху. Вчора на розі Хрещатика і вул. Прорізної тисячі киян бачили піонерів. Сотні школярів читали лекції на моральні теми порушникам правил вуличного руху. Вони буквально лізли під колеса машин. У зв'язку з цим вуличний рух було припинено на 2 години».

ЯК ПИСАТИ РЕПОРТАЖ

Репортаж — це розширена інформація, яку ви робите безпосередньо з місця подій, так би мовити, вириваєте з гущі життя. Отже, ви описуєте лише те, що бачите власними очима. Але, щоб читач таки

повірив вам, переконайте його речовим доказом — фото. Пам'ятайте: репортаж без фото — вершник без голови.

П р и к л а д:

«Там, де бродили бронтозаври. Не старіє завжди молодий Хрещатик. Кожен школяр знає, що колись тут під пронизливу сигналізацію верескливих птеродактилів товклись бронтозаври. Впорядкованого вуличного руху тоді ще не було.

Десятки тисяч киян досі пам'ятають, як княгиня Ольга під час літньої відпустки ось тут, на розі Хрещатика та Прорізної, сама на сама виходила на диких вепрів. Впорядкованого полювання тоді ще не було.

Нині на тому ж історичному місці піонери організовано полюють на порушників правил вуличного руху. От і зараз Ваня Іванюк, учень середньої школи № 154, навчає заслуженого вчителя республіки Василя Петровича Абетку:

— Як вам не ай-я-яй, громадянине!

Суворий екзамен для людини, яка дала путівку в життя не одному поколінню правофлангових виробництва...

— Бачите, шановний хлопчику, — плутано пояснює вчитель, — цей тролейбус ходить без кондуктора. А в мене тільки десять карбованців купюрою...

— Розберемося в міліції! — знайшов правильне рішення Ваня.

Кияни доброзичливо посміхаються. Тепер вони спокійні. Там, де колись товклись бронтозаври, буде наведено зразковий порядок!

На фото: В. П. Абетка розчулено несе у відділення міліції І. Г. Іванюка».

Фейлетон — це не паспорт. Якщо в паспорті написано «одружений», то в фейлетоні слід додати «неодноразово». Найкраще писати фейлетон методом заперечення. Заперечуйте все, що ви щойно вигадали. Це допоможе вам уникнути спростування і показати свою неприборкану фантазію та ерудицію криміналіста. Пам'ятайте: фейлетон без заперечення — вершник без голови.

Приклад:

«Коли не щастить Аль-Капоне. Ні, вчитель Василь Петрович Абетка ніколи не мріяв про сумнівні лаври Аль-Капоне або горезвісного Люккі Лючіано. Він не проникав таємно у підвали банків і не різав автогенном броню хитромудрих сейфів. Він ніколи не ховав своє обличчя під маскою. Навіть на шкільних карнавалах. У біографії Василя Петровича не зареєстровано жодної okazji, пов'язаної з крадіжками приватних автомобілів. Більше того, ми не могли б звинуватити його навіть у дрібному хуліганстві. Цю людину не спіймав би на гарячому й славнозвісний детектив Шерлок Холмс. Ніл Кручинін теж не взявся б за цю марудну справу... І все-таки вчителю не повезло. Він не зміг вирватися з незламних рук піонера. Давно вже ніхто не чув такої неблагозвучної розмови:

- Ви не купили квиток!
- Бачиш, хлопчику, в мене тільки десятка...
- Хабарів не беру!

Отак не поталанило, але не Аль-Капоне...

Н. Е. Заперечний».

ЯК ПИСАТИ «ІЗ ЗАЛИ СУДУ»

Для того, щоб правильно написати замітку із зали суду, слід лише старанно списати судове визначення і вирок. Ці відомості блискуче лягають у стару газетну форму.

П р и к л а д:

«Злодіїв покарано. Пенсіонер В. П. Абетка довгий час ніде не працював і висів зайвим тягарем на шиї у дітей. Він так морально звироднів, що їздив без квитка в трамваях та тролейбусах. Та не довго обкрадав В. П. Абетка міський транспорт. Його затримав школяр І. Про цей благородний вчинок дізнався його батько Г. С. Іванюк і люто відшмагав сина ременем. В. П. Абетку засуджено на 3 доби, Г. С. Іванюку дали 5 діб. Присутні гаряче схвалили цей справедливий вирок».

Розділ «Із зали суду» завжди скорочують. Це вже газетна традиція. Пам'ятайте: «суд» без скорочення — вершник без голови. Після відповідного скорочення ваша замітка матиме такий вигляд:

«Злодіїв покарано. Пенсіонер В. П. Абетка довгий час ніде не працював і висів зайвим тягарем на шиї в дітей. Про цей благородний вчинок дізнався його батько Г. С. Іванюк і люто відшмагав сина ременем. Присутні гаряче схвалили цей справедливий вирок».

* * *

Ось тепер ми дійшли до ручки! Беріть її і держайте!..

В середу я завітав до популярного закладу «Са-турн». Ніяких там тобі безалкогольних напоїв. Самі алкогольні. Навіть порівняти не можна з законспірованими «точками», що мають безневинні вивіски «Соки-води». Прогрес! Само собою, є закусь — шашлики і сардельки з безплатними сіллю та гірчицею, а також скибки хліба по копійці штука.

Закусив я вперше, закусив я вдруге, коли це — рівно о 21 годині 15 хвилин за московським часом — за мій столик приземлюються три тарілочки. За кожную з них тримається по людиноподібній істоті. Я кажу — по людиноподібній істоті, а не по людині, бо вони одразу викликали в мене підозру. Самі подумайте, класичний, можна сказати, випадок, а вони не взяли навіть одної на трьох. Більше того: котрийсь із них шугонув у гастроном по літрову пляшку молока. А хіба ж справжні люди бігають у гастроном по молоко, коли зустрічаються троє?

Я закусив утретє і почав наслухати, про що вони патякають. Пильності — не мене вчити! Виявляється, один із них днями побував у кіно й оце розповідає сюжет кінокомедії. Усі троє реготали. Хіба це не підозріло? Серед моїх друзів немає жодного, хто б сміявся, дивлячись сучасну комедію. Вони взагалі ні в кіно, ні в театр не ходять. Навіщо було б купувати телевізор з його нудними програмами? Словом, говорять ніби й по-нашому, а я їх не розумію.

Раптом один із них мовив (ви тільки вслухайтеся):
— То що, замочимо молочком мою покупку?

— А що ти купив?

— Шкарпетки. Дивіться, який чудовий малюнок! На фабриці Смирнова-Ласточкина виготовлено.

Я з відразою одвернувся. Хіба ж це нормально? Ні, вони таки з неба впали! Серед моїх друзів немає жодного, хто б купував вітчизняні вироби. Імпортні — то інше діло. Зрештою, кожна свідомо людина знає, що товарообмін — це теж політика. А ці якісь явно політично недорозвинуті. Хисткі й слизькі типики. Підозрілі, словом...

— А в мене теж новина, — всміхаючись, мов гієна, каже третій. — Я нарешті прописався і влаштувався на роботу. Ставка — 120 карбованців плюс прогресивка.

— Здорово! Вітаємо! — загорлали інші двоє. — На такі гроші жити можна!

Чуєте? Це ж замість голови марсіянський баняк треба мати, щоб бути задоволеним зарплатою. Будь-якою. Серед моїх друзів жодного такого нема...

Ні, то непевні людці, бо не знають суто земних умов. Хіба ж можна у нас бути чимось задоволеним? Хіба ж можна у нас щось хвалити? Боронь боже! Похвалиш — і одразу зупиниться поступ. Мовляв, ідеалу вже досягнуто. От ти свідомо й сміливо паплюж. Одверто гидує усім. Навіть харчами, якщо не забобонний. Зрештою, межі для поліпшення нема. Отож не будеш усе облаювати, не сягнеш нових висот. У кожного свідомого громадянина має бути зразково розвинуте внутрішнє незадоволення. Я міркую так: хто лає, той про себе дбає. А оскільки ти живеш не в пустелі, то, підвищуючи власний життєвий рівень, підвищуєш середній рівень суспільства. Тобто вміло поєднуєш особисті інтере-

си з інтересами громадськими. Чого від нас і вимагають...

— Дурні ви, хлоп'ята!— не втримався я, коли закусив уп'яте.— Молоді, а вже дурні! Знайшли, що хвалити... Ви слухайте мене — я отаких пришелепуватих доволі під рукою маю... Чужа у вас, хлопці, мораль! І психологія чужа! А чи знаєте ви, скільки за кордоном плащ коштує? Центи! Або, як по-нашому, копійки! За копійки — модний плащ на цілий день! Бо ввечері він розлазиться — з паперу роблять... А в нас хіба з паперу роблять? Дідька лисого!

Отут вони й розкололись.

— Це ви з якого світу виринули, папашо?— запитав один, пильно зазираючи мені в очі.

— Хіба не бачиш — із Сатурна,— замість мене відповів другий.— Ач, маскується під розумну істоту!

— А ви звідки, чи не з Марса?— запитав я, торуючи шляхи до близької істини.— З якого неба ви впали, питаю я вас?

І що ви думаєте? Тільки-но я відкрив їхню таємницю, як третьому закортіло дати мені по писку. Але я, слава богу, вчасно зарепетував:

— Міліція! Тут хулігани з Сатурна!

Усіх трьох загребли у райвідділення. Ясна річ, документів (звичайних документів, як у всіх громадян!) у жодного не було.

...Про тарілочки у газетах читали? Отож! Літають. А чого літають? Зрозуміло: шпигунів на наші голови висаджують. І добре, коли б отих звичних, котрих майор Пронін виловлює. А то, може, завозять аж із Юпітера. Хто знає? Але я їх вмить розпізнаю, хоч, зрозуміло, речових доказів і не збираю. Психологія в них, знаєте, чужа, не нашинська, у жодного

з моїх друзів такої немає. Я отаким законспірованим чужинцям правду-матінку просто в очі ріжу (особливу пильність виявляю на роботі):

— Ви що, з неба впали?.. Це ж замість голови марсіянський баняк треба мати!.. А щоб вас Ікаром почавило!..

І що ви думаєте? Оті чужі нам елементи підступно поширюють про мене негарну характеристику. Ще до начальства дійде. Не дай бог! Начальник у нас дурненький, навіть власної думки бідоласі бракує, і тому всі питання змушений вирішувати колегіально. Мовляв, один розум добре, а два краще. Воно-то краще, коли власного чортма... А характеристика — страх: мурло, хамло, мішком з-за рогу прибитий, чорноротий міщанин і наклепник... Та хай! Я сам з деякими характеристиками можу, коли треба й куди треба, піти...

ПОЛЮВАННЯ

З-за рогу вихопився Дід Мороз і панічно закружляв навколо велетенської новорічної ялинки. За ним гнався страхітливий натовп. Той, що вів перед, розкручував над головою зашморг, готуючись заарканити нещасну полярну знаменитість із ватяною бородою.

— Хапай його в авоську!

Коли жартують, діло кепське. Значить, переконані, що впіймають. Значить, порятунку вже нема. Обставини склалися вкрай трагічно. Тим більше, що Дідом Морозом був я.

Нараз сталося чудо! Подумати тільки: в останні години старого року я побачив зелений вогник.

— Таксі!— заволав я.

Водій, видно, був битий, бо підхопив мене на борт, не зупиняючи машини. Він змовницьки підморгнув мені й мовив:

— Довелось порушувати. Інакше в цьому оскаженілому натовпі я б ні кісток, ні запчастин не зібрав...

А тоді підняв машину дибки, мов гарячого коня, хвацько розвернувся на одному колесі й шугнув у темний провулок. До того ж вимкнув лічильник.

— Куди це ви?— тремтячим голосом запитав я, передчуваючи недобре.

— Сиди й мовчи,— дружньо порадив водій,— бо на ходу під колеса викину. Я — страх який лютий! Домкрат згинаю навпіл!

Жах!

Небавом машина прикотила до житла, і водій, знову порушуючи постанову міськради та настанови автоінспекції, почав чимдуж сигналізувати. На балкон третього поверху сипонули гості й радісно загоріли:

— Ти диви — Петько живцем Діда Мороза привіз!

Гості буйною вервечкою скотилися долу, десятки рук вп'ялися в мене і витягли з машини. «Все! — приречено відзначив я. — Каюк!»

Але це ще було не все. Дорогу нам заступили мешканці нижчих поверхів.

— Спочатку — до нас! — похмуро виклали вони ультиматум. — Інакше — тільки через наші трупи, — ще й обгрунтували свою категоричну вимогу: — Дід Мороз — це все одно, що листоноша. А листоноша завжди починає з першого поверху, бо всі скриньки тут...

Загарбники позадкували. Та не розгубилися. Вони розгойдали мене і підкинули аж до свого балкона. Дужі руки впіймали мене за ноги, і я завис униз головою. Повітря розітнуло переможне «ура!»

Тамада врочисто підніс келих:

— Товариші! Дорогі гості! Оскільки серед нас присутній сам товариш Дід Мороз, не будемо зволікати. З Новим роком, товариші! — І єхидно додав, явно натякаючи на мешканців нижчих поверхів: — Щоб нам було добре, а їм погано!

Перехилили. Це був слушний момент для втечі. Я прожогом кинувся з-за столу і, мов таран, висадив двері. Але потрапив до нової пастки — з другого поверху на мене похмуро насувався домовий патруль, а за спиною лунали корисні поради:

— Тримай його! Мішок йому на ноги, мішок! У мішку не дуже побігає!

Я з мстивим зойком «Ось вам!» розбив кийком єдину лампочку і стрибнув у темряву через бильця. На сходах у цілковитій пільмі загримів масовий конфлікт. Серед войовничих вигуків лунав закличний голос тамади:

— Не віддамо нашого дорогого гостя! У нас у самих горілки вистачить! Хоч би прийшло сто Дідів Морозів!

Я пробирався темними прохідними дворами. Ховався в смітниках і за найменшої небезпеки зачинявся в закладах із двома нулями. Однак не вберігся.

— Ану стійте! — пролунав суворий голос.

— Та я ж нічого такого! — у відчаї заскиглив я.

— У райвідділі розберемося...

Ледве мене побачили в райвідділі міліції, як обличчя присутніх засяяли, ніби вони вполювали не вловимого злочинця.

— Товаришу лейтенанте! Так що затримав у каналізаційному колодязі живого Діда Мороза! — виструнчився старшина.

— Молодця! — розчулено похвалив його лейтенант.

— Який я Дід? — мало не розрюмсався я. — Я ж Васько Прутик! Це ж мене в завкомі відрядили Дідом у підшефний дитсадок...

Я люто зірвав шапку, скинув червону шубу і смикнув себе за ватяні бороду та вуса.

— Навіщо ж ви саморозоблачилися? — докірливо мовив лейтенант. — Ех, ви! Ну, що вам було зачекати хвилинку та й разом із нами залишити відбитки пальців на келишку сухвина?

— Ага!— відрубав я, бо вкрай розлютився.— Може, ви мене ще у витверезник запросите на новорічне свято? Мене ж, як усіх людей, дома чекають!

Мене привезли додому на синій машині з червоними лампасами. Саме видзвонювали келихи й куранти:

— З Новим роком!

* * *

Для чого я все це розповідаю? Бо 3 січня мене викликали на засідання завкому. Голова сказав:

— Товариші! На порядку денному в нас одне питання— персональна справа громадянина Прутика. Як відомо, ми поклали на Василя відповідальне діло— привітати зі святом дітей підшефного дитсадка. Але в нас є сигнал, що після дитсадка громадянин Прутик потрапив у райвідділення міліції. Ану розкажи, Василю, як ти докотився до такого ганебного морального занепаду?

Наступного разу я подамся в Діди Морози, якщо мене забезпечать охороною в складі двох білих ведмедів і трьох гартованих моржів.

СТРАХІТЛИВА ПОТВОРА З МОТОВИЛІВКИ

— Чув новину?

— Чув, але не знаю, про котру ти кажеш...

— Із ставка у Мотовилівці* вилізла страхітлива потвора — справжній бронтозавр. Кажуть, він спав у мулі мільйони років і оце прокинувся.

— Не може бути!

— Як це не може, коли він на лінії Київ—Фастів пожер купу електричок разом з пасажирами? Подивися лишень на розклад — скільки з них уже повикреслювали!

— А я їздив і нічого такого не бачив...

— Ясно, не бачив, бо потвору впіймали і заточили за ґрати в зоопарк.

— Не може бути, бо оце в неділю був у звіринці, і ніякої тобі потвори — самі леви і верблюди.

— Ну то й що? Леви жеруть сторожів, а верблюди взагалі місяцями можуть жити без питва і їжі. Але не бронтозавр! Він здох на мізерній дієті!

— Але ж тоді його кістяк здали б у палеонтологічний музей...

— Який кістяк, коли дирекція зоопарку здала його кістки в утильсировину, аби мати кошти на ремонт водних споруд?!

— Не може цього бути.

* Мотовилівка — одне з передмість Києва.

— От же вперта людина! Як же воно не може бути, коли про це всі люди кажуть?

— Бо цю історію вигдав я.

* * *

Тепер цю плітку можна продовжувати так:

— Що, не віриш? Таж про все це навіть у книзі надруковано!

ЖІНКИ ЛЮБЛЯТЬ ТВАРИН...

Моя дружина любить тварин. На її ласкаве прохання я купив у зоомагазині крокодила — рівно метр від кінчика хвоста до кінчика носа. В сімейному колі думали-гадали, яке дати йому ім'я. Бобик? Але крокодил не собака. Чита? Але ж він не мавпа. Мурка? Але ж і не кицька. Питання розв'язалося само собою, коли крокодил проковтнув кота Архімеда і в такий своєрідний спосіб успадкував його безсмертне ім'я.

З появою крокодила в нашу сім'ю прийшли щастя й гармонія.

Бувало, раніше дружина казала:

— Ти подивись, який у мене плащ! Сором із дому виходити...

А я на те:

— Таж ти його лише три місяці як купила...

— Ну то й що, коли він ще півроку тому в князівстві Ліхтенштейн вийшов із моди?

А тепер усе по-іншому. Приходиш додому, а дружина тобі лагідно промовляє:

— Наш крокодильчик зжер мій плащ...

Небавом вона стала першою модницею у нашому мікрорайоні. Я теж став людиною, бо кинув пити и завів ощадкнижку, коли надто неперебірливий Архімед проковтнув мій гаманець з усіма заощадженнями на відпустку. До того ж я почав духовно рости, бо читаю геть усі книжки про полювання як на крокодилів, так і на алігаторів. А дружина Архі-

медом не натішиться. Вона скрізь водить його з собою на ланцюгу. І що ви думаєте? Ще не було випадку, щоб крокодилові не поступилися чергою в магазині або місцем у трамваї!

Жив крокодил у ванній. Та настав час, коли він виріс до двох метрів — із його появою дружина одягалась винятково в високоякісний і висококалорійний харч. Зрозуміло, з чисто жіночої любові до тварин, щоб крокодил не отруївся виробами як великої, так і малої хімії. Я пробував був підсунути йому власну нейлонову сорочку, але це одоробло не схотіло її жерти без моєї руки...

Так от, виріс крокодил, а дружина й каже:

— Ванна Архімедові не за розміром.

— То хай зробить в ній ще один винахід,— спробував я жартувати, спокійно спостерігаючи, як крокодил дожирає мій капелюх — нині модно ходити без головних уборів.

— Йому потрібен водний тераріум,— крижаним тоном зауважила дружина.— Йди в міськраду й поклопочись про додаткову житлоплощу для крокодила.

Я повів Архімеда на ланцюгу до міськради. Зрозуміло, до голови мене впустили без черги.

— Сідайте,— махнув рукою голова, не відриваючи загіпнотизованого погляду як від вхідних, так і вихідних паперів.

Я сів, а крокодил заходився тихенько поїдати, безумовно, інвентаризовану доріжку.

— Яке у вас діло?

— Мені потрібна житлоплоща для крокодила...

— Для якого Крокодила? Прошу вказати ім'я та по батькові.

— Архімеда Алігаторовича.

— Нема в нас заяви на житлоплощу від Крокодила Архімеда Алігаторовича. Пишіть заяву, ставайте в загальну чергу. За два-три роки...

— Але ж крокодил нас живцем поїсть!..

— А ви не погрожуйте! — суворо зауважив голова. — Закон є закон. Однаковий для всіх. Хоч для Крокодила, хоч для Алігатора. Ви подивіться лишень, скільки в мене заяв! — і він підняв папку, щонайменше дев'ятимісячної вагітності.

Але крокодил уже дожував інвентаризовану доріжку. Він підстрибнув, мов собака, і на десерт проковтнув папку з заявами. Голова сторопів.

— От бачите, — докірливо мовив я. — Крокодил винищив усю вашу чергу. Тепер він перший на черзі. Через тиждень ми знову прийдемо. І зважте: всі сім днів я його не годуватиму...

Але знову йти до міськради не довелось, бо вже наступного дня під наші двері кур'єр підсунув ордер на двокімнатну квартиру. А ще за два тижні (цей час пішов на те, щоб підлогу і стіни однієї з кімнат викласти кахлями) ми переїхали. Дружина й каже:

— Дивись, як хлюпається наш улюблений крокодильчик. Іди, милий, поплавай з ним, пограйся... Це не ванна — місця обом вистачить.

...З того часу я живу в друзів. Усі на мене дивляться, як на крокодила, бо з хати я не вибираюсь, аж поки мене не виженуть. А все чому? Бо жінки аж надто люблять тварин.

До речі, ви не бачили? Чи не ходить уже моя дружина в модному пальто й модних чобітках із крокодилячої шкіри? А ще в неї в руках має бути така собі модна сумочка. З крокодилячої шкіри теж...

ЗЛОДІІ В ХАТІ

Я вирішив поновити меблі. Але куди подіти старі? Зрозуміло, здати в комісійний.

— Старі меблі? — скривились там. — А хто ж їх купить? Усі купують новітні гарнітури. — Й мрійливо додали: — От якби ваші меблі були з тису, самшиту, карельської берези або з Ермітажу...

— Дешево віддам! — обіцяв я.

Цієї миті до магазину влетів схвильований експедитор.

— Хлопці! — заволав він. — Одному типові потрібні гроші, то він бере у «Меблях» новий гарнітур за 2200 карбованців на виплат! Каже, дешево нам продасть. Імпортний гарнітур, модерний, з усіма фірменими наклейками!

Я приречено посунув на вихід. Удома посидів, подумав і виставив меблі на вулицю. Хай їх бере, хто хоче!

Другого дня до мене завітали двірник і дільничний уповноважений.

— То ваші меблі? — суворо запитали вони.

— Були мої, а тепер нехай їх бере, хто хоче!

— Та хто ж їх візьме? — здивувався дільничний уповноважений. — Платіть штраф за свідоме засмічення вулиці і заберіть свій мотлох додому. Щоб ви знали, меблі нині ніхто не краде, бо їх неможливо збути. Так само, як і одяг. Кому потрібні крадені штани або сорочка, коли за десятку в магазині можна купити новеньку екіпіровку? Нерентабельний факх. Ваші меблі придатні хіба що на дрова...

Я щиро подякував міліціонерові за науку й того ж дня побіг на товкучку. Бачу, стоять двоє і явно виглядають третього.

— Вдаримо по банці? — запропонував їм. — По одній на трьох!

— А чого ж...

Я купив пляшку.

— Хлопці,— кажу,— украдіть у мене меблі. Порубаєте їх на дрова, продасте, будете з грошима.

— Та що ви, папашо! — обурились вони.— Святе письмо і карний кодекс кажуть: не украдь. А ви спокушаєте. А кого за крадіжку посадять — вас чи нас? Нема дурних!

— Будьте благородними, хлопці!—заскиглив я.— Хто ж вас посадить, коли я заяви в міліцію нізачо не писатиму? Якщо я її напишу, меблі неодмінно знайдуть і повернуть мені. А що я з ними тоді робитиму?

— Маєте рацію,— погодились вони.— Тоді, папашо, купуйте ще пляшку!

В мене вдома завербовані злодії уважно роздивились і делікатно натякнули:

— Меблі важкенькі, а живете ви аж на п'ятому поверсі...

— Не хвилюйтеся,— запевнив я,— вашу працю я оплачу.

— Ясна річ, грабувати таку гречну людину, як ви, ми не будемо. Ми не якісь там ліваки. Платіть за таксою: трояк за поверх, тобто п'ятнадцять тугриків.

— Згода! — негайно зголосився я.

— Знову ж таки, на власному горбі ми ваші меблі не понесемо. Потрібен автотранспорт. А це мінімум двадцятка. Таксу автоліваків ми знаємо...

— Про що ви говорите! — посміхнувся я, відраховуючи тридцять п'ять карбованців.

Вони взяли гроші й подались по автотранспорт. Аж тут у мене прокинулася совість. «Ех, ти! — нечутно мовила вона. — Люди для тебе роблять добре діло, можна сказати, йдуть заради тебе, ірода, на злочин, а чим ти їм віддячив?»

— Хлопці! — заволав я, збігаючи по сходах. — Візьміть ось 3.07 на могорич!

Узяли й подякували.

Я сиджу, щасливий, і чекаю. Нараз задзвонив телефон.

— Папашо! — прохрипів у рурці голос. — Перепрошуємо вельми, папашо, але по ваші меблі ми не приїдемо. Бачите, яка прикрість: ніхто не хоче купувати їх на дрова — в усенькому місті вже є парове опалення. Жахливі часи настали, папашо! Гуд бай!

ЕФІР УСЕ ТЕРПИТЬ

Недавно я слухав гумористичний скетч, радіорекламу міського управління газового господарства «З новосіллям». Герої передачі як почали жартувати, так їх уже ніхто не наважувався зупинити.

— З новосіллям вас! — бадьоро вигукнув веселий чоловічий голос.— Радієте?

— Так радію, що мало серце не вистрибне! — охарактеризувала свій емоційний стан жінка.— Здається не на третьому поверсі квартиру одержала, а на сьомому небі...

— І чоловік ваш радіє?

— Авжеж! Він перетворився на супутника. Каже: «Ми з тобою, Ганнусю, вийшли на орбіту щасливого життя». А нашу ванну він охрестив «бахчисарайським фонтаном».

Далі сюжет розгортався так.

Щоб обґрунтувати хатні спостереження чоловіка-супутника, до Ганнусі приїхала сестра Оленка. У неї була висока побутова мета — помитися в «бахчисарайському фонтані». Ганнуся запалила газову колонку, щоб нагріти воду, і делікатно залишила Оленку одну. Сестричка почала хлюпатись і натхненно читати монолог:

— І що то значить—газ... Техніка! Велика штука!..

Під час читання вона з дівочою легковажністю порушила правила користування газом, і її, отруєну, оперативно доставила у лікарню швидка допомога.

Веселий скетч закінчився веселою музикою. Але радіоісторія мала дуже трагічне продовження. Скоро я знов почув цю рекламу. До того часу Оленка встигла повернутися з лікарні, та ніяких практичних висновків не зробила. Як і раніше, вона прочитала монолог і через хвилину її забрала швидка допомога.

Коли я втретє потрапив на «новосілля», я вже не чекав нічого хорошого. Оленка явно з'їхала з глузду. Вона з маніакальною впертістю порушила правила користування газом і, відомо, завдала клопоту в лікарні.

Четверте «новосілля» я слухав у гнітючому стані. Я добре знав, як трагічно закінчиться невинна спроба помитися. Мені було до болю жаль приречене дівча.

— Оленко, не мийся! — умовляв я.— Ну хоч тиждень погуляй замурзана!

Але вона відповіла:

— І що то значить—газ... Техніка! Велика штука!..

Я кинувся до телефону.

Я дзвоню у швидку допомогу.

— Товариші лікарі! — кричу.— Знову халтурники отруїли Оленку! Благаю...

Швидка допомога приїхала і забрала мене...

Я стояв у черзі вже бити годину. Зрозуміло, таксі не було, хоч я стояв перший. Та ще й мрячило. Нарешті — таксі. Водій хазяйським оком перебіг чергу і втупився в мене. Між нами відбувся традиційний діалог.

— Далекувато їдете,— сказав він.

— Плачу за «туди й назад».— сказав я, хоч мав лише карбованець.

— Та мені час у парк,— збрехав він.

— Плачу понаднормові,— збрехав я.

— Але я сьогодні ще не обідав,— завагався він.

— Пообідаєте за мій рахунок,— не вагаючись, пообіцяв я.— Одне слово, заробите...

— Та я знаю, що зароблю,— знехотя докинув він.

— Але ви не знаєте, що заробите вдвічі більше, ніж знаєте,— сказав я, анітрохи не червоніючи.

Це поклато край його ваганням.

— Сідайте,— мовив він і про всяк випадок заскиглив: — Отак завжди руйнуєш власне здоров'я задля інших... У вас сигарети є? А то...

Я поспіхом витяг пачку. Він милостиво зголосився взяти половину.

— Отак ганяєш цілісінький день, що ніколи й куриво купить,— поскаржився він.

Наволоч! Бач, із державної машини зробив приватну лавочку на колесах... Але хай, я з ним ще по-квітаюся! У моїй голові почав викарбовуватися підступний план...

— Женіть,— кажу я.— Женіть чимдуж.
— Небезпечно — асфальт мокрий...
— За швидкість плачу окремо,— заманюю його в пастку матеріальною зацікавленістю.— За кожні десять кілометрів — карбованець.

Ревнув двигун. За мить стрілка на показчику швидкості сягнула сотки.

Значить, так. Небавом — крутий лівий поворот. Якщо швидкість не зменшити, занесе правим боком. Авто потрощить обмежувальні стовпчики, і його крутоне впоперек шляху. А ліворуч — стіни старезної фортечної вежі. Що ж, доведеться їм знову здригнутися од таранного удару. Машина неодмінно зачепить її лівою вилицею. Тим боком, де сидить водій. Зі мною ж нічого не трапиться. Хіба що ходитиму з синцями й гулями. Але й це добре, бо профспілка надасть мені двотижневу безплатну півтівку в профілакторій.

Аби не схибити й на волосину, я вирішив цю проблему ще математично. Врахував усе: швидкість руху, напрямок і силу вітру, відцентрову силу на повороті, масу машини і мізерне зчіплення між мокрим асфальтом та спрацьованими шинами. Струнка й несхибна формула постала перед очима. Все буде, як на замовлення. Велике це діло — наука. Все можна передбачити! Так, нині людина з освітою, людина, що кохається в точних науках, має безліч переваг. Можливо, правда, що на одного здирника в світі поменшає. Але хай, дурень, не женеться, мов скажений, за довгим карбованцем, а вчасно натискує на гальма...

— Женіть! — поблажливо кажу я.— Газуйте!

Все сталося, як я й передбачив: т о р о х - т о р о р о х! В очах блиснуло і згасло...

...Опритомнів я в лікарні. Весь у гіпсі, мов скульптурна виливка. Чогось, видно, не врахував. Але чого? Схиляється до мене молоденька санітарка й лагідно всміхається. Я повів очима по палаті.

— Хто це? — питаю про суцільну мумію, підвішену до складної штуковини за руки й ноги.

— Ваш водій,— відповідає ласкаво.

— А оті два напівтрупи хто?

— Оті? Як і ви — водій і пасажир... З машини, яка йшла вам назустріч. Теж гнали, мов на погибель... Дим-димок од ваших машин, мов дівочі літа...

Я сумно зітхнув. Ні, переоцінив я науку! Недосконала вона ще в нас. Ще неможливо на науковому ґрунті все точно передбачити. Ще є в сучасних знаннях щось від дикунського шаманства. Але я твердо вірю в світле майбуття науки. Я вірю, що мої діти або діти моїх дітей отак фатально вже не помилятимуться. На поміч кволому людському розуму приїде кібернетика...

* * *

(Як невдовзі з'ясувалося, загальний рахунок був таки на мою користь: 3:1! Та й то — якщо рахувати лише поламані ребра. Як не є, а наука на вірному шляху!)

ЯК ПИСАТИ ІСТОРИЧНІ РОМАНИ...

...Для дітей

Теплого вересневого вечора 1231 року лісовою стежиною, що вела до родового розбійницького гнізда графа Кабаньяна, обережно посувалось двоє вершників. Один з них був хлопчик років чотирнадцяти, а другий... дівчинка років дванадцяти. Вони були такі миловидні й схожі одне на одного, що коли б лихі розбійники зняли з них їхній середньовічний одяг, уже неможливо було б відрізнити, де тут хлопчик, а де дівчинка...

...Для чоловіків

...— Тисяча чортів і сто відьом!— хрипким голосом прохрипів юний віконт, звертаючись до своєї чарівної супутниці, яку він поїдав очима й роздягав поглядом. — Якщо я за годину не вип'ю добрячий кухоль меду, то розтрощу всі корчми й таверни поблизу!

— О люб'язний віконте!— продзвенів у лісовій тиші чистий, як лісовий струмок, голос молодой принцеси. — Змилуйтеся над корчмарями, які, безумовно, не знають про наші клопоти й підступи графа Кабаньяна.

— Я помилую їх! — ще хрипкішим голосом прохрипів юний віконт. — Так, я зроблю це, якщо вдовольню спрагу поцілунками!

Молода принцеса скромно зашарілася...

...Для жінок

...Досі принцеса ніколи не цілувалася. Хіба ж це поцілунок, коли тебе цілують в лоб батько-король і королева-мати, вкладаючи на ніч у ліжко? Але велика любов жила в серці юної принцеси до простого люду й нехитрих корчмарів. Була принцеса одягнена в сріблясту сукню, оздоблену срібними чорнобурками, й озута в срібні черевички 31-го розміру.

— О мій шляхетний лицарю! — прошепотіла тремтячим, збентеженим і розгубленим голосом принцеса. — Я дозволяю вам вдовольнити спрагу, але так, щоб я цього не помітила. Бо інакше про це дізнаються мій батько і королева-мати. А тоді!..

— А тоді ми поберемося! — радісно загорлав юний віконт, хоч ставати до шлюбу його ніхто не примушував за браком паспорта...

...Для пенсіонерів

...Однієї миті було досить юному віконту, щоб скочити з коня, галантно схилитися перед принцесою на одне коліно, обережно зняти її з андалузської кобили й чемно, як на королівському прийомі, провести її за ручку в кущі, щоб свідком одвічного таїнства була лише мовчазна лісова темрява, що оточувала їх звідусіль того славного вересневого вечора, року 1231-го.

Що не кажіть, а колись молодь була не така, як ото нині. Розбестилась нині молодь! Це я вам точно кажу! Як тепер цілуються молоді та ранні? У котрих ще молоко на губах не обсохло? Він (увесь у кльошах) згребе її в обійми (всю в міні) під вуличним годинником та ще приверне увагу цілого натовпу диким галасом з портативного магнітофона. А сама

парочка така волохата, що якби зняти з них кльош та оте міні, то ніхто не добрав би, де тут хлопець, а де дівчина. Навіть такий аморально розкладений тип, як лиховісний граф Кабаньян.

* * *

Цим автор цілком і повністю приєднується до своїх попередників.

СЛОВЕСНІ ПОРТРЕТИ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Словесний портрет — термін з криміналістики. А де кримінал, там і кодекс. А де кодекс, там уже недалеко й до судової справи за образу особи. А щоб не стояти осторонь цієї почесної і благородної справи, автор накидав словесний портрет навіть на самого себе.

МИ — ЛЮДИ СВІДОМІ (фейлетон)

МИКОЛА БІЛКУН

Ми сидимо на вокзалі й чекаємо поїзда. Залізничні вокзали для того й існують, щоб тут сиділи пасажери і чекали поїзда. Вокзали завжди будують на привокзальних площах. Привокзальна площа для того й існує, щоб на ній колись збудували вокзал.

І ось ми вже їдемо. Ми сидимо у вагоні-ресторані і дивимось у вікно. Вагони-ресторани для того й існують, щоб тут сиділи пасажери і дивились у вікно. Колеса крутяться, поїзд їде. Колеса для того й чіпляють до поїзда, щоб він їхав.

— Ех, хіба з вами виконаєш план! — зітхає офіціант.

— А що у вас до плану? — питаємо.

— Ящик коньяку і десять ящиків пива.

План є план. План слід виконати. Плани для того й існують, щоб їх виконували, а ще краще, щоб перевиконували. Виконання плану — обов'язок кожного

свідомого громадянина. Ми — люди свідомі. Ми замовили коньяк із усіма його страхітливими залізничними націнками. Чи платить за такою таксою за коньяк керівництво Північно-Південної залізниці?

МОЯ АНКЕТА (до чергової книги)

ОЛЕГ ЧОРНОГУЗ

Хто я: найбільший (після М. Годованця та О. Ковіньки) сучасний гуморист (на зріст).

Який я: надзвичайно вродливий, такий красивий, що карикатуристи досі не можуть спотворити мене дружніми шаржами.

Чого я боюся: власної тіні і редакційних наказів.

Кого я не боюся: своєї жінки! (Повідомлення для закоханих у мене дівчат).

Чого я не хочу: малих гонорарів.

Чого я хочу: лаврових вінків у необмеженій кількості, щоб не бігати щоразу на базар по лавровий лист.

Талановитий (це я сміливо кажу, бо критики однаково так скажуть) поет у гуморі

Оксана Чоф

БАТЬКИ І ДІТИ (мікропарадокс)

АНДРІЙ КРИЖАНІВСЬКИЙ

— За здоров'я іменинника!

Я підняв чарку.

— За здоров'я дружини іменинника!

Я підняв чарку.

— За здоров'я дітей іменинника!

Я підняв чарку.

— За здоров'я дітей дружини іменинника!

— Що, натяк?

Я образився і поліз битися. Адже іменинник—це я.

ПРО ЦЕ ПОТІМ (стенограма)

ДМИТРО МОЛЯКЕВИЧ

— Стривай-стривай... Оце балакав по телефону з Миколою Петренком (він — львів'янин, я тебе колись із ним познайомлю: то — людина цікавої долі!), а в мене народився задум для цікавого вірша— про відомих і невідомих письменників. Розумієш: відомий той, чиї книжки лежать на полицях книгарень і мозолять очі, а невідомий той, чиї книжки вмиють розкупувають. Зрозумів? Але про це — потім... Я тобі краще розповім, де перше з'явилися книгарні. У Львові! А Львів, знаєш, хто заснував? Данило Галицький (я тебе колись із ним познайомлю: то — людина цікавої долі!). Львів названо Львовом на честь княжого сина Лева (я колись тебе з ним познайомлю). Ти тільки вслухайся: Львів, місто Лева, тобто Лева. Але про це — потім... І коли це Маківчук примусить мене того вірша написати! А знаєш, хто такий Маківчук? Ні — стривай-стривай — я сам скажу: ти для мене друг і від тебе в мене нема секретів... Маківчук, щоб ти знав, Федір Юрійович — то головний редактор «Перцю», я тебе колись із ним познайомлю. До Маківчука знаєш скільки в «Перці» редакторів було — зараз я їх тобі усіх порахую. Але про це — потім. Краще я тобі розповім задум одного цікавого вірша...

ПСИХОЛОГІЧНИЙ МОМЕНТ

(гумореска або фейлетон— як хочете)

ЮРІЙ ПРОКОПЕНКО

— Невже ви мешкаєте в тому ж будинку, що й Біба?

— Так,— скромно відповів я.

Мою квартиру негайно відремонтували.

— А це правда, що за Бібою чередою бігають за-
кохані дівчата?

— Правда,— кажу я,— одну з них я пошлюбив.

Мою дружину негайно влаштували на привілейо-
вану посаду особистої друкарки-секретарки.

— А діти в Біби є?

— Є,— кажу.— Повно. Одного з них я взяв на ви-
ховання.

Мого сина негайно влаштували в дитсадок для об-
дарованих дітей.

До речі, хто такий Біба?

КОЛИ ЗУСТРІЧАЮТЬСЯ ТРОЄ

(фантастико-кримінальна гумореска)

ЮРІЙ ЯЧЕЙКІН

Я спокійно рипів на протезах додому. Коли це на-
зустріч сунуть двоє. З явним наміром спустошити
кишені в третього. Дружинників, звісно, нема.

— Ану, виймай гаманець! — кажуть.— Є залізна,
як грати, нагода випити. Сьогодні дирекція в'язниці
влаштовує традиційний вечір-зустріч для своїх ко-
лишніх випускників-десятирічників. Ночувати буде-
мо у витверезнику — про це вже домовлено.

— Та я б пішов,— боронюсь як можу.— Але ро-
бота в мене така проклятуща, що не можна...

— Кинь брехати! Хто напивався так дико, що й з лічильником Гейгера підійти було страшно? Хіба не ти, змію-Горілице?

— Таж якби не робота! Не можна мені більше пити. І менше — теж...

— Як так?! — не збагнули вони.

— А отак! Бо працюю я дегустатором на лікеро-горілчаному заводі.

Злодії шанобливо розступилися.

— Йдіть додому, — непомітно для самих себе перейшли на «ви», — бо, як зірвете план, пропадуть усі свята.

МЕМУАРИ ПРОРОКА САМУЇЛА

Важка робота в мене, неприємна й принизлива. Мию я підлоги в келіях верховного жерця храму божого Ілії та лихих синів його — преподобних Офні та Фінееса, виношу помиї і виконую різну чорну роботу. А в вільний час стовбичу аз недостойний на варті біля ковчега заповіту. Це така собі непоказна скриня, але містка й важкенька, що стоїть серед храму. Навколо неї богомольці лобами своїми вибили в гранітній плиті хоч і вузьенький, але глибокий рівчачок. Вночі я спочиваю в штучному кам'яному ложі цьому, бо плоть мою дуже висушив убогий і пісний пайок мій.

У скрині (це всі знають) мешкає нині сам Всевишній з усім сонмом безтілесних херувимів своїх.

Навіть уявити собі моторошно й важко, яких жахливих поневірянь зазнав господь наш, що змушений був залишити розкішний маєток свій на сьомому небі і переселитися в злиденну скриню цю. Воно й не дивно: як богообраний народ Ізраїлю з усіх боків оточують богопротивні й нечестиві хананеї, хеттеї, аморреї, ферезеї, євеї, ієвусеї, гергесеї, моавитяни, аммонитяни, мадіанитяни та філістимляни, так і Всевишнього нашого оточили на небі боги нечестиві їхні Ваал, Астарта і Молох разом з потворними ідолами, охочими до розбою та кривди. Виперли вони Всемогутнього з теплого і ясного неба і силою своєю примусили його заточитись у холодній і темній скрині цій.

Я знаю це, але мовчу, німий, аки риба, щоб за балачками не погрузнути в bagno крамоли та єресі, бо настромлять тоді плоть мою на довгу й гостру палю.

Верховний жрець храму божого Ілій та преподобні сини його Офні та Фінеєс називають між собою Всевишнього просто — Сундук, а для мене не шукають у словниковому фонді своєму інших слів, крім «ідіот» і «кретин» або ж «йолоп».

Я дивлюсь на них і думаю.

Нудний і настирливий цей беззубий і хирлявий старець Ілій з його паршивою звичкою всім заздрити. Побачить, як я потом вмиваюся, миючи підлогу келії його, втупиться в мене вицвілими, як сорочка моя, очима й сумно зітхає, наче я потом вмиваюся не на підлозі, а за трапезою:

— Де б мені знайти роботу отаку?

Або несу я помиї — і знову чую за спиною його набридлий голос, нудний і заздрісний, наче я не помиї несу, а щире золото:

— Де б мені знайти роботу отаку?

А коли я, наче невтомний каменярь, викресую зубами іскри з твердого, як камінь, хліба і, затиснувши перстами носа, ковтаю отруйні шматки іржавих та смердючих оселедців, він і тут заздро шамкотить порожніми щелепами:

— Де б мені знайти роботу отаку?

О господи! І коли я побачу, як він тримає свічку на пупі своєму?

А сини його, преподобні Офні та Фінеєс? Таких лиходіїв, як вони є, не знайти не тільки в місті нашому Силомі, а по всій землі Ізраїлевій, від Дана до Вірсавії! З вигляду вони дикі, пиками вельми нахабні. Паломників вони грабують навіть на паперті і не соромляться трусити кишені жебраків, забираючи

доброхотні подаяння. І ніхто не може врятувати віруючих від буйних синів Ілієвих, що рищуть, аки вовки, на шляху овечок божих.

Сини Ілії, хоч і попи вони, знати не хочуть ніякого Сундука і чути не хочуть про святі обов'язки свої. Коли хто приносить смачну й поживну жертву Сундукові та його односундучанам, Офні та Фінеєс засуковують рукави ряс своїх, непристойно оголяючи руді й волохаті, як у катів, руки, опускають виделки в казан, де вариться м'ясо, або в каструлю, або у сковороду, або в горщик і, що вийме виделка, те й поїдають. І ніякого жаху перед киплячим їством не виявляють, а тільки неприборкану жадібність і природжену ненажерливість.

А мене, вбогого, Офні та Фінеєс женуть від трапез своїх, бо з мене волосся сиплеться, як зі старого матраца, хоч за віком я ще отрок. А волосся моє ламається й сиплеться тому, що батько мій Елкана і мати моя Анна дали обіт богові, що лезо ніколи не торкнеться чола мого і обличчя мого. І нині вигляд я маю потворний. Всі вже звикли до того, що я скрізь сію волосся своє. І коли навіть не я, а хтось інший необережно загубить волос свій і його знайдуть у казані, або в каструлі, або в сковороді, або в горщику, негайно шукають мене і бичами бичують нещадно.

Воістину деякі батьки нерозумними й поспішними обітами своїми позбавляють дітей своїх їхніх радощів і хліба насущного і прирікають на жалюгідне існування.

Я мовчки сідаю в темний куток, смиренно їм суху скоринку і спостерігаю, як Офні та Фінеєс безсоромно об'їдають Сундука і весь безтілесний почт його. І Сундук теж мовчить, і сидить тихо, як миша,

бо люті до харчів сини Ілії носять кулацюри по півпуда кожний.

І ще негідники ці завели суєтний звичай: увечері насмокчуються вина (щоб вони пекельної смоли насмокталися!), одягаються з варварською розкішшю у заморські шати і йдуть до жінок, що збираються у шкіні. І нахабно горнутья нікчемні пастирі ці до гарненьких і молоденьких богомолочок...

А батько їхній, верховний жрець храму божого Ілій, дивиться на неподобства гріховодників цих крізь персти свої і тільки заздрісно плямкає:

— Ех, мені б роботу отаку!

А на ранок Офні та Фінеєс виходять перед вівтарем у золотому вбранні, кадять кадилами перед золотими іконами, воскурюють фіміам і читають чоловікам гарненьких і молоденьких богомолочок заповіді господні. А потім ревуть святих пісень, що аж у вухах закладає. І прості штуки ці так захоплюють паству, що замість узяти киї та поламати їх на гладких спинах охайників, вони стоять з роззявленими пельками, наче не в храмі вони, а в балагані ярмаркових лицедіїв.

Та, якщо подумати, хіба не так було споконвіку? Хіба не про попів сказано: «Бреше, як піп у церкві»? І ще: «Піп з богом говорить, а на чорта дивиться».

А коли відправ нема, Офні та Фінеєс цілими днями тиняються без діла і, щоб не вмерти з нудьги, кличуть для потіхи мене:

— Гей ти, йолопе, йди-но сюди! Не цурайся товариства, довгоносику!

Ніс мій — це хрест мій. Всі знущаються з носа мого, навіть Офні та Фінеєс, хоч у самих у них носи, як гаки. Але мій ніс найдовший з усіх відомих носів,

на півліктя довжиною, і гострий та кривий, як кинджал.

Кличуть Офні та Фінеєс мене, щоб поглумитися з мене:

— Візьми свій ніс, дурню, і поголися!

— Тільки обережно, бо без ножа заріжеш себе!

Іржуть вони, як коні, отак глузуючи, і зупиняють перехожих і говорять їм, що ніс мій для ратної праці дуже зручний. І що, коли буде нова брань з нечестивими, мене, шмаркача, навмисне візьмуть у військо, щоб носом моїм я добивав повалених у прах ворогів наших. А по війні не треба буде перековувати мечі на рала, бо носом моїм можна виорати всі землі від Дана до Вірсавії. І велика радість буде в народі, і кожен богомолець на честь носа мого поставить у храмі товсту свічку...

Знущання ці країни серце моє і принижували гідність мою гірше, ніж чорна робота.

І тоді звернувся я до Всевишнього з гарячою молитвою, уклінно прохаючи, щоб він допоміг мені піднятися по службових сходах і випередити цих преподобних бузувірів хоч на ніс, щоб вони йшли за мною і дивилися шанобливо на мою потилицю.

Уночі, коли верховний жрець наш Ілій почав на всі заставки висвистувати, я збудив його й смиренно повідомив:

— Отче, ось я.

Він гнівно просичав:

— Та я тебе, кретина, і не кликав! — І знову впав на пухові подушки свої, бо понад усе любить солодко поспати.

Але за годину я не полінувався знову штрикнути його межі ребра своїм твердим, як цвях, перстом:

— Отче, ось я.

— Господи, де ти знайшов такого йолопа? — затремтів од безсилої люті Ілій.— Геть із очей моїх! Не кликав я тебе!

Я слухняно відійшов і ліг у кам'яне ложе своє. Але тільки-но Ілій захропів, як я ще раз підкрався до нього:

— Отче, ось я!

Вузькі плечі його піднялися над ліжком його й затремтіли в німих риданнях, і по білій бороді його потекли прозорі сльози.

— Самуїле, я не кликав тебе,— нарешті жалібно заскиглив Ілій.— Ти не мій глас чуєш!.. Ти чуєш глас божий!.. Іди, хлопче, з богом до бога і слухай слово його... А мене залиш, немічного... Благаю...

Та хіба не знав я, що підступний і мстивий старець хитрує, аби спокійно доспати ніч? Хто і коли чув, щоб Сундук подав голос зі своєї схованки? Але я покірливо відповів Ілій:

— Слухаю, отче.

А ранком покликав Ілій синів своїх Офні та Фінееса, бо в них кулацюри по півпуда.

І богомольців покликав Ілій — чоловіків і жінок, щоб привселюдно покарати мене за моє зухвальство.

І коли Офні та Фінеес почали кропити оцтом гнучкі різки, покликав Ілій ще й мене:

— Самуїле, де ти?

— Ось я,— озвався я і вийшов із натовпу.

— Що робив ти вночі, Самуїле? — почав допит владика.

— Бога слухав,— тихо відповів я, але не так тихо, щоб ніхто не почув.— Бог говорив зі мною, недостойним.

— Що сказав тобі Сунд... тьху! Всевишній, хай славиться у віках ім'я його? — суворо запитав Ілій.

— Страшне слово його! — з удаваним жахом відповів я і похнюпився.

— Кажі, Самуїле! — мимоволі вихопилося в нього.

Слова цього лише і чекав я. Хіба міг передбачити цей темний неук задум людини з тонким розумом? Голос мій задзвенів, як тятива, що спрямувала стрілу у ворога:

— Слухайте, люди! Слухай, Ілій! Сказав Семи-лостивий: «Ось я зроблю діло в Ізраїлі, про яке, хто почує, у того дзвони загудуть в обох вухах. У той день я виконаю над Ілієм усе те, що я говорив про дім його; я почну й закінчу».

Ілій пополотнів од люті.

А сини його Офні та Фінеєс рішуче кинули в ка-діб у солоний розчин різки свої і кинулися до мене, щоб півпудовими кулацями своїми зробити з плоті моєї криваве місиво або принаймні відбивну котлету. Вирок цей ясно можна було прочитати на неголених пиках їхніх.

Але було вже пізно: віруючі заступили з усіх боків мене, щоб краще почути слово боже. А я словом божим добивав конкурентів моїх:

— І сказав Він: «Я оголосив йому, що я скараю дім його навіки за ту провину, що він знав, як сини його безчинствують, і не вгамував їх».

Радісними зойками зустріли люди слова ці. Кричали богомольці, пограбовані неситими вовками цими, кричали зубожілі жебраки, кричали збезчещені жінки й ошукані чоловіки їхні.

— Хай живе Всевишній і Самуїл, пророк його! — кричали вони.

Отак за якусь мить я заробив високу і недоторканну посаду пророка на цьому світі і німб святого на тому.

— Де б мені знайти роботу отаку? — заздро совався в кріслі своєму Ілій.

А я дивився на темних людей цих, які навколішках повзли до мене, щоб поцілувати брудні поли руб'я мого, просякненого стійким букетом помиїв. Які марновірні й нехитрі вони! Їх нічого не варто обдурити!

В урочисті хвилини ці я пригадав історичні подвиги найбільших брехунів, які віднині поставали колегами моїми.

Перед внутрішнім зором моїм з'явився блаженний Валаам, син Веора, і його знаменита ослиця, на якій він їхав із міста Пефор гостювати до царя моавитян Валака. Спокійно їхав він, і раптом ослиця почала вбиратися і не захотіла йти далі, хоч Валаама чекали вишукані страви і напої. Жорстоко відлупцював Валаам ослицю свою, але, як це відомо споконвіку, побої впертій ослячій породі не допомагають. І люди почали сміятися з невдахи-мандрівника. І почала танути його слава віщуна і заклинателя долі.

Але не розгубив Валаам розум свій. Поважно пояснив він вуличним гаволовам, що то янгол небесний заступив дорогу ослиці його. І що ослиця його шанує янголів.

І що ж? Хоч ніхто не бачив ніякого янгола, всі повірили Валаамові! І слава його зміцніла.

І ще побачив я кудлатого, як і я, Самсона, прославленого сина Маноя. Десь волочився Самсон тиждень чи два, а потім повернувся додому, і соромно йому стало перед батьками і родичами його. Тоді оголосив їм Самсон, що він не марнував часу,

а звичайною осячкою щелепою побив сам-один тисячу озброєних до зубів філістимлян.

Воістину треба бути ослом, щоб повірити в ці осяччі вигадки!

Того ж дня я вперше втішився новими пільгами й привілеями моїми, гідними високого звання пророка.

Я недбало відштовхнув від казанів ненажер Офні та Фінееса і почав сумлінно виловлювати персональною виделкою найніжніші шматки м'яса. І в каструлі совав виделку свою, і в сковороди, і в горщики богомольців. І не виявляв ніякого жаху перед киплячою їжею цією, а тільки задоволення й радість.

А ввечері взяв вино в Офні та Фінееса, взяв варварські шати їхні й пішов наставляти на путь істинну гарненьких і молоденьких богомолочок.

Та, видно, у лиху годину я пішов. Тільки завернув за ріг, як нічні таті накинули на голову мою смердючий мішок і заходилися скрушати півпудовими кулацюрками ребра мої, намагаючись зробити з мене рагу або принаймні відбивну котлету. А потім, важко сопучи, ще старанно затоптували мене в прах товстими, як у слонів, ногами. І дзвенів у вухах моїх заздрісний голос Ілії:

— Ех, мені б роботу отаку!

Але людина з розумом з усього має вигоду свою. Ранком пошкандибав я на милицях до знахарів і набрав у них цілу торбу довідок про численні каліцтва свої. Віднині ніхто не примусить мене орати землю від Дана до Вірсавії.

ОДНА СТОРІНКА З ЖИТТЯ ЕНОХА

«І ходив Енох * перед богом;
і не стало його, тому що
бог взяв його».

Битіє, розд. 5, ст. 24.

«Американському туристові Фреду Куку, що подорожував по святій землі, запала в душу незвичайна фантазія: він вирішив закинути сіті у позбавлене життя Мертве море. Виллов виявився казковим — старовинний бронзовий глек з печаткою іудейського царя Соломона. В цьому посуді вже кілька тисячоліть зберігався документ космічного значення. Але Фред Кук про це навіть не підозрював, бо не міг прочитати документа. Ось чому унікальний глек він продав за 1000000 доларів колекціонерові-мільярдеру містеру Джону Б. Портфеллеру, а незрозумілі папіруси подарував у Національний музей непотрібних речей.

Віднині доля документа вирішувалась директором музею сером Мак-Ківкою. Спочатку розлючений сер, що сподівався одержати рукопис разом з бронзовим посудом, хотів викинути папіруси у кошик для сміття. Та в останню мить він усе-таки подав знахідку на експертизу поліглотів із інституту мовознавства. Але прочитати прадавні незграбні літери було важче, ніж розшифрувати єгипетські

* За біблією, Енох був першим з людей, кого бог узяв живим на небо.

ієрогліфи чи розібратися у письменах майя. Одне слово, експертиза не дала бажаних результатів.

Тоді рукопис передали у ЦОЦ (Центральний Обчислювальний Центр), звідки й надійшла історична звістка, що блискавкою облетіла всю земну кулю:

— Загадковий документ — щоденник космонавта з Альдебарана!

— Гості з космосу були на Землі!

Сер Мак-Ківка негайно продав сенсаційний щоденник за 2000000 доларів відомому колекціонеру-мільярдеру Джону Б. Портфеллеру, в якого нині зберігається найповніша колекція сувенірів епохи ковчегобудування.

Містер Джон Б. Портфеллер з властивою йому впертістю прочесав усе дно Мертвого моря, яке так довго приховувало свої таємниці. Але нічого нового не знайшли. Ця прикра впертість коштувала містеру Джону Б. Портфеллеру ще 150000 доларів.

Нижче ми друкуємо розшифровані уривки з щоденника, які золотими літерами вписані в історію людства».

(З журналу «Тудей-Сюдей»).

«...Виявляється, земляни, як дві краплі H_2O , схожі на корінних альдебаранців. Геніальний супернавігатор Циркуль Кут безупинно повторює:

— А що я казав!

І справді, його надприродне передбачення вразило всіх нас. Правильно старі альдебаранці кажуть: око бачить далеко, а розум ще далі.

Сьогодні симпатична, як земні дівчата, астроконсульт Кра Суня, синхроелектронний робот-тлумач і я вирушили в четверту подорож по цій чарівній планеті.

В дорозі робот розповідав місцеві анекдоти про Адама та Єву. Ми й незчулися, коли дісталися до міста. Під його могутніми стінами височіли велетенські ребра фантастичного кістяка ковчега. Як і минулого разу, ковчегобудівники Сім та Іафет були захоплені своєрідним інтелектуальним змаганням — грали в підкидного. Хам один займався на стапелях важкою атлетикою, гартуючи свій організм фізичною працею.

Жителі міста зустріли нас радісно. Звідусіль лунали вітальні вигуки тубільців:

— Цирк приїхав!

— Цирк приїхав!

Очевидно, так їхньою мовою звучало ім'я геніального Циркуля Кута.

Найдопитливіші з тубільців підходили ближче і, ніяковіючи, цікавилися, хто кого покладе на обидві лопатки, — наш робот чи ведмідь, якого на ланцюгу водив по ринку старий циган. Ми щиро посміялися з цих наївних жартів.

На одній з міських площ нашу увагу привернула дивна споруда, що своєю примхливою архітектурою нагадувала стандартний канцелярський стіл на товстих дубових тумбах. Виявилося що це й справді поважна адміністративна установа «Головблажзабез» — головне управління по забезпеченню блаженством. Це була перша установа, яку ми вирішили відвідати.

У приймальній керуючого патріарха ми побачили цікавий атракціон. Під монотонні звуки довгограючої пластинки «Зайдіть завтра» секретарка гадючим поглядом гіпнотизувала довгу чергу великомучеників.

— Абракадабра! — ввічливо сказав я.

Та не встиг робот-тлумач перекласти на людську мову моє альдебаранське привітання, як із секретаркою сталася дивна метаморфоза. Дівчина всмінулася і привселюдно сотворила чудо: відчинила двері до святої святих — кабінету керуючого.

Великомученики остовпіли.

— Пане Єнох,— ніжно проворкотіла секретарка патріархові.— До вас іншомовна делегація! — І зачинила за нами двері.

Патріарх Єнох сидів перед телефонним пультом, що скидався на рояль у натуральну величину. Він ніжився під ласкавими променями персонального німбу святого. Німб був йому явно не за розміром. Під ним вмістилася б ще дюжина таких патріархів, як Єнох, але керуючого це, очевидно, не турбувало. Штатні підлабузники Гог, Магог і Демагог кадили своєму владиці фіміам і лизали йому п'яти...

— Абракадабра! — привітався я.

— Здоровенькі були! — негайно переклав робот.

— Привіт, привіт,— кисло відповів патріарх.

— Арбадакарба акрабакра Альдебаран,— гордо повідомив я.

— Ми прибули з планетної системи Альдебарана,— переклав робот.

— А тепер ви опинилися в системі сонцесяйного Єноха,— солодко проспівав Гог.

— Ми летіли багато світлових років, щоб зустріти братів по розуму,— перекладав робот.

— Зверніться в адресний стіл,— флегматично порадив Демагог.— Там вам слід вказати рік народження братів, їхню стать, прізвища, ім'я та по батькові...

— Ми вже зустріли їх! Нашій радості немає меж!

— Так чого ви вдерлися до мене? — насупився

патріарх.— Командировочні посвідчення можна було відмітити і в секретарки...

— Ви нас не зрозуміли. Ми прилетіли на пі-мезонному зорельоті! З іншої планетної системи! З космосу!

— А довідка у вас про це є? — байдуже запитав Магог.

Я розгублено замовк. На нас дивилися, як на ідіотів. В прекрасних очах Кра Суні блищали сльози. Робот-тлумач люто скреготав усіма своїми блоками.

— Амба карамба! — просичав я.

— А ви не гарячкуйте,— зупинив мене патріарх.— Ми не такі дурні, як ви думаєте, і розуміємо, що ви прилетіли до нас, а не до мавп. Мавпи вам добових не випишуть і номер у готелі не замовлять... Ми розуміємо також, що, коли є зореліт, значить, хтось прилетів. Але ми не впевнені, чи це ви прилетіли, чи хтось інший. Не знаємо також, звідки ви або якісь інші з'явилися. Де гарантія, що ви або якісь інші прилетіли з Альдебарана, а не з Сіріуса? Такої гарантії в нас нема, бо у вас — ні довідок, ані посвідчень... Це ж несерйозно, громадяни! Ну що я з вами тепер робитиму!

Ми пригнічено мовчали, переможені його залізною логікою.

— Ну, то що, довго будемо в мовчанку грати і марнувати дорогоцінний час відповідальних працівників?— уже ласкаво пробурчав Єнох, милуючись нашою цілковитою безпорадністю.— Скільки, кажете, мандрували?

— Краба аба!

— Ну, от бачите... Пару місяців ще витримаєте, нічого з вами не станеться. Відпочивайте, набирайтеся свіжої сили... А ми тим часом скличемо теоре-

тичну нараду з питання прийому космічних гостей без довідок та командировочних посвідчень. Зі свого боку я докладу всіх зусиль, щоб поставити питання рубя, а якщо буде в тому потреба, то й ребром! Я загострю його й підніму на принципову висоту... Ідіть собі з богом і записуйтеся на прийом у загальну чергу великомучеників. У нас, знаєте, демократична система прийому відвідувачів...

Коли ми навшпиньках залишали кабінет керуючого, я ще встиг почути солодкий шепіт:

— Правильно ви їх...

— Ач, які швидкі!..

— Ота білява — викапана стиляга...

Геніальний супернавігатор Циркуль Кут замислився.

— Важко щось тут второпати,— нарешті сказав він.— На перший погляд у всіх цих подіях відсутня елементарна логіка. Але зовнішня відсутність логіки говорить лише про те, що ми погано вивчили логічні закони людського мислення. А ви не припускаєте, може, це якийсь ритуальний обряд, відгомін язичництва? Коротше кажучи, хай ситуацію проаналізує Синтетичний Мозок.

Ми й не знали, що стоїмо на порозі страшної катастрофи. Коли в аналізаторі почали прокручувати магнітофонну стрічку з попереднім діалогом, Мозок спочатку почервонів, потім позеленів, нарешті набрав зловісного фіолетового відтінку й зарозуміло пробелькотів:

— Бюррр... юррр... бюро... крат... изм...

Наші серця тривожно забилися. Мозок заговорив незрозумілою мовою. Очевидно, він з'їхав з глузду, і тепер його електрони крутяться не в тому напрямку. До того ж наступного дня з «Голов-

блажзабезу» прийшов лист, в якому доводилося, що наш Синтетичний Мозок — дурень і наклепник.

Як не прикро, але нам доведеться негайно повертатися на Альдебаран. Тільки там, у гарантійній майстерні старого Кон Структора, ми зможемо відремонтувати зіпсований Мозок.

Між тим час ішов.

В установі патріарха Єноха скликали теоретичну нараду з питання прийому космічних гостей без довідок та командировочних посвідчень. Вона не ухвалила ніякого рішення, а порекомендувала створити спочатку ревізійну комісію, щоб на реальних фактах перевірити, чи це ми прилетіли, чи якісь інші, і звідки ми або якісь інші прилетіли — з Альдебарана чи з Сіріуса. Повноважним головою комісії було обрано патріарха Єноха. Отже, ця загадкова людина полетить з нами. На борт зорельота він прибув з двома величезними чемоданами. В один напхав добові та готельні, а в другий — довідки на всі випадки життя в системі Альдебарана чи Сіріуса.

На урочистий мітинг з приводу закриття нашого прильоту зібрався багатотисячний натовп.

Серед присутніх я впізнав кривавого розбійника Каїна, найстаріших молодиків Мафусаїла та Ламеха, славних ковчегобудівників Сіма, Хама та Іафета на чолі зі старшим виконробом Ноєм, так несподівано осиротілих підлабузників Гога, Магога й Демагога, штатних...»

* * *

На цьому космічний рукопис обривається.

Важко переоцінити його всесвітньо-історичне значення. По-перше, ми розв'язали одне з найтемніших місць біблії; по-друге, нині можемо зробити реаль-

ніший висновок про справжні причини Всесвітнього потопу...

Тепер ми твердо знаємо, кого малювали первісні художники на скелях Сахари, хто залишив у джунглях Амазонки велетенські кам'яні кулі і хто збудував у Баальбеку циклопічний стартовий майданчик для зорельота.

Але ми не знаємо, чи прилетять до нас ще раз сміливі космонавти з Альдебарана...

ДОСВІД

Ввечері я запропонував дружині піти в цирк. Я говорив дуже переконливо, вміло розпалюючи жіночу допитливість:

— Цей новий приборкувач хижаків Пашка Громобій — симпатичний парубійко. Дівчата буквально полюють на нього. З Пашкою не страшно навіть тоді, коли по кімнаті пробіжить миша. Але хоробрий юнак боїться дівчат більше, ніж вони гризунів. Аж не віриться! А в паузах виступає оригінальний комік. Говорять, з очей цього веселуна б'ють цілі водограї сліз. Його вже запрошували на роботу в Ботанічний сад. Економісти підраховали, що комік — дешевше од зрошувальної машини. Треба подивитись на цей витвір природи! В програмі також політ під куполом цирку трьох сестер-гімнасток. Без сітки! Одна одну ловлять зубами. Дантисти вважають, що це якась таємниця. Подумати тільки, жодна з сестер досі не зверталася до зубного лікаря!

Коли ми прийшли в цирк, з'ясувалось, що всі квитки продано. Тому я дуже переконливо сказав:

— До речі, йти в цирк — це даремно згаяти час. Якийсь похмурий хлопець витягне за хвіст на арену хирлявих левів-пенсіонерів. Леви на ходу спатимуть, а хлопець даремно намагатиметься збудити їх. Час уже замість нього використати звичайний будильник. Глядачів із першого ряду комік обіллє водою, яку, ясно, перед тим не нагріє. Інші глядачі зрадіють, бо відчують себе у відносній безпеці. Виступа-

тимуть ще повітряні гімнастки, але я певен, моя люба, що вище купола їхня фантазія не підніметься.

Я запропонував піти в кіно. На стару комедію «Цирк». Говорив я дуже переконливо, бо в мене вже був досвід:

— Це смішна, але зворушлива картина. Романтична любов американської зірки й нашого актора. Німець лякає американочку чорною дитиною й намагається спокусити хустром із комісійного магазину. Треба подивитись! Крім того, на екрани випускають старого пірата, капітана Борнео з його славновісним собакою-математиком. Деякі батьки вже перейняли педагогічний досвід капітана для навчання своїх дітей. Загалом це корисний і повчальний фільм.

Коли ми прийшли в кінотеатр, з'ясувалося, що всі квитки продано. Але в мене вже був досвід:

— Не журись, рідна моя. Піти дивитися цей фільм — даремно згаяти час. Демонструють звичайну закулісну любов. Хлопець веде до загсу жінку з дитиною. Велике діло! Наче в нас мало розлучених! Ще показують відставного капітана з собакою. Бідолаха капітан лазить рачки по арені й гавкає, мов собака. Гнітюче видовище!

Я запропонував дружині піти додому.

— Згадаймо, люба, наші студентські роки, коли ми любили бувати вдвох, пили чай та їли бутерброди з ковбасою. Це ж чудово — ти і я, більше нікого. Слабке світло, ледь чутна мелодія з радіоли...

...Сусіда нагорі, як і завжди, ритмічно молотив по підборах. Вдень він працює на взуттєвій фабриці й краде заготовки. А ввечері виконує приватні замовлення, бо в магазинах із взуттям скрутно. Але

він теж має досвід — рівно о 23-й годині за московським часом закінчує роботу, бо згідно з рішенням міськради після одинадцятої нервувати сусідів суворо заборонено.

Ми звично послухали стукіт, порахували, зловішно погломоніли про те, скільки він матиме клопотів із гаражем, коли купить «Фіат», і спокійно лягли спати — завтра новий трудовий день!..

**ДЛЯ ВАС,
ДІТЛАХИ!**
Пародії-жарти

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Цей твір — не детектив, хоч і має елементи криміналу. Адже автор його заповзявся без дозволу на те господарів проникнути до творчих лабораторій письменників, що пишуть для дітей усякого шкільного й дошкільного віку, викрасти їхні творчі знахідки, поцупити секрети майстерності й технологію мистецьких конструкцій. А це вже вельми нагадує безпардонну диверсію! Отож, аби не бути звинуваченим у цьому злочині, а також не порушити загальноновизнаних норм співіснування, автор вирішив на решті реалізувати ідею загального роззброєння — викласти в пародіях і свої власні лабораторні таємниці.

Пам'ятайте: все це зроблено в ім'я щастя дітей. Адже діти — це моє й ваше майбутнє!

НАЙДОСКОНАЛІШИЙ АГРЕГАТ

Фантастичне оповідання **М. ДАШКІЄВА**

Повертаючись із рибалки, я ніс додому майже півтора кіло добірних карасів, які щойно купив у спеціалізованому магазині «Жива риба».

— Здоровенькі були! — привітав мене професор Платон Сократенко. — Чи не поділитесь рибкою?

— А чого ж! — я хитро примружився. — Охоче

поділюся, якщо ви поділитися новинами з галузі науки й техніки.

— Про що ж вам розповісти? — заклопотано мовив професор.—Ейнштейна вже спростовано, теорію Діррака відхилено, Нільса Бора зведено до рангу Ісаака Ньютона, фундатора так званої небесної механіки. Знову ж таки: час і простір поєднано, молодість і старість роз'єднано, а новітні нуль-функції математичних парадоксів оксі-гідрохлоридів пояснили взаємозв'язок тетрафеноксиметилкових явищ на поверхні Юпітера з особливостями гіпер-простору в Метагалактиці. Стривайте! А чи розповідав я вам, як із дружньою й безкорисливою допомогою землян напівдикі ногоголові істоти в сузір'ї Мегаальфаомега перетворилися на розумних головоногих гуманоїдів?

— Гм... Певною мірою, так.

— Гм...— зажурився професор Платон Сократенко.— Кг-гм...

— Кхм,— підтримав наукову бесіду я.— М-да...

— Ось що,— нарешті запропонував професор,— ходімте до мене в Інститут експериментальної енергетики. Я вам продемонструю найдосконаліший агрегат накопичення електроструму з повітря, який, до речі, є породженням живої матерії.

Оце відкриття!

Поки ми блукали довгими коридорами науководослідного закладу, я гарячково обмірковував сенсаційне повідомлення. З оцими вченими завжди клопіт: щось вигадують, а ти потім спробуй про це просто й дохідливо написати... Так, що не кажіть, а це зробити не легше, аніж витиснути бодай краплину води з зіпсованого крана. Я не встиг домислити до кінця всю складність ситуації, як професор

Платон Сократенко відхилив двері якоїсь кімнати, вікна в котрій були щільно затулені чорним папером, і врочисто мовив:

— Прошу! Ось він, той славетний агрегат!

Я закліпав очима. Мені здалося, що Сократенко безцеремонно глузує з мене, бо в кімнаті нічого не було, окрім... кота. Так, кота! Звичайнісінького кота, який одразу почав голосно муркотіти й тертися біля наших ніг.

— Оце? Він? — зареготав я, аби приховати власну розгубленість. — Даруйте, професоре, але...

— Але ця істота, — зупинив мене він, — конденсує електрику з повітря. Ось дивіться, — однією рукою він почав погладжувати кота, а другою вимкнув світло. У цілковитій темряві з котячого хутра поміж пальцями професора побігли рухливі блакитні іскорки. Котяче хутро потріскувало з характерним звуком електророзрядів. У повітрі запахло свіжим озоном. Я все це бачив на власні очі!

Професор знову ввімкнув світло.

— Уявляєте перспективи? — мовив він. — Коли люди оволодіють дивовижною енергоздатністю котів, зникне потреба в атомних станціях та гідроелектростанціях! Настане час, коли природа остаточно відкриє людству свої таємниці. Уявляєте? — перепитав він із доброю усмішкою. — Зникнуть на річках греблі, й риба вільно попливе з морів та океанів у наші водоймища.

Я зрозумів його натяк і мовчки поклав перед найдосконалішим агрегатом весь оберемок карасів. Людина здатна на все!

Відомий уривок із невідомого твору В. КАВИ

Хата виросла обіч шляху, а потім вросла, загрузла, прихилилася, припала до землі. Й невтямки було Петькові, що на розлогій затоці шумливого житейського моря все спочатку виростає, а потім вростає, бо сам Петько ще тільки ріс і з усієї сили намагався якнайшвидше вирости.

Курним шляхом повз хату хитається по дорозі старий кінь з гривною й хвостом у реп'яхах, поволі чвалає, переставляючи чотири ноги з одним копитом на кожній, метляє великою конячою головою, ніби забгнулося йому витрусити з обох вухів якусь ліниву, наче вгодована муха, думку.

А Шарик ніколи не ледарює. Він сидить на ланцюгу, й тому невідомо, як він примудрився обіратись реп'яхами, мов кінський хвіст. Шарик відомий на всенький наш куток, бо він гримить ланцюгом, гавкає, скавучить, гарчить, скімлить і сердито зиркає на весь куток. Тому й відомий.

Край обійстя, на городі, Петько роздмухує сухе бадилля, пече здоровезні, як яблука, картоплини, потім вигрібає їх із жару й перекидає гарячий овоч із руки в руку, щоб не обпектися. Добре! Спечена, пропахла димом-жаром картоплина — найсмачніший харч у світі. Це здавна, з дідів-прадідів, відомо на весь наш куток.

Петько ніколи не скаже «картопля», а скаже «бульба».

А все тому, що досі не вимовляє капосний звук «р». От Шарик його пречудово вимовляє, як за раз — на старого коня — гарно й розгонисто:

— Р-р-р-р-р...

Зате Петько знає безліч слів, а Шарик тільки й вміє хвалитися своїм «р-р-р-р-р».

Та Петько має клопоту. На кутку його називають Япончиком, бо дідусь «Калпо», бригадир колгоспних сторожів і колишній моряк, розплескав на весь наш куток, що в Японії ніхто не вимовляє «р», а замість «р» кажуть «л». Наприклад, по нашому буде «гірка», а по-їхньому «гілка», по-нашому буде «ром», а по-їхньому — «лом». Тьху, нечиста сила! А Петько розмовляє так, ніби всеньке життя вікував у тамтешньому заморському кутку. Й справді, іноді не второпати, про що він лопоче. Одного разу його навіть повезли до міста в лікарню, коли він татові сказав, що наївся «лаків», гадали — отруївся синтетикою...

Бадилля потріскувало, пострілювало, шкварчало на весь куток. Було гарно, як учора, позавчора й минулого року і як буде гарно завтра, післязавтра й наступного року. А чому це так — Петькові й самому невтямки.

В старій хаті обіч шляху телевізор озвався програмою «На добраніч, діти». Спати пора...

А на ранок його чекала новина: тато сказали, що дідусь «Калпо» все наплутав — у Японії все навпаки, там не вимовляють «л», а «р» пречудово вимовляють. Шарику вже недовго хвастатись...

ПОДОРОЖ ДО КІМНАТИ КАЗОК

Розділ з повісті В. НЕСТАЙКА «Пригоди Буркотино»

Дядя Стьопа-міліціонер привів Буркотино до чарівної кімнати, до якої вхід був, а виходу не було. Буркотино вже знав, що, аби потрапити в цей дивовижний світ за сімома замками й ґратами, досить

побитися з хлопцями в пасажі коло «Дитячого світу» і щоб дядя Стьопа усю бійку бачив. Того, хто переможе, він і забере. Але чарівна кімната варта будь-яких синців і гуль!

Дядя Стьопа-міліціонер здав Буркотина черговому й захоплено мовив:

— От хлопець! Орел! Гангстер, а не хлопець! П'ять носів розбив — чотири чужих і один свій! Нема на нього буцегарні, але є таки дитяча кімната при відділенні міліції райвиконкому депутатів трудящих... Не хлопець, а розбишака з великої дороги!

Це була справді чарівна кімната. Буркотино тут побачив книжки, яких не бачив навіть в районній бібліотеці для дітей молодшого й середнього шкільного віку імені Папаніна.

Буркотино тут побачив іграшки, яких не бачив навіть у магазинах «Дитячого світу».

Сиди за сімома замками й читай досхочу! Сиди за ґратами й досхочу грайся! Ніхто тебе не зачепить і пальцем не торкне! Та й хто зважиться, коли тебе охороняє сам дядя Стьопа-міліціонер із наганом у кобурі?

Були тут Карл Фрідріх Ієронім Мюнхаузен, славетний капітан Христофор Боніфатійович Врунгель, відомий галактичний мандрівник Йон Тихий та інші герої книжок про брехунів.

А ще тут були Гидке Каченя, Курочка Ряба, Золотий Півник, Братик Кролик, Вінні-Пух, Бичок-Третячок, Солом'яний Бичок, Глиняний Бичок, Горбокопчик, Кіт у Чоботях та інші герої казок про тварин.

А ще тут були Червона Шапочка, Альонушка, Дюймовочка, Снігуронька та інші героїні казок про дівчаток.

А ще тут були Буратино, Хлопчик-Мізинчик, Івасик-Телесик, Котигорошко, Цибуліно, Петрушка, Мурзилка, Барвінок, Незнайко, Гвинтик, Шпунтик та інші герої казок про хлопчиків.

А ще тут було стільки королів і королевичів, принців і принцес, скільки їх немає навіть у підручнику історії, якого Буркотино ще й не вчив.

У Буркотино аж очі полізли рогом і голова пішла обертом. А що!.. Спробуйте самі зустрітися зі стількома казковими героями одразу. Навіть у міській бібліотеці для дітей та юнацтва імені академіка Шмідта не зустрінете!

— Скандал! — півнячим голосом сказав Буркотино. — Така добра кімната й так важко сюди потрапити! Ех, якби знати, як сюди частіше потрапляти!

Цієї ж миті двері, на яких красувався номер 13, прочинилися, і в щілину просунулася чорна постать незнайомця в чорному капелюсі й чорних окулярах.

— А ось як! — тихо прошипів він. — Слід щодня виконувати три умови: вчитися на «двійки» — раз, не слухатися батьків — два, бешкетувати на вулиці — три! — Й він знову зник за таємничими дверима.

Буркотино і в думках не клав, що це був сам фон барон Синя Борода зі своїми лихими фокусами-покусами. А бороду підступний барон зголив, щоб його ніхто не впізнав.

А що було потім, читайте далі...

МАРА

Феєрія кохання. Вільний переказ за О. БЕРДНИКОМ

Світило променисте! Що ж це діється в ім'я твоє? Навіщо допускаєш такі страхіття? Чому терпиш мару на грудях землі? Людино! Коли очі й слух твої

говоритимуть тобі очевидне, не вір їм, бо очевидність — то мати обману й мари. Юнак заплющив очі, похитав головою. Що з ним? Мара... Він одігнав страшним зусиллям волі мару почуття, стрепенувся.

— Мара-кара! Мара-кара! Духи підземних надр! Вибирайтеся з лон своїх! Мара-кара! Мара-кара!

Вона розплющила повіки, посміхнулася.

— Це вони одривають людей від справжнього життя, закликаючи їх до пошуків мари, яку назвали істиною.

— А істина... Істина — мара. Слово, за яким нема нічого...

— Безумство й мара!

— Вони не знають її, бо схиляються перед марою розкоші. Зречемося речей!

— А що тіло? Мара... Ти бачиш, яке воно нікчемне, як легко його знищити...

— То обман. То мара розуму, який не бачить глибин буття.

— А може, в любові Істина?

— Ма... ма... — белькотав він, дригаючи ногами.

Мара не зникала.

Дівчина-квітка поринула в марення.

— Що таке майя?

— Ілюзія, мара. Дуже глибоке поняття. Не привид, не галюцинація... як би тобі сказати...

— А що ж тоді не майя?

— Східна філософія вважає, що все в фізичному світі — майя... Світ форм нереальний. Не майя лише одне — наш безсмертний дух, Атман.

— Мара злетіла... Дякую тобі за щастя зустрічі, коханий...

— Я мчав за марою... Я шукав у далеких краях, а відшукав — у собі... Ти сказала — щастя!

- Навколо мара, сон... Мене не вабить життя.
- Сон — мара. Треба жити понад привидами, слухати голос життя. Чуєш?
- Чую, коханий. Мовчи.
- Їм співав хорали хор елементів:
- Мара-кара, мара-фон, мара-бу...

КРОКОДИЛЯТКО, ЩО ЛЮБИЛО ПОПОЇСТИ

Філософська казка Ю. ЯРМИША для дітей, але дорослих

Мале Крокодилятко не послуhalо батьків і виповзло на берег, щоб по білому світу помандрувати. Повзе-повзе, аж раптом — гуп! — упало в глибоку яму.

Жах охопив Крокодилятка. Почало воно хвостом бити, в ямі стрибати, на стіни дертися, та дарма — не вилізти. Аж тут почувся чийсь лагідний голос:

— І чого це ти гупаєш своїми ножиськами? З якої це радості розтанцювався? Сон мені такий цікавий-прецікавий перебив!

Крокодилятко аж вклякло від подиву. Хто це до нього в ямі промовляє? А голос і далі:

— Снилися мені твої й мої предки — великі й могутні ящери, що мешкали в первісних джунглях.

Глянуло Крокодилятко на всі боки, аж гульк! — це до нього промовляє його маленька родичка — Ящірка.

— Ти давно тут? — запитало Крокодилятко.

— Давно, — спокійно відповіла Ящірка.

— А чим же ти харчуєшся?

— А ось подивись!

Ковть! — і Ящірка проковтнула мурашку.

Ковть! — і хапнула комара.

Ковть! — і з'їла соковиту стеблинку.

Покотилися з очей Крокодилятка крокодилячі сльози.

— Та ж я цим не прохарчуюся! — заволатало воно.

— А ти з'їж мій хвіст,— запропонувала Ящірка.— На ранок у мене новий виросте.

Завагалось Крокодилятко. А знайомий лагідний голос заохочував:

— Ну ж бо, Крокодилятко!

Ковть! — і нема в Ящірки хвоста.

Заснуло Крокодилятко, а на ранок — гульк! — у Ящірки новий хвіст.

Ковть! — і знову нема хвоста.

А на ранок — новий хвіст.

Ковть! — і нема хвоста.

Отак вони дружно жили й поживали, аж поки Крокодилятко подумало: якщо в моєї улюбленої Ящірки щодня з'являється новий хвіст, то чому б не з'явитися усій Ящірці? Ану з'їм її всю!

Ковть! — і не стало Ящірки.

А невдовзі не стало й самого зажерливого Крокодилятка: скільки воно не лило крокодилячих сліз, а Ящірка не поновилася. І вмерло Крокодилятко природною смертю від цілковитого виснаження.

Любі діти! Ніколи не нахабнійте й цінуйте понад усе щиру самовіддану дружбу, яка перемагає всі лиха й незгоди.

НА ВОЛОСИНУ ВІД ПЛАГІАТУ

З нових пригод капітана Небрехи,
записаних Ю. ЯЧЕЙКИНИМ

— Мій юний, вусатий друже,— мовив уславлений капітан далекого міжзоряного плавання Небреха, звикло отруюючи мене тютюновим димом, який

виводив із ладу навіть необережних роботів,— якби ви забарилися з цими творами ще на день, я б нині не мав честі прочитати їх за вашим підписом.

Я мало не впав, але негайно підвівся.

— Як так?! — здивовано запитав я, але дивно було б, якби я тоді не здивувався.

— А отак! — мудро мовив несхибний міжзоряний вовк.— Якби ви зволікали ще день, то не встигли б здати рукопис вчасно до друку, і вам нічого іншого не лишилося б, як викинути його на смітник.

Я розгублено закліпав очима, вражений залізною логікою капітана.

— Атож! — недбало докинув Небреха.— А могло статися ще гірше: всі ці ваші оповідки могли б написати самі пародійовані автори. Й тоді вам лишилося б не що інше (б-р-р-р! аж моторошно про це казати!), як вдатися до плагіату! Жах!

— Неймовірно!

— Але факт! — твердо мовив Небреха.— Я за своє космічне життя ще й не такий друк бачив!

Авжеж, міжзоряний вовк, як і завше, мав цілковиту рацію. Геній його передбачив усе!

КІНО! КІНО!! КІНО!!!

Вибрані уривки
з кіностатей

СПЕЦИФІКА Й СВІТОГЛЯД

Теоретична стаття

Специфіка кіно суттєво специфічна...

Спец і фіка...

Коли вона адекватна авторській інтерпретації, тенденції й режисерському моделюванню неадекватних художніх максим, терцин, аксіом і сентенцій...

Фіка і спец...

Коли вона концентрує в ситуаційних катаклізмах квінтесенцію сучасного технократичного гомо сапієнса, еволюційно відмінного від нижчих, людиноподібних приматів...

Творчість! У кінематографічній кінетиці й вибуховій потенції думки! Злам примітивних and¹ примативних перманентних традицій...

Спец і фіка, монтаж und² світ огляд...

Стрічка «Кроки на небі» (режисер Герасим Мумумов) адекватно синтезує ці кардинальні для кіно тези з неадекватними нюансами антагоністичних пропорцій потоку свідомості, що психологічно й соціологічно врівноважують цей (за — до певної міри тенденційним — висловом мого друга Стенлі Крамера) скажений, скажений, скажений (додам: скажений навіть у періоді) світ. Помилкову нормативну

¹ And (англ.) — по-нашому «і» (усі примітки мої).

² Und (нім.) — по-нашому «та».

регресію прогресивного режисера et¹ продюсера С. Крамера конструктивно змонументалізував в очевидний парадокс емоційних ефектів (див. примітки.— Примітка моя) and, und та et дефектів молодий, але вже геніальний кіномитець Герасим Мумумов.

Крок уперед...

Кроки на небо...

Штурм неба — набат епохи, в оглушливих симфоніях сліпучих космічних дуз...

Небо стало неполярне ґрунту, як ракети типу «Земля—Небо» ракетами типу «Небо—Земля»...

Увертюра майбутнього? Чи його ж прем'єра?

Як це сказати in Poland?

Цезар Іванов-Македонський

ТВОРЧИЙ ЗЛІТ

Зразок позитивної рецензії

Перший новий фільм — а буде їх ще багато — молодого режисера (повноліття якого, до речі, наступного року справлятимуть у Каннах, Венеції, Карлових Варах. Одесі й Сопоті) Герасима Мумумова одразу привернув увагу кіномитців і рецензентів, які під час прем'єри на одну третину заповнили чудовий буфет стереофонопанорамного театру «Колос». Дві третини буфету були порожні, бо запізнались літаки із зарубіжними гостями.

Що можна сказати про новий фільм?

«Кроки на небо» влучно й афористично назвав стрічку «Кроки на небі» видатний режисер, сценарист, композитор, актор, художник, архітектор,

¹ Et (франц.) — по-нашому «й».

скульптор, співак, бандурист самодіяльного хору Будинку кіно, неперевершений майстер монтажу й дубляжу, експериментатор і теоретик професор Цезар Іванов-Македонський.

У своїй першій новій стрічці творець фільму продемонстрував власне оригінальне бачення. Камера крутиться, крутиться, крутиться... В кадрі: перекуси, недокуси, в леті дівочі коси, мов натруджені мольні троси... Камера завмирає, і завмираємо ми: земля і небо помінялися місцями.. На екрані символічні ноги догори ногами... Голі і босі... Чиї вони? Голови нема — вона поза кадром...

Людина на небі, де прокладено асфальт і стирчать заводські димарі,— символ ХХ століття!

На закінчення не можу не згадати тонкого спостереження професора Ц. Іванова-Македонського: «Крок уперед...»

Нині молодий режисер Герасим Мумумов приступив до творчого переосмислення класичної спадщини. Він готується по-новому інтерпретувати новелістичну, хоч і трохи архаїчну оповідку «Муму». Назву майбутньої стрічки вже знайдено — «Герасим і Муму» (можливий варіант «Муму і Герасим»). До всього цього можна тільки додати: «Щастя тобі, Герасиме! Топи Муму!»

Аполлінарій Верленов

НЕВАГОМА ВАГА

Зразок негативної рецензії

Якщо зважити на те, що талановитий режисер Герасим Мумумов, першу роботу якого помітила містечка громадськість, готує нову стрічку, котра,

безперечно, також здобуде прихильну оцінку критики, яка завжди була чутливим барометром мистецьких штормів, тобто або сиріч бур, то стане цілком зрозуміле намагання поглибити і розширити аналітичне тлумачення його творчого доробку, творчого методу і творчих засад.

Повторюю і підкреслюю: Герасим Мумумов подарував нам один повнокровний твір і зараз працює над другим повнокровним твором. Щоб ґрунтовно зрозуміти перший, нам необхідно проаналізувати задум другого. Щоб у другому фільмі позбутися тих прикрих недоліків, які ми помітили під час перегляду першого. Я не буду наводити тут цитат моїх попередників, зазначу тільки, що вони цілком слушні. Щодо всього цього.

Недоліків, на жаль, не бракує. Перше: глядач ще не доріс до дзеркального бачення дійсності, хоч вже наші дикі пращури заглядали у задумливий плин річок, свічадо озер та ставків, де відбивалися легенькі хмарки, зорі і місячні ночі. І де оті давні глядачі, скажемо прямо, бачили самі себе догори ногами. Це серйозна вада, бо стрічка «Кроки на небі» самою діалектикою мистецтва доводить практику буття, емпіричний досвід, набутий поколіннями попередників.

Друге: брак технічних новинок. Час уже, щоб у нас відкрили хоча б один експериментальний кінозал, де б шерехи стільців були вишикувані на стелі. В епоху космосу, коли людина заприязнилася з невагомістю і впритул підійшла до таємниць гравітації, з технічного боку це цілком можливо. А коли глядач зависне у повній невагомості униз головою, це, без сумніву, полегшить йому естетичне сприймання новітніх кінематографічних шедеврів. Правда, ця

невирішена проблема не стосується телебачення, бо «Кроки на небі» цілком можна демонструвати перекинутою проекцією. Але ж загубиться головна знахідка — карколомний ракурс.

А якщо спростити оці, можливо, надто суб'єктивні зауваження, то мої розкидані думки можна сформулювати в одному реченні: нині глядачеві, котрого ми любимо і поважаємо, коли він ходить у кіно, в цей еталон масового мистецтва, що слугує народові, котрий сам давно зробився неперевершеним митцем історії, почнуть бути зрозумілими, якщо дозволять мені так висловитися, ті негативні асоціації, що пролунали в полеміці як цілком виправдані дисонанси, ті технічні помилки і хиби, котрих слід неодмінно позбутися, щоб наше кіно (за яскравим висловом мого ментора, педагога, вчителя і друга Цезаря Модестовича Іванова-Македонського, якого я усім серцем люблю і поважаю) зробило ще один

Крок уперед.

Роберт Керам-Крамер

НАУКА І ТЕХНІКА**На правдивому шляху**

Колектив НДІ «Доршляхбуд» розробив унікальний проект підйомних шляхів. Ця складна високотехнічна споруда буде розкриватися вздовж розподільної лінії для двостороннього руху, мов підйомні мости. Нові шляхи значно полегшать звичайну працю невідомим шукачів каналізаційних труб.

Ще одна загадка природи

Нас сповістили про ще один дивовижний випадок, що характеризує необмежені здібності людини. Пізно ввечері до вагона електрички зайшов чоловік у синіх окулярах, із тростиною, якою він промацував шлях поперед себе. У вагоні було лише двоє пасажирів, що куняли в кутку. Чоловік у синіх окулярах витягнув уперед руку, безпомилково намацав сплячих, поторсав їх за плечі, а тоді повернув руку долонею догори. На долоні було написано: «Подайте сліпому глухонімому». Але не сам факт бачення долонею зацікавив нас: до сліпого без будь-якого втручання лікарів повернулися зір, слух і голос! Це сталося у відділенні міліції.

ЛІТЕРАТОРАМ

Корисні поради

Тримайте собак. Собака — друг письменника і ворог критика.

*

Купіть папугу. Вона доведе вам, як негарно говорити з чужого голосу.

*

Добре мати в хатньому звіринці ще й мавпу. Аби ніколи не забувати про своє походження.

ЗРОБИ САМ

Санчата на вітрилах

Чудовою розвагою взимку є перегони на санчатах з вітрилами. Їх неважко змайструвати самому. Для цього досить взяти на вулиці пару трамвайних рейок зі шпалами й перевернути їх так, щоб рейки лягли на землю. І от основа вже готова: рейки одразу перетворюються на полози, а шпали — на сидіння для вашої родини і друзів. З досвіду аматорів цієї розваги знаємо, що вітрила найкраще зробити з полотна кіноекрана, яке нині знайти не проблема навіть у найвіддаленіших селах.

МЕДИЧНА КОНСУЛЬТАЦІЯ

Багато хто з хворих ще ввечері починає скаржитись: «Ой, не можу... Ой, уранці голова болітиме...» А між тим є надійний засіб, щоб позбутися цього лиха. Це — Ф-пеніцилін. На смак він гострий, терпкий, є в ньому щось від оселедця. Чудово йде під

пиво, бо є добрим замінником тарані. При ранкових головних болях пийте пиво «Жигулівське», «Ризьке», «Львівське», «Подільське», «Переяславське», «Польське», «Старопрамен» або «Сенатор» з Ф-пеніциліном!

КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ

Цікава новинка

Скоро настане той час, коли в кожній родині з'явиться вірний помічник — робот. У хатніх господарок буде тоді безліч нових приємних клопотів. Наприклад: як жити металевого служачу? Вчора ми цього не знали, а сьогодні знаємо — вийшла друком чергова книга кулінарних рецептів «1000 страв з машинного мастила». Але це ще не все: досвідчені кулінари розробляють страви з гуталіну, мастики для натирання підлоги, олійної фарби та зубної пасти.

СПОРТ

Здоровий відпочинок

Серед жителів міста дуже поширеним видом здорового і корисного відпочинку є мисливство. Про це свідчить хоча б той красномовний факт, що минулого понеділка після суботнього й недільного полювання знайдено 21 рушницю та 347 пляшок при них. Без набоїв і напоїв.

У СІМЕЙНОМУ КОЛІ

Вундеркінд

У родині Дорошенків росте дивовижна дитина. Хлопчиків не треба розповідати казки, коли він їсть. Укладається спати одразу після телепрограми «На добраніч, діти». Він слухняний, поважає старших. Вундеркіндові 7 років.

ПРИГОДА

Гідна винагорода

Громадянин К. знайшов на вулиці гаманець з грішми і не сховав його до кишені. «Чий гаманець?» — заволав він. «Мій», — відгукнулася одна жінка. «А скільки ж у ньому грошей?» — «П'ять карбованців». Уявіть, який подив охопив перехожих, коли в гаманці замість п'ятірки виявилось 6 крб. 49 коп.! «Рештою я нагороджую вас за благородний вчинок», — негайно зорієнтувалася невідома жінка, відраховуючи К. 1 крб. 49 коп.

КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ

Творчі зустрічі

У клубі лікєро-горілчаного заводу відбувся творчий вечір нашого земляка, широко відомого автора гуморески «На печі та ще й у просі» Грицька Безталанного. Літератор поділився своїми творчими планами. Найближчим часом він має намір провести

творчі зустрічі з читачами спиртзаводу, винорадгоспу «Промінь», а також екранізувати гумореску «На печі та ще й у просі». А тоді на черзі завод шампанських вин, пивзавод і, нарешті, завод безалкогольних напоїв, де уживані пляшки дезинфікують спиртом.

ПЕСИМІСТИ ЗАПИТУЮТЬ —
«ОПТИМІСТ» ВІДПОВІДАЄ

— Як далі бути?

«Можете робити, як хочете, але найкраще звернутися до юридичної консультації».

*

— Чи слід стрілятися через нещасне кохання?

«Не слід, бо цим не уславитеся, оскільки некрологів ми не друкуємо».

*

— Що робити, коли в темному завулку тебе зустрічають двоє?

«Будьте третім!»

*

— Чи правда, що в джунглях Бразилії досі мешкають людоджери?

«Готуємо експедицію. Вас призначимо керівником. Якщо повернетесь, повідомите».

КОНКУРС ДУМОК

Пізнання пізнається у пізнанні.

*

По бізонах не ходити.

*

Пілот пішов на тараньку.

*

Навіть у сатиричному журналі буває куточок гумору.

*

Чужа Арфа — Муза пародиста.

*

Про сміх думай серйозно.

*

Або роби навпаки.

*

Дискусію починають з народної мудрості: «Одна голова добре, а дві краще».

*

Коли кажуть: «Одна голова добре, а дві краще», про думки не думають.

Любителям фантастики

Вийшов друком новий фантастичний роман Ф. Орбітального «Позивні «Ноксірона». Фабула несподівана, але цілком реальна: герой спить в стані анабіозу на борту зорельота «Ноксірон» 100 років, а героїня спить в холодильнику Пантеона в 36 разів більше (згідно закону відносності). Коли молодий герой повертається на Землю, він бачить, що його наречена прекрасно збереглася, і будить сплячу красуню поцілунком. Роман пропагує силу всеперемагаючої любові. До сну! Приємних вам сновидінь, дорогі читачі!

Чи знаєте ви, що...

...електрообчислювальна машина складає прогноз погоди, замінюючи місячну працю великої бригади математиків разом із їхніми помилками.

*

...асфальт, який іде на будівництво доріг, застосовувався у Вавілоні ще близько 2700 років тому. Але дякуючи зусиллям вавілонських комунальників ці дороги до наших часів не дожили.

*

...крапку винайдено 2000 років тому, кому — в XV столітті н. е. А редакторські ножиці винайшли ще неандертальці. Саме тому під печерними малюнками не знайдено жодного слова.

ІСТОРИЧНИЙ ДУБ

Скільки років дубові, що досі стовбичить на Центральній площі? Поза всяким сумнівом, його вік сягає кількох століть. На жаль, точну дату встановити неможливо, бо в темні часи середньовічного варварства переважні верстви населення були неписьменні. Через це на дубові не викарбувано жодного напису на кшталт: «Кончак + гарем = любов» або «Бату-хан був тут».

Хр. БУДЯК

КОНКУРС ДУМОК

Якщо досі не маєш взаємності, напиши критичну статтю про колегу. Буде!

*

Після першої не закушую, після третього дня не їм...

*

Каїн Юлій Цезар.

*

Хочеш мати однодумця?
Подивись у дзеркало.

ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ

У селі Балакуни радіо мовчить, що зайвий раз доводить відому істину: слово — срібло, мовчання — золото.

А. Хвиля, радіотехнік.

В КРАЇНАХ АЙСБЕРГІВ І ПАЛЬМ

З вірогідних джерел стало відомо, що ескімоси Гренландії досі не користуються холодильниками, а тубільці екваторіального острова Апопопо-Пупо досі не відають, що воно таке — норкове манто.

З ДИПЛОМАТИЧНОЇ ПОШТИ

У фешенебельних трюмах океанського лайнера «Грейс Меррі» до нас прибула делегація іноземних пацюків. З цієї нагоди гостинні наші коти готують виставку імпортного хутра.

КОРИСНІ ПОРАДИ

Кіт — мила, елегантна, хатня тварина, чиста, акуратна, ласкава й муркотлива. Має м'яку, еластичну шубку. Особливо приємно дивитись на kota, погладжуючи кактус. Розводьте декоративні кактуси!

ПО МІСТУ

Ласкаво просимо!

Недавно гостинно розчинив двері перший у нашому місті дегустаційний зал. З метою всебічного та оперативного задоволення потреб відвідувачів зал відкрито в приміщенні райвідділення міліції.

Дали лиха за каблукам

Цікаву оцінку заслужила продукція місцевої взуттєвої фабрики. Головний інженер її в короткому інтерв'ю відзначив, що колектив так успішно бореться за зниження собівартості продукції, що тепер черевика цього підприємства нічого не варті.

Пізнай самого себе

Такою була тема чергової лекції, що відбулася в Центральному парку культури та відпочинку. Лектор докладно розповів про ще не відомі можливості людської психіки та фізіології. Яскраве враження справило на слухачів твердження, що кожна зряча людина здатна бачити ще й потилицею. «Для цього, — зазначив лектор, — досить повернутися на 180 градусів».

Успіх архітекторів

За попередньою домовленістю до нас у місто на зйомки нового фільму прибула група італійських митців. Зйомки провадитимуться в Південному мікрорайоні, справжньому куточку Італії. Брак смітників та майданчиків для сушіння білизни створює нечіткий неореалістичний колорит: на балконах можна побачити все — від випраних шкарпеток до простирадел.

Унікальне прізвище

Нашим читачам добре відомі подвійні прізвища: Салтиков-Шедрін, Голенищев-Кутузов, Мусін-Пушкін, Гулак-Артемівський та інші. Проте всім цим

славетним людям далеко до однієї з наших громадянок: її прізвище має сім складових частин! Своє унікальне прізвище Ганна Петрівна Кальман-Пальман-Амбарцумян-Коваленко-Сєдих-Жагельська-Чхеїдзе здобула в процесі матримоніальних процесів.

Блискавки без грому

Останнім часом городяни спостерігають дивовижне метеорологічне явище — грозу без грому, але з блискавками. Блискавки без грому з'явились після затвердження міськрадою системи штрафів для порушників вуличної тиші.

НАМ ПИШУТЬ

Взаємно ввічливо

Добре й культурно обслуговує відвідувачів чайної кухар тов. Ковтанюк М. П. Вчора я прийшов попоїсти, а тов. Ковтанюк М. П. культурно мене запитує:

— Чого ви хочете?

— Риби, — ввічливо відповів я. — Смаженої. Тільки, прошу вас, не дайте самий хвіст...

Кухар відповів мені взаємно ввічливо:

— Будь ласка. Я даю вам голову.

Н. Письменний, студент.

Загадкове явище

Наукою давно доведено, що материки дрейфують. А от що по материках пересуваються такі предмети, як населені пункти, досі ніхто не писав.

Я вже десять років курсую по трасі «Місто—Село». І що ж? За десять років відстань від міста до вищезгаданого села скоротилася на три кілометри! А село в свою чергу наблизилося до міста. Отак стирається межа між містом та селом.

КУТОЧОК ПРИРОДИ

Глухонімий папуга

Зоопарк поповнився цінним екземпляром земної фауни — глухонімим папугою, що водиться лише на островах Ронго-Ронго. У зв'язку з цим відвідувачі зоопарку негайно перейшли на самообслуговування. У натовпі, що купчиться навколо чудернацького птаха, чути жваві, веселі репліки:

— Попка, дурень!

— Сам ти дурень!

Глухонімий папуга — справжня знахідка для змістовного, культурного відпочинку.

СПОРТ

Є рекорд!

Новий світовий рекорд з ходьби встановив житель нашого міста Панас Матвійович Варункевич. З довідкою, на якій бракувало лише однієї печатки й двох підписів, він за рік обійшов стільки установ, що його маршрут, видовжений в одну лінію, опередив би земну кулю по екватору.

Вчора невтомний мандрівник вирушив у другу екваторіальну подорож.

ЦІКАВО ЗНАТИ, ЩО...

...першим злочинцем, прикутим до кулі, був Прометей.

*

...за фахом Герострат був пожежником. Храм Артеміди в Ефесі — одне з семи чудес світу — був спалений під час тренувальних навчань.

*

...деякі сучасники вважали Діогена алкоголіком. Про нього так і казали: «Не вилазить з бочки».

НЕКРОЛОГ

Після тривалої хвороби й нетривалої агонії вмерла слава відомого романіста. Осиротілий автор висловив своє глибоке співчуття небіжчиці. Після короткої громадянської панахиди відбувся бенкет.

ОБ'ЯВИ ТА ОГОЛОШЕННЯ

До відома громадян. Завтра в Центральному парку культури та відпочинку відбудуться масові гуляння. В зв'язку з цим будуть функціонувати кілька пересувних пунктів по прийому пляшок.

Дирекція.

*

Міняю міні-спідницю на дитячу коляску.

*

Жінка з золотим серцем пропонує руку чоловікові зі сталевими нервами.

ПО МІСТУ

На вірному шляху

Місцева фабрика «Хімчистка» досягла незаперечних успіхів. Колектив її ліквідовує: плями на Сонці, білі плями на глобусі, темні плями в біографії. Є підстави гадати, що «Хімчистка» колись навчиться виводити плями також на нейлонових і поролонових сорочках.

На рівні сучасних вимог

Нині значно збільшився попит на старі стилізовані меблі. З метою всебічного задоволення зрослих вимог споживачів меблева фабрика розробила новий хатній гарнітур «Мрія моєї бабусі». Аби досягти правдивої імітації старовини, меблі виготовляються за допотопною технологією з трухлявого дерева.

КУТОЧОК ПРИРОДИ

Розводьте китів!

Кит — надзвичайно корисна тварина в міському господарстві. Влітку — це фонтан, що не потребує капітального ремонту, а взимку — гірка, з якої діти

катаються на санчатах. Але цим не обмежуються дивовижні якості кита. Водоплавний ссавець — це ще й природний готель! Перший з командировочних, котрий знайшов притулок у череві китовому, був біблійний пророк Іона.

СПОРТ

Причина прикрих невдач

Як уже повідомлялось, місцева футбольна команда двічі програла на своєму полі, спочатку «Текстильнику» (0:3), потім «Взуттєвику» (1:2). Тренер футболістів Пилип Лернер пояснив причини прикрих невдач. «У першому випадку було винне поле, яке в суху погоду втратило свої кращі спортивні якості і забезпечило суху перевагу нашим суперникам, — сказав він. — У другому випадку також винне поле, яке розмокло, бо за день до зустрічі пройшов дощ. Про це свідчить і рахунок, який нам вдалося розмочити».

У ЧАСОПИСАХ 1000 РОКІВ ТОМУ

Із варягів у греки

Вже три доби на причалах красуються гостроносі новгородські човни, що прибули з варягів. Їх привів торговий гість Садко. Ми звернулись до славного мореплавця з традиційними запитаннями.

— Що нового ви побачили в місті?

— Цього разу ми мали змогу оглянути місто з пташиного польоту. Приємно відзначити, що килим-

літак завжди до послуг гостей. Це найзручніший та найнадійніший вид міського транспорту.

— А що вам найбільше сподобалося?

— Звичайно, меню місцевої скатерті-самобранки. Днесь Садко, торговий гість, пішов у греки.

До гастролей Солов'я-Розбійника

Свій творчий шлях Соловей-Розбійник (справжнє ім'я Ахмет, Адихмантьїв син) почав тридесять років тому на підмостках горезвісних «Семи дубів». Його висока професійна майстерність органічно поєднується з високими цінами на квитки. Кожен, кому щастило потрапити на концерт цього талановитого здирижера, повертався додому голий і босий. Цим і пояснюється походження своєрідного артистичного псевдоніма Солов'я-Розбійника, яке Ахмет із честю проніс по всіх столицях і не принизив у жодній бухгалтерії.

Як і завжди в програмі посвист солов'їний, посвист молодецький і посвист розбійницький (на чверть, половину, три чверті та повний свист).

У ЧАСОПИСАХ ЧЕРЕЗ 100 РОКІВ

Втрачений секрет віднайдено

Вчені лабораторії «Метал-2068» відновили секрет давно втраченого винаходу. Бомбардуючи керованим променем аш-газонів шмат алюмінію, вони отримали нову речовину — алмінат, метал, легший і чистіший, ніж повітря. Розповідають, що його було знайдено ще сто років тому. Але оскільки він не був

введений до прейскурантів «Вторчормету» (отже, й не мав жодного значення для виконання планів по здачі металевого брухту), то алмінат промислової ваги не набув.

ЦІННА ІНІЦІАТИВА

Колишній керівник автомотоклубу постійно скаржився на хронічну нестачу запчастин. Нове керівництво вдало вирішило цю проблему. Досить новачкові самотужки розібрати й зібрати мотоцикл, як одразу з'являються нові запчастини. Нині автомотоклуб має півтора мотоцикла і 83 кг запчастин.

І ТАКЕ БУВАЄ,
АБО Ж ТРАПЛЯЄТЬСЯ Й ТАКЕ

Гумореска

Хочете вірте, хочете ні, а таке справді було. Сторож при коморі дід Хвилимон завжди спав на посту. Злодії до того розбестились, що якимось перетягли комору аж на другий куток села, де вона й досі стоїть, а самого діда занесли додому і вклали спати на піч, та ще й у просо. Отакої! Навіть хиткий місток, який обминають машини з усієї області, їм не завадив.

Голова колгоспу вже котрий рік сушив над наболілим питанням голову, як би ото зарадити біді. І таки надумав: преміював діда іменною рушницею. А вночі, вже під ранок, пішов до комори перевірити, чи спить дід Хвилимон. А дід не спав!

— Чого не спиш, Хвилимоне? — запитав голова, хитро мружачись.

— Як же ж тут заснеш? — захвилювався дід.—
Вкрадуть же, гемонські душі, цінну річ! — І він з любов'ю поклав тремтячу від старості руку на двостволку.

Хр. Реп'ях.

ПЕСИМІСТИ ЗАПИТУЮТЬ —
«ОПТИМІСТ» ВІДПОВІДАЄ

«Як маринувати гриби мухомори?»

— Так само, як і звичайні їстівні гриби. Але найкраще починати з ціанистого калію.

*

«Як позбутися мозолів?»

— Здавайте мозолі до пунктів прийому утильсировини за таксою — карбованець за погонний метр.

■

«Я розлучився вшістнадцяте. Чи варто одружуватися всімнадцяте?»

— Ваше питання розглянуто. Вирішено збудувати коло вашого помешкання дитячі ясла й народний суд.

ОГОЛОШЕННЯ

Крокодила, що зжер сторожа і втік із зоопарку, вважати недійсним.

**МАРСІЯНСЬКА
ХРОНІКА
З ПРОВІНЦІЙНОЇ
ГАЗЕТИ**

Як передає наш кореспондент з Нового Старо-Древнополя, тут сталася подія космічно-історичного значення. У кошику для сміття тамтешнього готелю для інтуристів «New S-Drevnopol», котрий після урочистого відкриття за традицією закрили на капітальний ремонт, знайшли рукопис невідомого марсіянського дослідника. З усього видно, що марсіянин подорожував інкогніто і його не супроводжував жоден представник обласного управління побутового обслуговування. Через цей прикрий недогляд буденні спостереження марсіянина набули воістину фантастичного тлумачення, що зайвий раз яскраво свідчить про те, як важко порозумітися іншопланетним цивілізаціям (хай навіть гуманоїдним) без офіційних звітів та доповідних реляцій. Аби з усією переконливістю довести цю незаперечну думку, наведемо витяги з унікального марсіянського рукопису:

«Поза всякими сумнівами, земляни мали колись високотехнічну цивілізацію. Приміром, заходжу в культмаг і що бачу? Дві канцелярські авторучки у вигляді космічних ракет, приладнані до спільного мармурового п'єдесталу! Цю реліквію славного минулого нікому не продають, а, наче музейну рідкість, зберігають за склом вітрини, щоб руками ніхто не торкався. Ніякого ж іншого письмового причадалля в культмазі нема. Який висновок можна з цього зробити? Єдиний: внаслідок якогось невідомо-

мого лиха аборигени втратили секрет письменства й нині не потребують авторучок, але досі пишуться своєю високоосвіченою минувиною.

А якесь неймовірне лихо таки сталося. Ось його наслідки: в магазини й донині прибувають контейнери з холодильниками, телевізорами, радіолами, й пральними машинами. Аборигени охоче купують їх для своїх побутових потреб. Але як використовують? З холодильників, скажімо, роблять шафи для банок з хатнім консервуванням, а з коробок телевізорів та радіол — ящики для взуття або слюсарного начиння. Запитав я одного власника холодильника:

— Чому це ви отаке з агрегатом зробили?

Він статечно відповів:

— А навіщо йому в ательє даремно місце займати, коли в мене холодний льох є...

Він як у марсіянський канал дивився: справді, на весь густонаселений Новий Старо-Дрезнопольський район знайшовся лише один фахівець по ремонту, й саме того професійного рівня, що йому досі офіційного дозволу на ремонт не дають. Через це той єдиний фахівець береться лагодити все: від магнітофонів до примусів і від кварцових ламп до стоптаних черевиків! Зрозуміло, ремонтує він без гарантії, бо дозволу нема. Єдине, що гарантоване, це строк ремонту, який можна аж у 38 разів скоротити. Для цього досить узяти квиток на зореліт і помандрувати на пару років у Великий Космос. Відомо, коли на космічному лайнері спливе рік умовного бортового часу, на Землі промиготять аж 38 натуральних років. Отож, не доведеться обіцяного й трьох років чекати. Чому ж виникають оті багаторічні затримки? А тому, що хоч той ремонтний

корифей—майстер на всі руки, до його рук ніколи не доходять запчастини: видно, їх так давно не виготовляють, що вже невідомо, чи робили колись. Справа спростилася до елементарних дій: перегорів кінескоп — викидай весь телевізор на смітник! Секрет виробітку запчастин безнадійно втрачено!

І от я думаю, що станеться з нашими космічними братами по розуму? Чи не деградують вони остаточно, коли ми не простягнемо їм крізь чорну безодню Всесвіту дружню руку безкорисливої допомоги, повну добірних комплектів запчастин? Ні, слід негайно ставити рубя (перед самою Академією Марсіянських Наук!) питання про рішучі та високо-ефективні заходи по врятуванню решток технічної цивілізації наших земних братів. Докладемо всіх зусиль! Знайдемо всі приховані резерви! Допоможемо, хоч би й самі лишилися без жодної запчастини...»

Картина, яку змалював марсіянський дослідник, до того нас збентежила, що ми звернулися з похлиливими запитаннями до кадрового пенсіонера тов. Петрика О. І., заступника начальника побутового обслуговування на громадських засадах. Він піднесено намалював нам зовсім іншу картину:

— У галузі побутового обслуговування населення ми неухильно рухаємося вперед. Плани наші широкі. Майбутнє наше світле. Лише за 7 місяців поточного року ми відремонтували різної побутової техніки на 1 крб. 37 коп. більше, ніж за весь позаминулий рік. Додам, що в 1913 році в усьому нашому районі взагалі не було жодного холодильника або телевізора.

На закінчення бесіди тов. Петрик О. І. сказав:

— Нещодавно в нас перебувала делегація мар-

сіян з офіційним візитом. Гості не висловили жодного зауваження. Це знає всеньке місто, бо марсіян ми поселили в окремому, ізольованому номері сучасного готелю.

Ура! Виходить, що невідомий марсіянський дослідник — тамтешній недоумок і безвідповідальний базіка.

МАШИНКА ЧАСУ

Детектив

Розділ I. ІМЕНИННИК

Посеред темної вулиці зійшлись дві темні постаті.

— Сьогодні в мене день народження,— тихо просичав кремезний чолов'яга в модних шкарпетках і гостроносих черевиках на босу ногу.— Подаруй іменинникові свою машинку часу...

Другий, худий і високий, мов жердина, в капелюсі, злякано озирнувся на всі боки. Та дарма, вулиця була порожня. Він зняв із руки годинника. Зелені стрілки в золотій обручці вказували рівно 2 години 02 хвилини 02 секунди.

— Дякую! — зловісно прохрипів іменинник і зник за рогом.

Розділ II. ХОББІ СТАРШИНИ

Рівно о 3 годині 03 хвилини 03 секунди за московським часом старшина Титанюк помітив на бруківці запчастини до годинника, розкидані по всій вулиці.

У Титанюка було фахове хоббі — він колекціонував відбитки пальців. Яка ж була його радість, коли вдома на знайдених запчастинах він помітив фрагменти з невідомих популярних ліній. Старшина згадав, як ще в дитинстві складав малюнки з кубиків, і заходився відтворювати дактилоскопічну картину. Він зосереджено припасовував популяр до популяр,

хоч зовсім не розумівся на годинниках. Однак він відтворив відбитки пальців так точно, що годинник пішов! Та головне було ще попереду! Коли старшина Титанюк ідентифікував знахідку, з'ясувалось, що відбитки були його власних пальців!

— Ага! Хтось працював у рукавичках,— дійшов упевненого висновку старшина.— Підозрілий факт!

Розділ III. ФАТАЛЬНА ПОМИЛКА

Наступної ночі хтось невідомий, скориставшись темрявою, розібрав у місцевому музеї старовинний експонат-дзигар з зозулею. Але за цим хуліганським вчинком старшина Титанюк побачив більше — він не побачив на розкиданих по всьому музею запчастинах ходиків відбитків пальців. Старшина уважно оглянув місце злочину й дійшов безпомилкового висновку:

— Злочинець проліз у музей під безневинним виглядом відвідувача й заховався на ніч у лицарських обладунках. За цю версію свідчить той переконливий факт, що на металеві рукавички лицаря натягнуто ще й гумові. Та злочинець навіть не здогадується, якої фатальної помилки він припустився. Адже в жодній аптеці в продажу більше нема гумових рукавичок. Наступного разу відбитки пальців злочинної руки будуть!

Розділ IV.

ВІДПУСТКА ДОВЖИНОЮ У 51 КРОК

Майор Сидоров ішов по пляжу, полою халата замітаючи за собою сліди. За останні десять років служби це була його перша відпустка. Підступи

найманців міжнародного капіталу ніколи не давали йому спокійно відпочити. Але майор Сидоров знав, що підполковник Матвєєв не був у відпустці вже п'ятнадцять років.

— Пощастило, чорт візьми! — тішився майор Сидоров.

Та ледве він ступив 51-й крок, як над гомінким пляжем пролунало:

— Громадянина Сидорова, Івана Петровича, просять негайно зайти в радіорубку.

— Не пощастило, чорт візьми!

Він розвернувся кругом, як на стройових заняттях, і, твердо ступаючи по піску, попрямував до радіорубки. І якби хтось цього навіть захотів, він би не знайшов ніяких слідів перебування майора Сидорова на пляжі.

Розділ V. НАВВИПЕРЕДКИ З ВОРОГОМ

— Ваню,— по-батьківськи казав майорові Сидорову підполковник Матвєєв,— нам стало відомо, що в місті Н. ще за часів окупації штурмбанфюрер Отто Штрікмайєр забув старовинного годинника. Розумієш, тікав щосили! Давали ми їм тоді перцю! Цей годинник цікавий тим, що в нього вмонтовано мікроплівку з агентурним списком. Дзигар із подвійним дном! Дубліката плівки нема. Нині одна ворожа розвідка не в змозі давати своїм агентам завдання, а ми через це не можемо їх виловити. Але є відомості, що ворог уже полює за тим годинником. Ми мусимо випередити його. Оце і є, Ваню, твоє завдання.

Розділ VI. ВИПАДОК НА Н-СЬКІЙ ЗАСТАВІ

Державний кордон було порушено рівно о 4 годині 04 хвилині 04 секунді за московським часом. Порушників було двоє. Більший перетнув кордон, сидячи на меншому. Але затримати вдалось лише одного: більший проковтнув меншого, аби не лишити ніяких речдоків порушення. З таким професійним шпигуножерчим почерком прикордонники зіткнулися вперше. Ясно, це був майстер хитрих підступів.

— До кого ви йшли? — почав допит майор Сидоров.

— Я його й не бачив, — відповів шпигуножер. — Знаю тільки, що діє він під криптонімом «Імениник». — І раптом мерзенний найманець міжнародного капіталу зухвало запропонував: — Дайте мені в напарники вашу людину, і я спокутую свою провину...

Це була б небезпечна гра — шпигун був надто неперебірливий. Та майор Сидоров вирішив ризикнути: «Хай піде лейтенант Ванін, — зважився майор. — Хлопець він надійний — шкіра та кості. Коли що, стане шпигунові поперек горла».

Розділ VII. СУВОРЕ ПОПЕРЕДЖЕННЯ

Лейтенант Ванін і його небезпечний супутник їхали до міста Н. у загальному вагоні, аби не викликати й найменшої підозри. Шпигун за фаховою звичкою прислухався до розмов пасажирів: «Привезли на базу гектар шиферу, а його того ж дня мов язиком злизало...» «А той ірод — дарма, що сам гулька на

рівному місці,— живцем їсть своїх підлеглих...»
«А я йому прямо в очі кажу: — Не по зубах я вам, не з'їсте!»

«Страшна країна! — жахнувся шпигуножер.— Ось чому тут без сліду гинуть наші найкращі спеціалісти!» Лейтенант Ванін красномовно позирав на нього.

Розділ VIII. ПІДОЗРІЛИЙ КВИТОК

Страхитливу картину побачив пенсіонер Лука Титович Бевзь, коли повернувся додому з вечірньої прогулянки: його старовинний дзигар було розібрано до останнього гвинтика.

— Хулігани! — заволав Лука Титович.

На місце злочину негайно прибули старшина Титанюк і лейтенант Ванін. Контррозвідник одразу побачив серед купи металу квиток міського транспорту.

— Це ваш квиток? — запитав він Бевзя.

— Та ви що! — обурився той.— Це не мій квиток, бо я ніколи не плачу за проїзд!

Розділ IX. ДВОБІЙ ІНТЕЛЕКТІВ

— Що ви можете сказати про цей квиток? — запитав лейтенант Ванін підлого шпигуножера.

— Тільки й того, що правий верхній кут у нього надірвано, а остання цифра була 3 або 8,— буркнув той у відповідь.

— Облиште подвійну гру,— жорстко мовив Ванін.— Ви не могли не помітити, що вартість квитка

5 коп. Отож злочинець прибув автобусом. Завдяки серії «БН-686» ми можемо дізнатись, на який маршрут його продано. А завдяки номеру квитка 977513 (або 8) можемо точно встановити номер автобуса, на якому квиток було реалізовано, і приблизний час його реалізації. І мушу вас попередити, що коли ви й надалі будете у жмурки грати, то сидите за грати. Застерігаю, ми покараємо вас з усією суворістю кримінального кодексу і з усією суворістю кліматичних умов Далекої Півночі.

— Більше не буду,— злякано мовив мерзенний найманець міжнародного капіталу.

Розділ Х. «І Д И Н А М И»

— Щоб успішно впіймати ворога, треба допомогти йому в злочинах,— так почав оперативну нараду майор Сидоров.— З чого ми виходимо? Шпигун навмання полює на старовинні дзигарі, отож у цьому полюванні набирає сили закон вірогідності. А згідно математичної теорії ігор ця гра триватиме від одного до ста років за найточнішим хронометром. Однак ми не маємо права зволікати. Я пропоную такий план. Ми відкриємо фіктивний музей годинникарського мистецтва, аби полегшити шпигунів нічну працю. Не секрет, що один об'єкт пограбувати легше, ніж сто. Нічним сторожем призначимо шпигуножера, озброївши його двостволкою з холодними набоями. А щоб не викликати в «Іменинника» й найменшої підозри, щовечора напуватимемо сторожа снотворним. Аж тут виникає питання: чи знайдеться таким чином годинник, який шукаємо ми й ворог? Відповідь: ніколи! Але то не біда. Головна

наша мета знешкодити небезпечного шпигуна. Адже секретні агенти без агентурних завдань і надалі мирно стоятимуть на трудовій вахті, виконуючи й перевиконуючи виробничі завдання. Згода? Бачу, згода. Лишилось найістотніше — назва операції. Які будуть думки та пропозиції?

— «Іди на ми!» — соромливо вигукнув лейтенант Ванін.

Майор Сидоров поглянув на юнака з батьківською любов'ю. В його очах світилася ще й любов діда, прадіда та прапрадіда.

Розділ XI. ОДНОЇ ГЛУПОЇ НОЧІ

Місто вкрилось по-літньому теплою зоряною ковдрою і заснуло. Мертвим сном спали в морзі й на цвинтарі. Стоячи, мов коні, дрімали дерева й телеграфні стовпи. Спали письменники над власними рукописами й читачі над чужими книжками. Міцно спав на своєму відповідальному посту шпигуножер, щоб не викликати й найменшої підозри. Мирно спочивали в іржавій двостволці патрони з холостими набоями. Тої ночі спала аж ціла півкуля Землі, загіпнотизована холодними очима Всесвіту й антисвіту.

Не спали тільки таємничий «Іменинник» і старшина Титанюк, що замаскувався під будку вуличного регулювальника. Не спали майор Сидоров і лейтенант Ванін, бо пили чорну, як сонна ніч, каву. Та ще не спав колишній штурмбанфюрер, а нині негоціант Отто Штрікмайер. Він позирав на золотий хронометр «Омега», але мріяв про зовсім інший годинник...

Розділ XII. ВІЧНА-ВІЧ З ВОРОГОМ

На тихій вулиці пролунали обережні кроки, і будка регульовальника нашорошила вуха. З-за рогу, сторожко озираючись на всі боки, виринула чорна постать у чорних окулярах, із торбою, що темніла за плечима. В торбі щось підозріло цокало. Вмить, мов грізний знак оклику, перед постаттю виник старшина Титанюк.

— Воно знать по очах, хто ходить по ночах,— суворо мовив він.

— Та що ви, громадянине начальнику,— злякано пробелькотів торбохвват.— Я ж давно зав'язав...

— Ану, розв'язуй! — рішуче наказав старшина Титанюк, показуючи револьвером на натопану торбу.

Розділ XIII. ФАТАЛЬНИЙ ДЛЯ ВОРОГА

Довгий і виснажливий допит почався.

— Як ви натрапили на мій слід? — запитав найманець міжнародного капіталу.

— У цьому нам допомогла ваша помилка,— відповів майор Сидоров.— Ми помітили сліди вашої злочинної діяльності, бо двірники в цей час ще не підмітали. Неув'язочка!

— А як ви дізнались про схованку Отто Штрікмайєра? — допитувався шпигун.

— Про це мені розповів підполковник Матвеєв,— не крився майор Сидоров.

Допит обіцяв тривати до ранку, бо в шпигуна було ще безліч запитань. Та майор Сидоров добре підготувався до цього двобою з підступним ворогом і на кожне його запитання мав ґрунтовну відповідь. Суворий екзамен він витримав з честю.

ЕПІЛОГ

Після цієї небезпечної операції підполковника Матвєєва було підвищено до звання полковника, майора Сидорова — до підполковника, лейтенанта Ваніна — до старшого лейтенанта, а старшину Титанюка рекомендовано на курси по підвищенню кваліфікації. «Іменинника» ж покарано з усією суворістю карного кодексу і кліматичних умов Далекої Півночі.

АНТОЛОГІЯ НФ

Пародія-жарт

ВІД УПОРЯДНИКА

Скляний посуд певної форми та місткості з наглухо закоркованою шийкою — це і є предмет пильної уваги авторів цієї антології. Різні за манерою письма, за своїми поглядами, вони, зрозуміло, по-різному вирішують проблему пляшки. Однак є й таке, що їх об'єднує. Уважний читач помітить, що в усіх творах антології їхні герої, в які б фантастичні ситуації вони не потрапляли, ніколи не лишали пляшку закоркованою.

Та час уже перейти нам від обговорення загальних проблем до конкретного розгляду запропонованих творів.

Відкривається антологія оповіданням відомого фантаста Р. Шеклі «Угода». Цей невеличкий за обсягом твір — ще одна з численних варіацій теми маленької людини, зачовганого життям одинака. Пляшка тут тільки привід для сповненої суцільним підтекстом, який значною мірою переважає навіть текст, розмови. В образі чорта Мефа читач без труднощів помітить хижі риси пройдисвіта-ділка, готового в ім'я пекельних понадприбутків душу витрусити з рядового споживача. І тому ми не можемо не симпатизувати містеру Махліну, що одержав важку перемогу в нерівній борні.

Грізним попередженням бринить новела Р. Бредбері «Липень 2001. П'ята експедиція». Читач до пуття так і не втямить, хто ж висмоктав пляшку. Та й не

це має цікавити його, бо не сам факт спустошення посуду цікавив автора. Він поклав собі змалювати, що в похмурому світі чистогану людина людині не лише вовк, а ще й змія підколодна, стерв'ятник, птеродактиль, безмозка викопна черепаха, мастодонт і навіть тиранозавр-рекс.

Зовсім інші, світлі й радісні картини майбутнього ми знаходимо в оповіданні братів Стругацьких «Ранок вечора мудріший». Досвідчені майстри фантастики досліджують класичний випадок — одна на трьох. Але скільки невичерпної вигадки виявляють при цьому письменники!

Без сумніву, читача примусить глибоко замислитися песимістичне пророкування Ф. Дюрренматта, вразить ніжним ліризмом новела Й. Талло і захопить парадоксальна ситуація С. Лема.

Завершує нашу антологію тонко написана мініатюра І. Росоховатського «Сліди в часі». Поглиблюючи тему пляшки, автор концентрує увагу читача на хвилюючій миті великого відкриття. Пляшка для нього не самоціль, а привід для широких філософських узагальнень.

Отже, перед нами ще одна антологія. Давайте ж зануримося в чарівливий фантастичний світ пляшки.

У Г О Д А

РОБЕРТ ШЕКЛІ

Містер Махлін бовванів сам-один в спорожнілому барі. Бармен зник десь у внутрішніх закапелках.

Містер Махлін простягнув руку, щоб узяти пляшку зі столу, й нараз застиг. Щось його зупинило. Певно, в пляшці не лишилося й краплі. Але таке

неодноразово траплялося і в минулому, та його ніколи не турбували такі дрібниці. І все-таки дивне відчуття не зникало. Ніби перед тобою не пляшка, а щось таке, чого ти неодмінно маєш берегтися.

Містер Махлін був людиною не з лякливих. Він рішуче потягся до пляшки. За її тьмяно-зеленим склом щось нечутно вовтузилось.

— Господи, чорт! — жахнувся містер Махлін. Він підніс пляшку до своїх короткозорих очей і переконано додав: — Хай мене заїздить Ендорська відьма, коли це не чорт.

Тим часом біс у пляшці підстрибнув, ухопився за вінця широкої шийки і до пояса виважив своє треноване тіло. Потім зручно вмовстився, перекинувши ногу за ногу. Його хвіст тремтів від збудження.

— Дозвольте відрекомендуватися,—ввічливо мовив він.— Мене звуть Меф. Я працюю в відділі пропавших душ, підвідділ комівояжерів-душогубів.

Містер Махлін охнув і заморгав.

— Природно, наша зустріч видається вам надприродною. Але нічого дивного тут нема. Ви ж самі бачили, як я виборсався з вашої пляшки.

— Так,—промимрив Махлін.— Гадаю, ви й справді виборсалися, коли на те ваша ласка. Але чому саме з моєї?

Меф осміхнувся.

— Скажімо так: у мене не було вибору. Адже ви в барі сам-один... Отже, хазяїне, мабуть, залагодимо гендель, га? Виконання замовлень гарантується в строк обумовлених зобов'язань. По руках? До речі, згадана вами Ендорська відьма навіщувала, що ви охоче погодитесь занапастити свою безсмертну душу.

Безутішна туга охопила містера Махліна. Він був самотній. Він був беззахисний перед одвічним ворогом роду людського.

— Що ви можете запропонувати? — запитав він, аби відтягти фатальну хвилину.

— О! В нас чудовий і цілком приступний преїскурант. Решту ваших днів ви можете провести в ролі промислового короля або фінансового магната. Ми можемо перетворити вас у зірку екрана або, коли бажаєте, в папу...

— У того самого? — жахнувся містер Махлін.

Меф самовдоволено осміхнувся.

— А чи нема у вас чогось... простішого? — нерішуче запитав Махлін.— Ну, скажімо, жива вода або еліксир молодості...

— Хочете схитрувати? Домовитись на певний вік, а тоді помолодшати? Будь ласка, хитруйте. Ми терплячі. Девіз нашої фірми — клієнт завжди правий. У нас широкий вибір не лише живої води або еліксиру молодості. Ми маємо килими-літаки, чоботи-швидкоходи, шапку-невидимку, самограйну дудку... Обирайте будь-який товар і висувайте будь-які умови: ми не ловимо клієнтів на гачок рабських контрактів. Клієнт сам визначає власну долю...

Містер Махлін замислився.

— Ну-ну, сміливіше, — заохочував його Меф.— Не такий страшний чорт, як його малюють. До того ж пекло — це зовсім не те, про що ви звикли гадати. Більш довершеного творіння по той бік хаосу вам не знайти. Просторові феномени, морально-етичні ефекти, вдале вирішення проблеми червоного зміщення...

— А є у вас нерозмінний долар? — гвалтовно заскочив його містер Махлін.

На стіл перед ним м'яко лягла зелененька купюра.

— Цей?

— Так.

Містер Махлін негайно накрив кредитку бувалим у бувальцях капелюхом.

— То ось моя умова,— сказав він,— ви одержите мою грішну душу, коли я проп'ю цей нерозмінний долар.

Чорт з тихим зойком відчаю булькнув у пляшку.

Містер Махлін насунув капелюх на голову і впевнено заволав:

— Гей, бармене!

Він мав причину випити. Він мав ґрунтовний привід надертися до чортиків. Адже він уклав угоду на безсмертя.

РАНОК ВЕЧОРА МУДРІШИЙ

А. СТРУГАЦЬКИЙ, Б. СТРУГАЦЬКИЙ

Хлопці стояли навкарачках і зосереджено дивилися у воду.

— А все-таки це пляшка,— сказав, мало не торкаючись набіглої хвилі своїм смаглявим, горбоносим обличчям Роман Ойра-Ойра.

— Охолоджена,— зауважив я, коли по лікоть вмочив руку в крижану воду.

— Вдаримо по банці! — загорлав брутальний Вітька Корнеєв.— Сашко, знімай штани!

Сонце сідало вже котру добу, низько повиснувши над полярним обрієм. Ще кілька діб — і на цілих півроку тут запанує ніч.

— Світить, а не гріє,— сказав я, ще раз занурюючи свіжозаморожену руку.

— Лізь, тобі кажуть! — вкрай озвірів нетерплячий Корнєєв.— Гартуйся, як сталь!

— Ну-ну, хлопці. Витягнемо пляшку корчем... Розумник у нас Роман!

Витягати пляшку корчем заходився Вітька.

— Це як у казці!—з ідіотською глибокодумністю горлав він.— Одна банка на трьох! Класика! Розчавимо, смикнемо, тобто прийнемо! Сашко, які синоніми ти ще знаєш?

— Наріжемося, налижемося, надеремося, насмокчемося, набухаємося...

— Ух-х-х, алкаш! — у захваті вигукнув брутальний Корнєєв.— Поліглот, а не філолог!

Штопора ні в кого не знайшлось. Вітька тарганив корок великими, мов у вурдалака, зубами. Від натуги Вітька почервонів, на лобі в нього повільно набрякала крилата венозна жила.

— Отак солідні люди заробляють інфаркт,— тихенько мовив Ойра-Ойра.

Раптом з сухим пістоletним звуком корок вистрибнув, і пляшка з пожежним виттям почала фонтанувати. Димом без полум'я. Вітька з відразою стежив за цією несподіваною вулканічною діяльністю пляшки.

Нерозважливий Роман штовхнув мене в бік:

— Дивись, зараз буде цікаво...

Завихорені клуби диму щільнішали, конденсуючись в матеріальний образ. За хвилину перед нами стовбичив напівдикий джин у старезній ганчірці на стегнах. Ледве матеріалізація завершилась, як він гепнувся на коліна і почав канючити:

— О зірки душі моєї! О володарі моїх думок! Чого ви хочете? Ваш відданий раб Абдул-ібн-Хамід виконає будь-яке ваше бажання!

Всім стало тоскно, як у бюро добрих послуг.

— Нехай лізе назад у пляшку,— сказав Ойра-Ойра.

— Іди ти! — люто сіпнувся брутальний Корнеєв, а джинові наказав: — Устань на ноги, дурень! Ану, двинь гуртожиток на два крила — одне крило чоловіче, друге жіноче.

— А жіноче навіщо? — запитав Роман.

— Я одружитися хочу! — прогарчав Вітька.

— Ідейка непогана...

— Я з поганими не сунуся.

Джин вдарив чолом об землю і мовив:

— Слухаю і підкоряюсь, о мій господарю!

Миттю просто з-під землі виріс шикарний, мовби з народної казки, терем, скісно рублений та добре збитий. З усілякими різьбленими витребеньками.

— Ти що сотворив? — набурмосився брутальний Корнеєв. — Знущаєшся? Хто житиме тут без сантехніки? Нам що, вечорами скіпочки палити? Тарганам щиглі давати тобто?

Од Вітьчиної критики Абдул-ібн-Хамід весь позеленів. Різьблений, гарної ручної роботи терем провалився крізь землю. У повітрі майнули розкішні варварські гареми, староримські луперналії і навіть Версальський палац в епоху занепаду феодалізму. Брутальний Корнеєв усю цю сиву старовину обплював та облаював:

— Типове не те!

— Та не кричи ти на Абдулку,— зморщився Роман.

— Він сам Хамід! — осатанів Вітька.

— Та кинь ти... Зажени його в пляшку.

— Ану, марш у пляшку! — загорланів Вітька.

Абдул-ібн-Хамід трусився, як осиковий лист, бив

лобом об землю, тужно посипав смоляні кучері золою і пилом, але лізти в пляшку не бажав.

— Варто було б його закласти в пляшку. Віть, ти які заклинання знаєш?

— Всі! Але дідька лисого його закланеш, коли він уявлення не мав навіть про залізобетонні конструкції. Темнота! Чобіт! Чавун! Неук допотопний! Бракороб нещасний!

Абдул-ібн-Хамід злякано нітився, від чого суттєво зменшився в розмірах. Звісно, Роман це негайно помітив, хоч дивився зовсім в інший бік.

— А втім, усе може трапитися,— задумливо промимрив він.— Хлопці, а що, коли вшкварити по термінології?

Він ліг на живіт, оперся ліктями в пісок і, пильно дивляючись в очі джина, стиха мовив:

— Панель.

Абдул-ібн-Хамід зіщулювся, як сачок на екзаміні з опору матеріалів.

— Шлакоблок. Стабілізатор. Квартсекція. Паркет. Розкладачка. Каналізація. Ліфт. Дзвінок...

Нещасний Абдулка-ібн-Хамідка танув буквально перед очима. Сучасні знання розвіювали його, як древній міф.

— Туалет! — радісно заревів брутальний Корнеєв.— Унітаз! «Еврика»!

Загнали-таки Абдулку в пляшку. Ув'язнили під корок безталанного. Вітька поплював на мозолі і закинув чаклунський посуд далеко в синє море.

Деякий час ми тупо позирали на пустельні хвилі, куди щойно шубовснула пляшка. Нараз безодні водні розверзлись, і з дна морського шугонув дим без вогню. У повітрі майнули й одразу розтанули різьблені тереми, варварські шатра, багатодахові паго-

ди, антична будівельна класика і навіть Версальський та Букінгемський палаці епохи занепаду.

— От шкода — розбилась! — люто промимрив добряга Корнеєв. Я вже зрозумів, що брутальність у нього — то обмовне, несерйозне. Типове не те тобто.

— Ой хлопці! — тихенько ахкнув Роман Ойра-Ойра. — Але ж пляшку відкоркували антиподи з Атлантиди!

Ми (Вітька і я) очманіли.

— Так, — десь за нашими спинами озвався чемний голос директора нашого НДІ² дволикого Януса. — Байдикуєте. Цікаво, про що я з вами вчора розмовляв?

Ми силкувалися вигадати, що б то йому відповісти.

Вирішили відповідати рано-вранці — ранок вечора мудріший. Доведеться дволикому півроку чекати відповіді. Ну, це вже зовсім-зовсім інша справа...

ЛИПЕНЬ 2001. П'ЯТА ЕКСПЕДИЦІЯ

РЕЙ БРЕДБЕРІ

Позаду лишилися невимовні прискорення в яскравих спалахах нечутного полум'я, пронизливі незгасні очі страхітливих галактик, гострий холод постійно гамованого жаху — шістдесят мільйонів миль чорнокольорової космічної безодні. Перед ними були перша, друга, третя й четверта експедиції, але доля їхніх попередників не була їм відома. Від Землі до Марса крізь безкраю зоряну пустелю простяглася п'ята, така ж слабенька, зелена ниточка життя.

Трійко землян — капітан Уайтхілл, штурман Чатауей і лікар Гіббонскі — пошили похмуру невагому порожнечу й тепер знову звикали до дивного відчуття планети.

— Було б непогано розчавити банку і трохи розважитися, — хмуро висловив спільну потаємну думку Сем Чатауей.

Лікар Гіббонскі негайно видобув літрову пляшку з шаленим дев'яностовосьмиградусним напоєм. Але Джефф Уайтхілл пити заборонив.

— Якщо нам хочеться випити, то пити ні в якому разі не бажано, — пояснив капітан. — Невідомо, що трапилося на цій планеті з нашими попередниками.

Вони вийшли з ракети й завмерли приголомшені. Невимовно чарівний світ чужої планети стрічав їх шовковими дотиками м'якого червоного рясту, ласкавим теплим подихом сплячої ночі і незнайомими, ледь вловимими, але зовсім-зовсім не страшними шерехами.

Розріджене, п'янке повітря хмелило голову. Капітанові Уайтхіллу раптом закортіло розкинути руки й опісля плавкого розгону легко злинати до великих, як перлини, зірок. Неймовірно, але він був переконаний, що й с п р а в д і здатен ширяти.

Ні, яке тут усе-таки дивне, чаруюче приємне повітря! Воно лоскоче ніздрі, як нечутно вибухаючі бурульбашки шампанського. В ньому злились до купи рідкісні, дефіцитні навіть на Землі пахощі: солодкий аромат грецького коньяку «Метакса», тонкого шляхетного «Мартеля», в ньому розчинились молекули шотландського віскі й угорського токаю. Але над усім домінував переможний дух імпоротної «Московської». Джефф Уайтхілл з радістю відчув, як із його схвильованих грудей рветься палюче дихання

алкоголіка. Солодкі, хмільні випари чужої планети розчинялися в крові землян, як мистецькі коктейлі, і темним мороком туманили голову.

Аж раптом якесь незазанане раніше відчуття при-
мусило його нашорошитися. Він тривожно озирнув-
ся і з ляком спостеріг, що з Семом Чатауеєм коїться
щось незрозуміле. Штурман невловимо мінився.
В його вигляді проступали риси нічних хижаків. Ка-
пітан Уайтхілл мимоволі позадкував і шкрябнув по
кобурі неслухняними пальцями, намагаючись вихо-
пити плазмений мордер.

У ту ж мить Сем Чатауей зник. Капітан Уайтхілл
побачив, що до нього зі злим сичанням плазує вже
не штурман, а підколодна змія.

Джефф не відав, як це трапилось, і ніколи згодом
не міг нічого пояснити. Він так підстрибнув, що зле-
тів до самих зірок. Він уже не був капітаном між-
планетного корабля землян, він був могутнім ор-
лом, що готувався стрімливо ринути долу, безжаль-
но встромити пазури в слизьке тіло змії, щоб потім
зі страхітливої височини розчерепити її на камінні.

Однак останньої миті змія обернулась на страшну
істоту. Перед орлом майнули велетенські перепон-
часті крила з хижо розчепіреними пазурами, півто-
раметровий дзьоб, всіяний великими й гострими зу-
бами, блиснули налиті брунатною кров'ю і безтям-
ною злобою очі. Наступні етапи нечуваного двобою
мінялись, як у калейдоскопі.

Капітан Уайтхілл, рятуючись від пікіруючого стра-
ховидла, запанцерував своє тіло в обладунки гігант-
ської викопної черепахи, озброївся потужним хво-
стом-булавою з жахними зароговілими гостряками.
Тоді Сем Чатауей завис над ним циклопічною ту-
шею мастодонта, щоб вмотитись на черепасі і

всією своєю неможливою масою розчавити її. З диким тваринним ревіськом капітан Уайтхілл виринув з-під неосяжного черева Сема-мастодонта, але вже не в вигляді неповороткої доісторичної черепахи з волокушею-булавою, а в найстрашливішій подібі наймогутнішого хижака всіх геологічних епох — тиранозавра-рекса.

Для Сема-мастодонта гра була програна. Сем рішуче скинув із себе сотні тонн неймовірної ваги й знову обернувся на звичного штурмана Чатауея. Жалюгідною тінню шмигонув він в розчинений люк під захист нездоланного космічного корабля. Капітан Уайтхілл, на ходу дряпаючи кобуру мордера, ринув слідом за ним...

...Повільний криваво-червоний ранок вставав над Марсом. Капітан Уайтхілл розплющив очі. Він напівлежав у своєму командорському кріслі. Кожна клітина його тіла болісно нила, мозок туманився. Він згадав про пляшку лікаря Гіббонскі, котру вчора заборонив розпивати, і ледве підвівся. Все пливло перед його очима. Він простягнув руку і взяв зі столу пляшку.

Дивна річ — літровий посуд був абсолютно порожній.

РОЗДРІБ

Ф. ДЮРРЕНМАТТ

Хоч він сидів уже котру годину, маленькими ковтками потягуючи вермут чінцано, в здоровезній плящині ще лишалось на два пальці вина, а перед ним усе ще стояли незаймані апетитні шматури сиру й соковиті скибочки лимона. Все було жовте, як зра-

да,— вино, сир, лимони. В ту мить, коли він кинув у вузький кратер келиха кавалочок дрібно сколото-го льоду й почав зосереджено стежити за примхливою дифузією зимних протуберанців, в його життя увійшла Молода жінка.

— Вибачте, я вам не заважатиму?

Жінка була статурна, мала в міру округлені форми, зодягнена скромно й зі смаком. А він уже перебував у тому блаженному стані, коли всі люди починають подобатись.

— Прошу вас! — заметушився він, чомусь трохи хвилюючись. Легка фарба залляла його ретельно виголене обличчя, досить приємне, але якесь безвольне, як у дорослого чоловіка, котрий і досі живе на кошти батьків.— Можливо, ви складете мені компанію? — боязко запропонував він.

Жінка зголосилась на його невміле запрошення з такою милою, чарівливою покорою, що це надало йому сміливості. Він простягнув їй меню і за хвилину з подивом зауважив, що весь стіл заставлено сардинами, крабами, салатами, огірками, помідорами, горошком, майонезом, холодними закусками, курятиною й лососяною. Щоб приховати своє збентеження, він за одним духом хильнув повний келих крижаного чінцано й одразу ж запалив сигарету «Ормонд Бразиль-10».

— Почнемо з лігерцького вина? — скромно підказала йому Молода жінка, діловито виважуючи на білий хліб під товстим шаром вершкового масла чорне плато зернистої ікри.

— Почнемо з лігерцького,— розгублено погодився він.

Вони випили по келиху, і він поклав до рота жалюгідну скибочку лимона, все здивованіше стежачи, як

вона пожадливо їсть великі порції. Зі столу невмолимо швидко зникали сардини, червоне м'ясо раків, зелень салатів і огірків, помідори, горошок, круті яйця, увінчані листочками петрушки, холодні страви, курятина й лососина. Тим часом він сам-один допив лігерцьке.

Несподівано він помітив, що за його столом сидить не одна, а дві молоді жінки, схожі одна на одну, як смарагдові краплі шартреза.

— Як, хіба вас двійко? — вразився він.

— Так, — соромливо відповіли вони в один голос.

— Але чому... дві?

Вони мило, але дещо перепрошуючи, осміхнулись і поквапились пояснити:

— Вона — це теж я, але я з наступного дня. Бачите, я навіть не пригадаю, коли востаннє наїдалась досхочу. Мене зрідка так щедро пригощають...

Він не вгледів, коли на столі з'явилась дичина, холодна печеня й паштети, безліч паштетів, нашпигованих гусячою печінкою, свининою й трюфелями. За столом сиділо вже чотири молоді жінки, схожі одна на одну, як сестри, і наливали в келихи червоне нойєнбурзьке вино. Він спромігся чемно поцікавитись, чи всі вони з майбутніх голодних днів, і, коли почув ствердну відповідь, з несамовитістю осушив чотири келихи підряд за здоров'я кожної з них.

Шум за сусіднім столиком привернув його увагу. Він озирнувся й завмер — ще чотири двійники його візаві з завидним апетитом уминали розкішні дарунки земної флори й фауни, заливаючи їх водоспадами червоного нойєнбурзького вина. «За хвилину їх буде шістнадцять», — похмуро подумав він і не помилився.

Коли їх стало тридцять дві, по подвір'ю ресторану потекла кров — різали телят для грандіозного замовлення відбивних з телятини. Шістдесят чотири жінки пухкими червоними устами ковтали, аби розпалити апетит, устриці, вимочені в гострому гірчичному соусі, і дивились на нього вдячними зеленими очима.

На столах з'явилися телячі відбивні, рис, смажена картопля, зелений салат і охолоджене шампанське. Його спина вкрилась липким, зимним потом. Він зрозумів, що Доля поставилась до нього підло. Він втрапив у якусь жахну пастку, і дверцята защіпнулись, відрізавши йому дорогу у звичний світ. Порятунку не було, бо це фантастичне бенкетування жінок погрожувало тривати безмежно.

Зеленоокий оригінал, а з нею сто двадцять сім її копій, поклали собі в тарілки рис, рясно залили його жирним свинячим узваром і згори причадили велетенськими відбивними, з яких принадливо стирчало по мозковій кістці. Молода жінка їла вже в рахунок п'ятого місяця.

Ледве він подумав, чи вистачить йому коштів, як приміщення ресторану заповнив галасливий, голодний натовп з двохсот п'ятдесяти шести молодих жінок, а на столах уже громадився для них місткий посуд із сиром, редискою, солоними огірками й дрібною цибулею.

На подвір'ї ресторану пронизливо вищали під ножем свині.

Кров спливала ручаями.

«Вона наминає вже за рахунок другого півріччя», — хмуρο підрахував він.

І все ж від цієї нескінченної шаленої оргії, коли Смерть гуляла з закривавленим ножом на дворі, від

цього дикого, нечуваного, фантазмагоричного бенкетування, від цієї неприборканої вакханалії відвертого служіння утробі він відчував якусь диявольську насолоду.

На столах з'явилися димні супи й бульйони — бульйони з грінками, нирками, рисом і маленькими гарячими пиріжками, супи овочеві, рибні, з гусячими і курячими пупками. А на нього з іще не висловленою подякою позирало сузір'я вже з тисячі двадцяти чотирьох сяючих від непідробного щастя зеленкуватих очей.

— Годі! — несподівано прохрипів він, відшукуючи в цій сліпучій галактиці ту пару очей, які цього вечора заворожили його перші.— Годі! Я пропоную вам негайно забиратись геть! Разом зі мною. Ми підемо в мерію, а потім під вінець. З цього вечора я годуватиму вас досхочу, але вроздріб — кожен божий календарний день. Ви згодні?

ЕКЗАМЕН

ЙОЗЕФ ТАЛЛО

Професор давав студентам те ж саме завдання:

— До старту лишається рівно шістдесят секунд. За цей час ви можете придбати пляшку. Але розпити її ви вже не встигнете. На борту космічного корабля випивати суворо заборонено. Ваше рішення?

Професор клав перед собою кобальтовий годинник із заводом на тисячу років і пильно стежив за секундною стрілкою. Протягом хвилини він мав одержати правильну відповідь.

Студенти входили й виходили, а рішення не було. Професорові почало здаватись, що він безрезультатно просидить усе тисячоліття.

Останній з екзаменованих відповів ще на перших секундах. Певно, підготувався заздалегідь.

— Куплю пляшку й залишу її друзям. Хай вип'ють за моє здоров'я.

Професор і його відпустив:

— Ваше рішення егоїстичне. Ви подбали про своє здоров'я, але не подбали про здоров'я ваших друзів.

У коридорі лихоманково аналізували найрізноманітніші варіанти. Дехто обгрунтовував необхідність відкласти старт. Було висловлено єретичну думку не купувати пляшку, але вона не знайшла підтримки, й над автором її гуртом глумилися. Кілька чоловік тихо ушилися в буфет.

Нарешті увійшла юна дівчина. Майже дівчинка. Зовсім ще дитятко. Вона лячно дивилась на професора й тремтіла.

Професор був певен ще в одній незворотній втраті для Космосу і, аби скоротити обтяжливу хвилину, почав повторювати:

— До старту лишається рівно шістдесят секунд...

«Зрозуміло, вона купить пляшку і висмокче її, ледь відірветься од Землі,— з ядучим сарказмом помислив він.— Адже це буде пляшка молока!»

Коли вона відповідала, голос її уривався від хвилювання:

— Я придбаю найдорожчу пляшку і візьму її з собою.

Професора наче збудили од сплячки.

— Навіщо? Адже ви напевно...

— Ніколи! — зашарілась вона, стверджуючи його невисловлену гіпотезу.— Але я можу зустріти іншо-

планетну цивілізацію. А я не люблю з'являтися в гості з порожніми руками!..

Професор підвівся. Очі його зрадливо зволожились.

— Пречудово! — схвильовано мовив він юній дівчині, майже дівчинці, зовсім ще дитині.

Професор умочив перо у каламарик і червоним чорнилом поставив студентці «відмінно» з усіх дисциплін: астрофізики, астрохімії, астроботаніки, астрописання, астромалювання і астрономії...

Коли вона збиралась покинути аудиторію, він розчулено мовив їй:

— До речі, завітайте увечері до мене в гості. Дякую заздалегідь!

ПОДОРОЖ ЮВІЛЕЙНА

СТАНІСЛАВ ЛЕМ

Опісля ювілейного бенкету, влаштованого завдяки безкорисливій допомозі професора Тарантоги, який невтомно носив із моєї ракети каністри з вудкою польською виборовою, деякі заздрісники поширили капосні чутки, ніби я запеклий шанувальник міцних напоїв і здійснюю свої подорожі лише для того, щоб на чужих планетах, далі від пильного контролю громадськості, віддаватися своєму негідному пороку. Як це не дивовижно, але спростувати таку безглузду обмову завше важче, ніж найрозумнішу теорію. Втім, я спробую все-таки викласти справжні події, хоч злі язики й ігнорують вірогідні факти.

Свою ювілейну — п'ятдесяту — подорож я здійснив на планету Тару в системі Водолія. Природно, тут скрізь було запроваджено сухий закон, хоч жод-

ного діла неможливо було вирішити без пляшки, від чого особливо страждали командировочні.

Планета була така крихітна, що мені довелось розшукувати її в найпотужніший мікроскоп. Зрозуміло, через свою мізерну масу Тара мала таку нікчемну атмосферну оболонку, що в ній спопелявся хіба що космічний пил. Всі інші предмети, що за своїми розмірами переважали головку найдрібнішої шпильки, без усіляких труднощів досягали її поверхні. Чи треба пояснювати, що в зв'язку з цими унікальними природними умовами планета щосекунди зазнавала страхітливих метеоритних бомбардувань? Руйнування були жахливі, офіри незчисленні, але ніхто з аборигенів і не гадав печалитись. Річ у тім, що якась страхова компанія знімала з усього живого молекулярні матриці, за якими миттєво відтворювали, здавалося б, непоправні втрати. Кожен з таранців без будь-якої шкоди для здоров'я гинув наймоторошнішим чином разів сто на добу.

Відтепер вам буде зрозуміло, яку слід мати непохитну мужність, щоб відмовитись від матрикації на час перебування на цій космічній каменедробарці. І все ж такі сміливці знайшлись. Це були п'ять моїх співвітчизників, відряджених на Тару, які в інтересах справи під час матрикації, замість себе, підсунули по пляшці контрабандної горілки. Віднині вони мали необмежені запаси алкоголю, оскільки в міру знищення вмісту напій у пляшках негайно відтворювався.

— Пане Тихий,— коректно звернулися до мене герої, коли ми влаштувалися в місцевому готелі,— нех пан вшанує товариство. Компанія наша невеличка, але бардзо повонжна. Нех пан зробить честь!

Я не знайшов пристойних причин для відмови моїм безстрашним співвітчизникам.

Химерно виглядала наша компанія, коли ми зібралися за столом. Герої занурилися в подушки, ватяні ковдри, перини й матраци, в яких грузнули дрібні уламки осколкових метеоритів. Мушу відзначити, що жоден з них навіть не подумав убратися в надійний космічний скафандр, який був здатен захистити хоча б від прострілів небесних тіл, завбільшки з квасолину: адже в скафандрі неможливо взятися до пиття. Проте якийсь пан хизувався в повному спорядженні середньовічного лицаря. Іржаві обладунки огидно скреготали й гриміли за найменшим його рухом. Добре, що бракувало тут ще й строя водолаза-глибоководника!

Не встигли ми налити по одній, як стіну проломив страхітливий болід і вклав на місці двох із нас. Другим був я. Але оскільки я був здавна заматрикований, власна моя загибель минулась для мене безболісно, ніби я відключився, а тоді знову включився. Я оглянув товариство. На жаль, лицар, що скреготав незмащеними обладунками, був живий-здоровий, натомість замість сусіди зліва височіла якась подоба кам'яного надгробка. Всі пляшки були цілі. Компанія сміливих земляків уже веселилась.

Не встиг я долити собі першу, як кілька разів підряд відключався і включався, на щастя, без фатальних наслідків для інших співтрапезників.

Стеля завалилась у той момент, коли доблесний лицар виголошував плутаний, як лабіринт, тост, намагаючись перекричати зойки, скрегіт, рипіння і брязкіт своїх обладунків. Під моторошними уламками стелі було поховано двоє. Другим був я. Коли я включився, невразливий лицар ще й досі звитяжив із власними обладунками, намагаючись викашкатися з плутаних закапелків свого тосту.

Нас сиділо лише троє, коли впали стіни. Я відключився. Коли я знову виник край столу, цей покидьок-лицар бридким голосом горлав непристойних пісень, оглушливо барабанячи по своїх незле пом'ятих обладунках. На щастя, співи тривали недовго, бо під нами розверзлась безодня, і за хвилину я опинився сам на сам із п'ятьма повнісінькими пляшками.

Було б нерозумно з мого боку не скористатися такою рідкісною нагодою. Я підігнав свою ракету до руїн готелю й почав наповнювати горілкою численні каністри для пального. Пляшки слугували мені за невичерпне джерело. У той час, коли я спорожняв п'яту, перша вже знову наповнялась по вінця.

Ось, власне, ті події, які викликали безпідставні нарікання, пересуди й просто наклепи. Мене звинуватили навіть у тому, що, коли я прибув на Землю, більшість каністр виявилися порожні. Але ж не слід забувати, що я проносив їх на борт крізь щільний метеоритний град, а в мене лише десять пальців, щоб затуляти пробойни. Окрім того, я страшенно поспішав, бо подорож з Тари до Сонячної системи триває аж десять відносних років. Про те, чим я займався протягом десятирічного ув'язнення в ракеті, я розповім якось іншим разом...

СЛІДИ В ЧАСІ

І. РОСОХОВАТСЬКИЙ

Здавалось, кривава рідина ось-ось розірве молекулярний натяг опуклого меніска й поллється через високі вінця келиха. Півлітрова пляшка агонізувала, випускаючи останній винний дух. З інтервалом у десять-дванадцять секунд із неї точились повільні рубінові сльози.

А він стояв поряд і з веселим подивом озирався навколо. Він шукав, куди поховати мертву і вже не потрібну склотару. Він був дослідником, і його завше захоплювало п'янливе відчуття ризикованого пошуку.

...Минуло тридцять п'ять років. Він знову був у цьому місті і в цьому домі. Далекий, невиразний спомин ворухнувся в звивинах його мозку. І раптом, простягаючи вперед руки, ніби скоряючись якійсь невідомій магнетичній силі, він, мов лунатик, рушив до довгого ряду спарених секцій батарей парового опалення.

Пам'ять рук спрацювала зовсім автономно. Рукам не треба було надсилати з нейронного лабіринту мозку сигнали-спогади. Вони самі обережно пошарудили за батареєю й видобули з тайника стару, зарослу пухнастим шаром багаторічного пилу пляшку. Там, де поверхні пляшки торкались його нервові пальці, пил зникав. Пляшка заблищала, заіскрилася сонячними променями, мов райдужна, сповнена життя оаза серед сірої мертвої пустелі.

Він тримав у руках пляшку, змужнілий і загартований у горнилі життя. Несподіваний здогад блиснув сліпучим світлом: за тридцять п'ять років цеглина розсипалася б на порошок, корозія пожерла б метал. А пляшка була як нова, готова до довгого й тривалого життя на благо людства!

Втім, її слід все ж ретельно дослідити, всебічно перевірити гіпотезу, піддати точному аналізу. Він напружив пам'ять, силкуючись пригадати, де б тут це можна зробити. І нарешті згадав. Потім дбайливо загорнув пляшку у вчорашню газету й пішов здавати її в гастроном. Від спокійної впевненості в повному торжестві наукової думки на серці було напрочуд легко.

АДА ЗАЛИШИЛАСЬ

Ада мені дуже подобалась. Кожен вільний вечір я проводив із нею. Коли я повертався в гуртожиток, мені натякали, що моє обличчя сяє і що це сяйво помітне навіть у півні. Все може бути...

Коли я був зайнятий, на побачення з Адою ходили мої товариші по кімнаті Гліб Чубенко, Петро Палляниця й Володька Андрійчук. Звичайно, не всі разом, а по черзі. Коли вони поверталися, їхні обличчя теж сяяли.

Ця ілюмінація мене дуже непокоїла. Адже я кохав Аду. Треба було поговорити з нею одверто.

Це сталося одного вечора.

— Адочко, вибирай,— з суворістю парламентаря, що ставить ультиматум про беззастережну капітуляцію, мовив я,— або я, або вони!

— Дурень! — заспокоїла мене Ада.— Я зустрічаюся з тими йолопами навмисне. Їх, негідників, давно треба вивести на чисту воду.

Це визнання мене здивувало. Всі п'ять років, протягом яких ми разом вчилися і дружили, я знав своїх хлопців як прекрасних товаришів і здібних студентів.

— Володька — це напханий куркульськими інстинктами дикун,— вела далі Ада.— Ти заглядав коли-небудь в його чемодан?

— Ні,— щиро зізнався я.— Мені й на думку не спадало!..

— Так от: у цьому чемодані він ховає сало і вночі крадькома жере його з часником і солоними

огірками. Щоб із товаришами не поділитися! Та це що! Ти навіть не підозрюєш, який Гліб! — натхненно викривала кохана. — Він став донором, щоб мати гроші на купівлю чужих конспектів і на чужому горбу виїхати у відмінники!

— І хто б міг подумати! — простогнав я, приголомшений цими жахливими подробицями.

— Приховують, мерзотники!

— А я повадився, як сліпий...

— Ет! Ти ще не чув про Петра! Цей лакуза натирає в професорів підлогу. Ну, коли б заробляв, можна було б його зрозуміти... А то грошей не бере! Аби йому в матрикул п'ятірки ставили!

Я навіть затремтів од люті. П'ять років мене дурили! І хто їх викрив? Мила моя чарівниця...

— Ну, стривайте, — пробурмотів я. — Вже поговоримо...

Ада помітно сполошилася. Вона стала грізна й прекрасна, як сама богиня правосуддя.

— Що ти? Викинь це з голови! — злякано сказала вона, а мені було приємне її хвилювання. — Ці пройди тебе з'їдять і на згадку навіть кісток не залишать! Навіщо тобі псувати кар'єру? Краще мовчи! В тебе буде диплом із відзнакою. Тебе залишать в аспірантурі або заберуть в науково-дослідний інститут. І тоді ми...

В ту щасливу мить мені навіть не спало на думку, що Гліб, Петро й Володька теж одержать дипломи з відзнакою. І що їх теж можуть залишити в аспірантурі або забрати в науково-дослідний інститут.

Я йшов у гуртожиток блідий від гніву. Серце моє скам'яніло. Руки свербіли. Але я твердо вирішив не розмовляти з цими негідниками. Навіть не дивитись на них. Перед моїми очима весь час стояв або нап-

ханий куркульськими інстинктами Вовка, який таємно жер під ліжком сало з часником і солоними огірками, або виснажений від втрати крові Гліб, або безсовісний Петро, який плазує по професорських паркетах... І хто б міг подумати?!

Цього вечора всі були дома. Гліб, Петро й Володька сиділи мовчки й намагались не дивитися в мій бік.

Я міцно стиснув щелепи й теж мовчав.

Нарешті Гліб не витримав напруженої мовчанки і промовив, вказуючи на мене:

— Він має вигляд злочинця, спійманого на гарячому!

Я аж підскочив од несподіванки.

А вони заговорили всі разом і так красномовно, наче закінчили школу ціцеронів. Виявилось, що я — напханий куркульськими інстинктами, саложер, що я з підступною метою став донором і що я заробляю п'ятірки на професорських підлогах...

— Ну й тип, — резюмував Вовка. — І хто б міг подумати!

— Приховував, мерзотник! — додав Петро.

Я вже догадувався, чия це робота, але сам собі не вірив, бо ще вірив у своє кохання.

— Хлопці! — у відчаї вигукнув я. — Хто звів на мене цей брудний наклеп?

— Даремно заперечуєш, — відповів невблаганний Гліб. — Адочка викрила тебе! Хоч вона й умовляла нас тримати язика за зубами, але про твої ганебні вчинки дізнаються всі! П'ять років обдурював колектив!

...Після того вечора ніхто з нас уже не ходив на побачення з Адою. Та й ми її, мабуть, більше не цікавили, бо ніхто з нас не залишився в аспірантурі

й нікого не взяли працювати в науково-дослідний інститут. Все це ще прийде!

Гліб поїхав на Далекий Схід, Петро — в степи Казахстану, Володька — на північ, а я — на Донбас. Ну, які ми після цього женихи?

Тільки Ада залишилась.

Мабуть, досі шукає кандидатів в аспіранти...

Хлопці, пам'ятайте про це!

ЧОМУ БАТЬКИ ТІКАЮТЬ У ВІДПУСКУ

— Хочеш, я дам тобі дружню пораду?— запитав приятель.

— Кажи,— погодився я.

— Так от: коли у вас народиться дитина, негайно тікай у відпустку. Я людина бита і знаю, як у подібних випадках треба діяти. Бувай!

— До побачення!

— Не забувай пораду!

Він стрибнув у трамвай, пробудивши в мені передчуття якоїсь недалекої і страшної небезпеки.

Час минав. Я бігав по місту й діставав фрукти, по десять разів на день відвідував універмаги, щоб із ніжністю подивитись на дитячі коляски, приблизно втричі перевиконав перспективний план купівлі пелюшок і підгузничків, щовечора стійко чатував коло дверей пологового будинку і вивчав напам'ять масову брошуру «Що треба знати молодій матері».

І нарешті настала та хвилина, коли мене можна було поздоровити. Вранці я з'явився до пологового будинку, перелякав там усіх працівників гігантським букетом і пішов щасливий на роботу.

І тоді почалось...

Тільки-но я минув заводську прохідну, як мене піймав в обійми наш старший майстер Петро Іванович Запобігайленко, адміністративна особа з довгими вусами й сизим носом.

— Ну, як ваше малятко? — запитав він, вміло розкриваючи шлюзи батьківської красномовності.

— Та...— розтулив я рота, починаючи довгий гоголівський період, але Петро Іванович, очевидно, все зрозумів по моїх очах, бо одразу ж поставив друге запитання:

— Яка вага?

— Ва...

— Ріст? — у тому ж темпі вів допит Петро Іванович.

— Ка...

— Хист? — вів він рішучий наступ на мої почуття.— Кричить? Значить, музикальний слух має. Влаштуємо в школу для обдарованих...

Я почав танути в щасливій посмішці.

— Не дитина, а геній!—нарешті визнав Петро Іванович.—А за генія не завадило б і чарку перехилити.

Такій душевній людині важко було відмовити, хоч згодом і виявилось, що згадка про чарку — це був просто метафоричний вислів. Ця клята чарка ледве вмістилася в повновагу півлітру.

Десь уже зовсім пізно я потиснув на прощання руку Петра Івановича. Він хитався, як Ейфелева башта в ясну погоду.

— Ну, ти... т-той... хррший,— косноязычно хвалив він мене.— Я дrrrrгу, б... б... б... б...

Я терпляче чекав, поки Петро Іванович подолає таку непокірну другу літеру алфавіту. Але через кілька хвилин він залишив цю безнадійну справу.

|||б ти став матір'ю-героїнею! — раптом висловив він свою таємну думку.— Б... б... б... ажаю!

На цьому розпрощались.

Не встиг я завернути за ріг, як мене схопили міцні руки. Хтось безжалісно зруйнував мою зачіску, хтось досить боляче ляснув мене по спині, і ще хтось третій штовхнув мене в бік.

— Рятуйте! — обережно вигукнув я.

— Та ти що, не пізнаєш?

І тоді я впізнав. Це були Микола Грам, Данило Абияк і Гнат Наливайко, теж із нашого заводу, люди дуже хворобливі й немічні. Їх завжди з дивною послідовністю били різні хвороби. Особливо страждали вони від грипів. Їх крутили в баранячий ріг грипи азіатський, іспанський і хвильовий. А коли з'явився таємничий безтемпературний грип, вони вже розкошували. На роботі їх майже не бачили.

— Син чи донька? — дружно запитали вони.

— Син, — гордо зізнався я.

— Ну, і як він взагалі? — сяючи посмішками, цікавилися вони.

І я, захлинаючись від радості, сказав їм, що хлопчик розумний і що він одразу почав позитивно впливати на мене. Для переконливості я розповів, що не можу заснути, якщо під мене не покладуть кле-йонку й не встромлять в рота соску.

— Так він же геній! — дійшли висновку хронічні хворі й категорично додали: — З тебе належить!

Я не наважився сперечатися з ними в темному провулку...

Тільки опівночі я спекався їх. Я був щасливий: на вулиці — жодного перехожого. Але тільки-но я ввійшов у свій під'їзд, як із-під сходів вийшла худорлява постать і, хижко виблискуючи окулярами, почала говорити віршами.

Це був молодший бухгалтер Брамс, натура поетична й наполеглива. Він віршованими рядками повідомив, що в сузір'ї Гончих Псів спалахнула нова зірка, що в різних районах земної кулі сталися раптові виверження вулканів, а в Японії — позачерговий землетрус.

Причинність всіх цих грізних стихійних явищ з'ясувалася лише в останньому куплеті. Схвильованим голосом поет-бухгалтер продекламував:

Палає небо, синє від заграв.
Бувають на просторах радо вітри.
Ти, друже, батьком став...
Так з цього приводу постав
Хоча б півлітру!

Я скрикнув і, не чекаючи ліфта, кинувся вгору. Тільки на третьому поверсі я трохи отямився й воювничо вигукнув, що я здатний з абстрактного поняття «поет» зробити дуже конкретне поняття «каліка».

Брамс зрозумів мене й добровільно залишив поле битви.

Я провів жахливу ніч. Адже вранці мене чекали нові тортури й випробування. Люди більше не подобались мені. Якби я був Робінзоном, я негайно звільнив би П'ятницю з роботи. І тільки на світанку в моєму змученому мозку народилась рятівна ідея...

Коли я прийшов на роботу, я вдав із себе безнадійно тупого й небалакучого. Я мовчки пробрався до свого верстата, намагаючись не звертати уваги на кинджальний вогонь поздоровлень. Якби я дозволив собі розуміти всі прозорі натяки й відверті вимоги, мені довелося б стати вічним боржником каси взаємодопомоги. Я почепив таке оголошення:

«Поздоровлення приймаю з 13.00 до 14.00».

Саме в цей час у мене обідня перерва і я йду додому.

Тепер мені зрозуміло, чому досвідчені батьки, коли в них народжується дитина, негайно тікають у відпустку.

РЕКЛАМНЕ ОПОВІДАННЯ

Мене викликав редактор і сказав:

— Чи знаєте ви, що в нашому місті живе дивовижна людина, в якої варто було б взяти інтерв'ю для нашої газети?

— Репортер знає все! — запевнив я. — І навіть більше! Ось чому я не знаю, якого саме унікама ви маєте на оці.

— Я маю на увазі людину з нелюдськими здібностями. Зважте самі: він обіймає скромну посаду; не краде, бо не має, що красти, хабарів не бере, бо нема за що хабара йому дати; а на ощадкнижках у нього — тисячі й тисячі карбованців.

— А точніше?

— А точніше невідомо, бо «ощадкаса гарантує таємницю вкладів, їх збереження і видачу за першою вимогою лише самого вкладника». Оцю повчальну фінансову таємницю зразкового вкладника ви й мусите з'ясувати. Питання невпинного зростання матеріального добробуту завжди вельми цікавило і цікавить наших дорогих читачів.

Квартира цієї двоногої істоти, не менш загадкової, аніж чудовисько з шотландського озера Лох-Несі, вражала спартанською простотою. У вітальні не було нічого, окрім паркової лави у веселчастих кольорах, присунутої до стіни, й дубової колоди на ляхах, що, очевидно, правила за стіл. Я вмить зауважив, що коріння пнів було ретельно вимите гарячою водою з дешевим господарським милом.

Сам хазяїн сидів на лаві в шикарному вечірньому смокінгу, явно купленому з чужого плеча чужого дипломата, й палив заморські сигарети «Честер-філд», безумовно, куплені на одеській товкучці.

Я одразу, мов на розважальному атракціоні, взяв бика за роги:

— Як це ви примудрилися підняти свій матеріальний рівень на досі не чувану висоту?

— А чому це вас цікавить? — запитав він.

— Зважте самі: ви обіймаєте скромну посаду; не крадете, бо вам нема що красти; хабарів не берете, бо вам нема за що хабара дати; а на ощадкнижках у вас — кілька десятків тисяч, коли не всі сто...

— Секрет тут простий, — вмиль засумував він. — Я регулярно відвідую виставки новітніх побутових виробів, меблів та іншого хатнього устаткування.

— Ну, то й що? — не второпав я.

— Внаслідок цих відвідин я змушений усі свої заощадження класти на книжку, — вкрай засмучено відповів він.

— Чому?! — моєму здивуванню не було меж.

— Ви не повірите, — він мало не пустив сльозу, — але я досі шкребу картоплю звичайним ножем.

— Чого ж ви не купите картоплечистку?

— Коли я зібрався купити її, на виставці вже з'явився складніший виріб — овочечистка.

— То купили б її!

— Коли вона надійшла в продаж, на виставці я побачив універсальну овочечистку-м'ясорубку.

— То купіть це диво побутової техніки.

— Коли воно надійшло в продаж, на виставці я побачив овочечистку-м'ясорубку-електрокавник з автоматичним вимикачем... У продажу, зрозуміло, цього виробу нема — доводиться чекати й класти

гроші на ощадкнижку. Сума вкладів із місяця в місяць зростає. До того ж «вкладники одержують прибуток по вкладах у вигляді процентів або вигравів».

Він тяжко зітхнув:

— Скоро я стану мільйонером, бо я — людина передова, отже, й нещасна жертва прогресу. Чи бачили ви колись у продажу те, що ви бачите на виставках?

— Ну, добре, з цим ясно, — змушений був погодитись я, підкорений його залізною логікою, але остаточно ще не склав полемічної зброї. — А меблі? Ви б могли купити гарні меблі-гарнітур!

— Три «ха-ха-ха»! — саркастично всміхнувся він. — А де ж він, той ваш гарний гарнітур? От на виставці я таки бачив: шафа для білизни, вона ж — письмовий стіл з бібліотекою, вона ж — тахта на дві особи... Уявляєте? Оце — таки да!

— А телевізор?! Кольоровий?!

— Хіба я дурний? Краще пару років почекаю. Адже на виставці я бачив кольоровий телевізор з магнітофоном і відеотранслятором касет з улюбленими відеозаписами... Уявляєте? Сидиш собі ввечері, програма, як завжди, нецікава, тоді ти вставляєш касету й дивишся програму за своїм власним смаком... Боже мій, чи доживу я до цього?

— Не доживете! — похмуро мовив я, з огидою згадуючи своє хатнє начиння, яке давно слід було повикидати. — От побачите — з вашими надміру високими вимогами ви неодмінно станете мільйонером! Особливо, коли «ощадкаса на ваші гроші почне купувати облігації Державної трипроцентної внутрішньої позики і класти на ваш рахунок вигравів від 50 до 10.000 карбованців».

— Ваша правда! — в цілковитому розпачі й безнадії розрюмсався він.— Таки стану мільйонером! І в газеті за це на мене напишуть гнівного й нещадного фейлетона!

Аж тут у моїй голові майнула рятівна ідея.

— Слухайте! — в захваті од власної геніальності заволав я.— Доручіть гроші своїй дружині! Жінка завжди знайде, де їх розтринькати! Самі знаєте: «Вкладник має право доручити одержання вкладу іншій особі». Уявляєте, як вона почне одягатися, роздягаючись за останньою супермодою?

— Нічого з цього не вийде,— з інтонаціями судді останньої інстанції вирік він.

— Чому?!

— Бо вона систематично ходить на показ новітніх моделей до республіканського Будинку мод...

* * *

«Ощадну книжку необхідно дбайливо зберігати і в разі її втрати негайно заявити про це до ощадної каси».

НОВА ІСТОРІЯ АДАМА І ЄВИ

У містера Трезвея, автора сценарію і режисера майбутнього супербойовика «У раю — як у раю», був пекельний настрій. Вчора консультант фільму патер Амброзій знайомив вишукане товариство кіномитців з методикою перетворення звичайного вина на кров господню. Товариство сумлінно причащалося, щоб не взяти зайвого гріха на душу.

Невдовзі з'ясувалося, що патер Амброзій ще й неабиякий фахівець у галузі кровозмішання. Від його коктейлів «Сльоза пустельника», «Посмішка диявола» та «Десять покарань єгипетських» кіномитці відчували себе на сьомому небі.

Але справді небесного блаженства було досягнуто, коли смиренний слуга божий почастував присутніх унікальною сумішшю «Втіха апостолів».

— Беремо трохи од «Матфея», — лагідно промовляв святий отець, тримаючи перед собою дванадцять різнокаліберних пляшок, тут-таки охрещених апостольськими іменами, — розбавляємо фрагментом від «Іоана», робимо витяги з «Петра» та «Павла», дещо запозичимо від «Іуди», а тоді...

«Втіха апостолів» навела митців на благочестиві роздуми, внаслідок чого стихійно виник гіпотетичний диспут на суто теологічну тему: чи був у прабатька й праматері всіх людей Адама та Єви пупок, чи не було в них пупка?

Містер Трезвей з огидою пригадав, як він став на рішучий захист реалізму в кіно.

— Кіно без життєвої правди — мертве! — палко запевняв він, сидючи на колінах благоуханного патера Амброзія і намагаючись графічно відтворити на його чисто виголеній тонзурі дідька рогатого.

— Так! — шаленів у релігійному дурмані містер Трезвей.— Я мушу донести до масового глядача голлий факт! Я мушу вирішити засобами кіно віковичну дилему — був пупок чи не було пупка?

Грейс Меррі (за одностайними свідченнями критичних дегустаторів «секс-бомба намбер файф»), запрошена на роль Єви, раптом почала повільно роздягатися, оголюючи свої розкішні принади.

— Я подивлюся, чи є він у мене,— у святому невіданні пояснила спокуслива зірка екрана свій вчинок.

Всі аж отерпли від цього позапланового стриптизу. Адже присутність благочинного патера Амброзія, як не є, а зобов'язувала до певних норм етики. Хто знає, як зреагує святий отець на цей пікантний дослід? Але патер Амброзій вміло розвіяв цілком недоречно тривогу.

— Все в руці божій,— невимушено повідомив патер святу істину, тим самим підтримуючи сміливу ініціативу майбутньої Єви.— Бог завжди може явити чудо. Дасть людині пупок — буде пупок. Не дасть — не буде пупка. В мене самого на лівій нозі сім пальців. А в одному святому монастирі я бачив справжнє чудо господнє — діву непорочну з півметровою бородою, рудою, мов вогонь чистилища. А ще я бачив в одній колбі заспиритованого ембріона о двох главах. Згодом оту двоглаву потвору засушили, бо якась нечиста сила щоночі висмоктувала з колби спирт аж до останньої краплини. Але, певно, мала при собі закуску, бо ембріон щоразу лишався неушкодженим...

Але подальші події плуталися в голові містера Трезвея.

Ніби замість повнометражного фільму перед ним прокрутили рекламний кіноролик.

Наприклад, він добре пам'ятає, що творчий вечір, як і завжди, завершився легким скандалом. Цього разу на релігійному ґрунті. Темний як ніч Адам намагався травмувати патера Амброзія, аби наставити його на путь істинну.

Знавісний праотець усіх людей звинуватив консультанта у фальсифікації біблійних фактів. Адже виноробство винайшов не він, Адам, а праведник Ной, перший у світі ковчегобудівник і мореплавець. І, виходить, уся консультація патера Амброзія ні до чого, бо вони вирішують засобами кіно не проблеми всесвітнього потопу, а історію гріхопадіння його, Адама, і його Єви.

— Але ж я, Адаме,— з гідністю зауважив патер Амброзій,— прилучив вас до святих таїнств...

Та після цього, до речі, цілком слушного пояснення, Адам зовсім здурів.

— Як дам пляшкою по морді! — заревів атлетично збудований праотець і схопив зі столу порожнього «апостола Матфея».

Бив Адам патера Амброзія за фальсифікацію біблійних фактів чи не бив, цього містер Трезвей, на жаль, не пам'ятав, бо в той кульмінаційний момент несподівано вскочив у суцільне затемнення. Можливо, в сварку втрутився Саваоф, що спеціалізувався на ролях суперменів, а може, Адам з п'яного ока схибив і не поцілив «Матфеєм» як слід. Зрештою, череп тріщить у нього, у містера Трезвея, який так необачно вмовстився на колінах надто дійшлого консультанта...

Отож з відомих причин містер Трезвей почувався кепсько. Але цього фатального дня його настрій мав ще більше погіршитись, хоч загалом справи йшли майже ідеально.

Фільм «У раю — як у раю» обіцяв бути прибутковим. Натурні зйомки (жодного кадра в павільйоні!), обмежена кількість дійових осіб і нескладний гардероб праотців потребували мінімальних затрат. До того ж навіть за фігове листя не було сплачено ані шеляга: молодиці з жіночого монастиря кармеліток зробили богоугодне діло — некорисливо пожертвували на костюми Адама і Єви п'ять чудових атласів з монастирського гербарія.

Містера Трезвея хвилювали суто творчі питання теоретичного характеру. Скажімо, конче необхідно було з'ясувати проблему змія-спокусника. Який він був на вигляд? З першоджерела, біблії, містер Трезвей дізнався про саму мізерію: змій полюбляв розп'ятувати на фривольні теми і не плазував, а ходив на двох ногах. Вже це давало режисерові моральне право ввести у сюжет змія під виглядом людини.

Аж тут виникала нова творча проблема: як засобами кіно викликати у масового глядача відразу до цієї дійової особи? Адже в сучасному кіно спокусник став не менш популярним героєм, ніж переобтяжений м'язами супермен.

Із цього творчого тупика містера Трезвея вивів патер Амброзій, чим назавжди зарекомендував себе як чисте джерело незреченої мудрості. Смиренний консультант підказав просто-таки геніальне рішення карколомної проблеми.

— Нехай спокусник буде чорношкірим, — скромно порадив святий отець і одразу ж розтлумачив свою думку: — Коли чорношкірий упадає за білою

жінкою, це завжди викликає в цивілізованого глядача цілком певний психологічний ефект.

І ось тепер, коли всі питання, здавалося б, були успішно вирішені, до містера Трезвея завітала Грейс Меррі («секс-бомба намбер файф»).

Грейс поклала свої довгі, ідеальної форми ноги на стіл містера Трезвея і млосно мовила:

— Джоне, мене турбує доля майбутньої стрічки...

— Чому? — вичавив із себе здивований творець фільму.

— Він якийсь... такий, — пояснила Грейс. — Не такий... як усі. Глядач буде шокований...

— Що поробиш, — з удаваною скорботою зітхнув містер Трезвей. — У раю — як у раю. У біблії ж недвозначно сказано, що Адам і Єва ходили голі. А наш прапор — гола, нічим не прикрита правда. Реалізм не терпить, щоб...

— Я не про те, Джоне... Просто сюжет якийсь... такий... Це зовсім (зовсім-зовсім!) не модерн...

— Грейс! — наполог містер Трезвей. — Що саме ти маєш на увазі?

— Я хочу, щоб у сюжеті сталися маленькі (зовсім маленькі!) зміни...

— Які зміни? — містер Трезвей мало не обурився. — Історія гріхопадіння Адама і Єви...

— А хто нині знає оту історію? Вона якась... така...

— А яка, на твій погляд, вона має бути? — з неприхованою іронією запитав митець.

— О, чарівною! — зірка скинула на нього неможливої краси і неможливих розмірів безжурні очі. — Адам і я... — вона раптом зашарілася.

— То що ж Адам і ти? — підбадьорив її містер Трезвей.

— Ми одружилися,— соромливо повідомила майбутня Єва, починаючи плести новий сюжет.— Адам— син мільярдера... Я — його покоївка... І ось... одної ночі... Адам не стримався і силоміць... ну! глядач любить такі емоційні сцени...

— Цікаво, цікаво,— мляво процідив містер Трезвей.

— Але Адам — благородна й культурна людина, вихована за принципами суворої моралі... Свій мимовільний гріх він спокутує шлюбом із Євою... Глядачам це подобається — син мільярдера одружується на бідній дівчині... Адам виносить мене, зовсім оголену, з бурхливих морських хвиль на берег острова... Це справді райський куточок на землі...

— А звідки ж узявся острів? — вклинцювався в розповідь містер Трезвей.

— О! Острів в океані! — пояснила Єва.— Ми з Адамом вирушили в кругосвітню весільну подорож на власній яхті... Капітан, такий... вродливий, залицяється до мене... І Адам обіцяє... обіцяє повісити його на реї...

— Ага! — нарешті второпав містер Трезвей.

— Тут буря... Страхотлива!.. Щогла, на якій Адам обіцяв повісити капітана, ламається... Корабель гине... І ось Адам виносить мене на берег невідомого острова... Непритомну... Зрозуміло, я оголена...

— Ну, це ясно...

— Ми їмо черепаховий суп і крабів... Адам пірнає в море, б'ється з акулами та восьминогами і дістає мені з дна морського небачені ювелірами перлини... В чарівних шкатулках з перловаскойок... А тоді він іде... грабувати поштовий поїзд...

— Що?! — жахнувся містер Трезвей.— Звідки на невідомому острові поштовий поїзд?!

— Не знаю... Але ж син мільярдера повинен мати кошти, щоб купати свою Єву в розкошах...

Від цієї залізної логіки містер Трезвей, мов біблійний мерзотник-змій, позбувся мови, і Єва могла фантазувати далі без будь-яких перешкод.

— Виявляється, капітан... його звать Савва Оф... теж врятувався і... захопив півострова... Оту половину, де ростуть пальми... Він пообіцяв Адамові повісити його на першій-ліпшій кокосовій пальмі, якщо Адам вкраде хоч один плід, і сів плести мотузку з ліан... Але мене Савва Оф не обіцяв повісити... Адам заходився ладнати щит з обладунків велетенської черепахи і кам'яну сокиру... А я, щоб нагодувати його перед двобоєм, пішла... по заборонені плоди... Зворушливо, правда? Зрозуміло, я була зовсім (зовсім-зовсім!) оголена... Тільки на стегнах разок мініатюрних перлин...

У цей кульмінаційний момент мова знову повернулася до містера Трезвея.

— Досить! — просичав він. — Я ніколи...

— Тоді я відмовлюся зніматись у такому... нецікавому й примітивному фільмі,— рішуче сказала Єва.— І сьогодні ж... повідомлю про своє рішення пресу, радіо і ТБ... Що ваш фільм якийсь... такий... Що в ньому нема нічого... такого... Глядач буде шокований... Звісно, якщо ти, Джоне, не зміниш свою точку зору.

І Грейс Меррі («секс-бомба намбер файф») велично пішла разом зі своїми довгими, ідеальної форми ногами.

Невідомо, чим закінчилася б ця історія, якби містер Трезвей не мав мудрого консультанта. Коли режисер висповідався, святий отець лагідно проказав:

— Брате, коли б'ють тебе по одній щоці, підставляй другу. Зрештою, Грейс Меррі якоюсь мірою має рацію. Адже сказано: бізнес є бізнес. Але слід подумати, як зробити, щоб і вовки були ситі, і агнці цілі...

...В остаточному варіанті історія гріхопадіння прабабків роду людського виглядала так.

Штормові хвилі викидають на берег невідомого тропічного острова Адама і Єву. Адам ніжно тримає неприємну Єву в дужих руках, зрозуміло, абсолютно оголену.

Починається райське життя: розкішні пляжі, в золотому піску яких блищать перлини, добірні страви, як у найдорожчих ресторанах,— черепахові супи, кокоси, банани, цитруси, краби та омари, шашлики з восьминогів та кальмарів, стародавні вина в почорнілих пляшках, які акули проковтнули ще в добу пірата Генрі Моргана...

Коли пляшки порожніють, закохана парочка вкладає в них пальмове листя з нашкрябаними на них координатами острова і кидає в море на примхливу волю хвиль і вітрів.

Адам з кам'яним гарпуном сміливо полює на тигрових акул, щоб мати запас напоїв, гідний будь-якого найфешенебельнішого бара, а Єва (зрозуміло, зовсім-зовсім оголена) збирає на пляжі перлини, щоб зшити з перлин променисту, як сонце, сукню. А чарівними вечорами вони слухають мрійливі мелодії морських черепашок.

А д а м (шепоче): Моє кохання безмежне, як саме море...

Є в а: А моє лагідне, як ранковий бриз... Ніжне, як дотик перших променів...

А д а м: Ай лав ю!

Є в а: Ай ем... Іт из б'ютифул!

А д а м: Велл! Іт из гуд!

Адам і Єва в святому невіданні розкошують на острові. Вони не мають і найменшої підозри, яка страшна небезпека чигає на кожного з них.

На острові мешкає напівдикіе плем'я чорношкірих вегетаріанців — плем'я Зеленого Змія. Ці недолюдки живляться лише плодами з дерев та їстівним корінням. Ясно, вони обожнюють і поклоняються місцевому ідолу—Старій Пальмі, вживати плоди з якої заборонено під страхом смертної кари. Цю святиню вдень і вночі пильнує тутешній верховний жрець на ім'я Великий Змій.

Звісно, Адам і Єва про цей карний кодекс племені вегетаріанців нічого не відають і обносять першіліпші дерева.

І настав день...

А д а м (до тигрових акул, натоптаних піратськими пляшками): Гуд морнінг!

Є в а (до сонячних променів): Гуд дей!

Адам, озброєний гарпуном, з переможним реготом пірнає в хвилі, а Єва йде до лагуни збирати перлини на сукню. Нараз на неї кидається потворний крокодил, що, без сумніву, не має ніякого уявлення про вегетаріанство. Наполохана Єва чимдуж тікає під захист пальмового лісу й спинається під кроною Старої Пальми. Вона й збила величезною перлиною на тисячу каратів кокос, аби вгамувати спрагу.

Що тут сталося!

Грізно загриміли там-тами. Озброєні до зубів списами, вискочили з чагарника страхітливо татуйовані змійовики і закрутились навколо беззахисної Єви (зрозуміло, зовсім оголеної) у дикунському ритуальному танку.

Аж ось на галявину врочисто винесли грубезний панцир велетенської черепахи, і старий Великий Змій почав похмуро гострити на ній іржаву середньовічну алебарду.

Великий Змій (до Єви): Моя твоя каюк! Твоя тіло крокодили кай-кай...

Є в а: Ай!

Великий Змій: Моя твоя шия тюк-тюк... Твоя тіло акули кай-кай...

Є в а: Ай!

В цей час Адам, мов морський бог, виходить з хвиль на берег з двома пляшками рому в руках. І раптом він чує відчайдушні зойки коханої:

— Ай! Адаме! Ой-ой-ой!

Як дикий вепр, кидається Адам у первісні хащі. І ось перед його блакитними очима постає моторошна картина: натовп напівголих змійовиків, серед яких зіщулилася від непередаваного жаху зовсім оголена Єва. А трохи осторонь хирлявий Великий Змій похмуро зрізає собі довжелезні нігті алебардою, щоб перевірити, чи гостра вона.

Великий Змій: Тюк-тюк... Каюк... Кай-кай...

Є в а: Ай!

Миттю розгніваний Адам розтрощив на двох тубільних головах дві пляшки рому, а тоді почав щедро наділяти вегетаріанців могутніми ударами всеїдного ссавця. Тріщать щелепи, з утробними зойками заточуються аборигени, Великий Змій розпачливо плазує під захист панцира велетенської черепахи...

Аж тут вороги отямилися і наїжачилися списками. Та пізно! Адам уже на Старій Пальмі. Одесною в нього Єва, ошую — алебарда, нагострена недоумкуватим верховним жерцем.

Великий Змій (стрибає під пальмою від безсилої люті): Моя твоя каюк! Тюк-тюк!

Адам зриває гігантський кокос і, цілуючи Єву (сімнадцять метрів плівки), недбало кидає його вниз. І репає кокос на лисій голові Великого Змія.

Адам (переможно): Ха-ха-ха!

Єва (горнеться до нього): Ай лав ю...

Адам: Велл! Іт из гуд!

Але Адам і Єва радіють завчасно. Вони ще не врятовані: знавіснілі аборигени кам'яними сокирами рубають стовбур своєї сплюндрованої святині. Цілий ліс списів здійнявся вгору, готовий прошити нещасну закохану парочку.

Адам і Єва відчувають крижаний подих смерті.

Великий Змій: Давай-давай... Кай-кай...

Єва: Ай! Ай! Ай!

І вдарив грім з ясного неба...

Над островом кружляє небачений залізний птах. Ось від нього відокремлюється чорна цяточка, над якою веселковими фарбами спалахує купол-німб. З неба долинає підбадьорлива пісенька:

Ю лав мі,
мій волохатий бебі!
Ю лав мі,
і буде все о'кей!..

Адам: Велл! Це мій друг енд чемпіон Савва Оф...
Іт из б'ютифул!

Єва: Ай лав йоррр...

Савва Оф приземляється точнісінько на галявині. В руці він тримає пальмову віту з надряпаними на ній координатами острова. Тубільці, приголомшені цими кабалістичними знаками, падають на коліна. Тільки Великий Змій недовірливо позирає на супермена.

Великий Змії: Моя твоя питай — хто твоя?

Савва Оф: Твоя моя не питай — твоя моя слухай, олд бой! Моя наказуй — твоя виконуй, олд бой!

Великий Змії: Моя твоя не слухай. Моя каже твоя туди-туди! (Показує пальцем на небо). Моя тута-тута! (Показує пальцем під ноги).

Савва Оф: Гуд! Твоя буде на землі, моя височітме над тобою, олд бой!

Прицільним ударом у сонячне сплетіння Савва Оф примушує Великого Змія плазувати в пилюці біля своїх ніг.

Хеппі енд: Савва Оф, Адам і Єва вивозять тубільців до землі обітованої, вигідно збувають у рабство якомусь арабському шейхові й повертаються додому казковими багаттями.

— Іт из гуд!

* * *

Як і слід було чекати, фільм «У раю — як у раю» приніс гарні прибутки: всесвітньовідома фірма «Мода і врода» купила монопольне право на випуск і продаж чарівних пляжних «адамок». Бізнес є бізнес, як казав патер Амброзій.

АНТИКАНДИДАТСЬКИЙ МІНІМУМ

Коли я переглянув книгу Теодора Уайта «Як створювався президент в 1968 році», а також дослідження Джо Макгінніса «Нав'язування президента в 1968 році», то дійшов парадоксального висновку: в Сполучених Штатах найважче не так стати президентом, як саме не стати ним.

Давно відомо, що в Америці кожен може одного пречудового дня переселитися в Білий дім під охорону особистої президентської варти. І Джон може, Джеф може, білий і чорний, фермер і робітник, і, само собою, колишній відомий на весь Уол-стріт чистильник взуття, а нині скромний трудяга-мільйонер. А тоді — прощай, родинний затишок, прощай, улюблений бізнес, гуд бай, милі друзі! Тягар глобальної відповідальності поглине без останку звичне життя! А кому це потрібно?

Ось чому я вирішив викласти практичний курс коротенького антикандидатського мінімуму, щоб кожен відав, що слід робити, аби не стати президентом. Побудований він на реальних фактах, узятих із життя й діянь реальних державних мужів, і є, до певної міри, узагальненням. Однак попереджаю: поради ці суто приватні, оскільки автор побоюється безпідставних звинувачень у втручанні до внутрішніх справ суверенної наддержави.

Почнемо.

Тільки-но почуються ще вельми віддалені громи майбутньої виборної кампанії, як уже не слід ані на

мить баритися й твердо оголосити всім друзям та знайомим:

— Я нізащо не згоджуся бути кандидатом у кандидати на президентське крісло! Ні за яких обставин! Навіть не умовляйте — рішення моє остаточне!

Найкраще ж, аби заощадити дорогоцінний час (отже, й гроші), купити для своєї рішучої відмови місце в газеті, а ще краще — кілька хвилин у телерекламі:

— Безумовно, моя дружина була б гідною звання першої леді держави! Погляньте на неї — хіба не так? Але найперший її громадський обов'язок, як і мій, виховати наших дітей справжніми патріотами. Погляньте на моїх милих дітей, вони варті цього, хіба не так? Заради них, заради їхнього майбутнього я ніколи не висуну своєї кандидатури в президенти, а моя дружина ніколи не згодиться стати першою леді держави! Еск'юз мі, мої добрі друзі й прихильники. Щиро вдячний вам за довіру, але мушу відмовитися... Гуд найт!

Справу залагоджено. Можна знову спокійно займатися улюбленим бізнесом — робити гроші, пити коктейлі в колі друзів і в родинному затишку виховувати майбутніх патріотів, сумлінно виконуючи свій найперший громадський обов'язок.

Аж тут цілком несподівано з'являється кремезний суб'єкт із квадратною щелепою й сигарою в зубах та й цідить:

— Я представник місцевої організації «Америка за Браунінга»... Провадимо попередній опит населення... Чи віддасте ви свій голос за Браунінга, найкращого з усіх кандидатів у кандидати?

— Вибачте, це який Браунінг?

— Колт Ед Браунінг.

— Але ж Колт Ед Браунінг — це я! Боже мій, я ж відмовився через газети, радіо й телебачення!

— Ну то й що? Хвала богові, ми живемо у вільній демократичній країні, де кожен має повне право не читати газет, не слухати радіо й не дивитися телепрограми, бо кожен і сам добре знає, що йому робити. До вашого відома, сер, організації «Америка за Браунінга» вже створені в більшості штатів, і вам із цим слід рахуватися...

Цей анекдотичний візит негайно стане газетною сенсацією. Ще б пак: майбутній кандидат ні сном ні духом не знає, що він — майбутній кандидат! Казкова скромність!

Тут слід рішуче засукати рукави і з американською діловитістю взятися за створення власного «мозкового центру», аби радники й порадики надумали, як би ото з успіхом уникнути президентського крісла. Усі вони прийдуть до одностайного висновку:

— Сер, вам доведеться проїхатись по всій Америці, по всіх містах, де виникли організації, що обстоюють вас, і відмовлятися публічно. Почнемо з Південної Кароліни...

— Мені однаково! Я їм на першому ж мітингу викладу, що нізащо й ні за яких обставин...

— Маєте рацію, сер. Але ми наперед знаємо, що ви ще не встигнете завершити своєї промови-відмови, як ваші обурені прихильники на знак протесту покинуть приміщення,— і це стане черговою газетною сенсацією.

— Тоді я...

— Тоді ви, сер, на наступному мітингу змініте відмовну тактику. Хай замість вас промовляють ваші діти. Хай вони зі сльозами на очах волають в усі мікрофони: «Ми любимо нашого тата, найкращого

тата в усьому світі! Не забирайте в нас нашого тата!» Але ми наперед знаємо, що навіть цей психологічний спектакль не дасть ніяких наслідків, хоч і розчулить середнього виборця. Наступного разу доведеться знову змінити тактику й відмовлятися іншим чином, інакше вас запідозрять у зарозумілій пихатості й нещирості.

— Що ви пропонуєте, містери?

— Ми пропонуємо пропонувати вам. Пропонувати виборцям достойніших кандидатів у кандидати, ніж є ви самі. Чи маєте таких у вашому відмовному арсеналі?

— Здається, маю. Передусім, це — Фред Бестгальтуотер.

— О'кей! Чудова й колоритна фігура! Але, вихваляючи його, будьте, сер, щирі й прямо скажіть, що хоч містер Бестгальтуотер має третю дружину, особисто ви не вірите, буцім він має вдесятеро більше коханок, яких влаштував на високооплачувану роботу в державних установах. Однак у виборців має бути широкий вибір. Хто ще на оці?

— Гадаю, підійде також Пітер Дай.

— Безумовно! Особливо, коли ви, сер, розповідаючи про численні чесноти містера Дая, недвозначно підкреслите, що не вірите темним чуткам, нібито він нажився на хабарах, адже коли його свого часу притягли до судової відповідальності, вина всіма шанованого містера Дая не була доведена. Кого ще ви могли б порекомендувати?

— Мабуть, Айка Мордаунта.

— Блискуче! Кращого хлопця нам не знайти! Особливо, коли ви, сер, натякнете, що колись містер Мордаунт ходив у білому балахоні, підперезаному мотузяним зашморгом для чорних, а нині він

таємний прихильник берчистів і мінітменів. Скажіть, що це має неабияку вагу, оскільки варто висунути Айка, як чорношкірі й підривні елементи посунуть на вулиці, отже, посідають за ґрати, і на волі лишаться самі його прихильники, що забезпечить йому безсумнівну більшість голосів на виборах. Можете сподіватися, сер, на цілковитий успіх у вашій нелегкій справі.

— Дякую, хлопці, за добре слово.

— Але це, сер, ще не все. Коли ви покінчите з кандидатами в кандидати, вам доведеться відповісти на кілька запитань, адже кожному закортить побалакати з такою щирою, одвертою й приязною людиною, як ви. Найперше, про що запитають, це про ваше ставлення до в'єтнамської війни.

— Над цим слід помізкувати...

— Не треба, сер. Кажіть просто, що для вирішення в'єтнамської проблеми слід шукати нових шляхів. Але не кажіть, де саме. Це не обов'язково. Адже Ніксон не казав, що шукатиме їх у Камбоджі й Лаосі... Ваше ставлення до сегрегації?

— Над цим слід добре подумати...

— Не треба, сер. Кажіть просто, що це питання давно потребує врегулювання. Але не кажіть, якого саме. Це не обов'язково. Адже Ніксон не казав, що обов'язки регулювальників покладе на озброєних расистів... Ваша думка щодо проблематики студентського руху?

— Над цим варто помислити...

— Не треба, сер. Кажіть просто, що зі студентською молоддю необхідно говорити й порозумітися. Але не кажіть, як саме. Це не обов'язково. Адже Ніксон не казав, що говоритиме з ними «мовою жестів» із вогнепальною зброєю в руках...

Отож складна це річ — не стати президентом: клопоти, турботи й самі неприємності. Й останнє спостереження: щоб із успіхом одмовлятися від президентського крісла, конче необхідно мати grubazні гроші в банківських сейфах. Інакше кандидат у кандидати не матиме ніяких шансів. Інакше не варто до цього діла навіть потикатися. Інакше йому не допоможе сам господь бог. На звияжну антикандидатську боротьбу, треба, як мінімум, мати кілька мільйонів доларів. Аби не бути голослівними, вдамося до статистики. Під час минулих президентських виборів Губерт Хемфрі, ще до того, як його офіційно висунули кандидатом на пост президента, витратив чотири мільйони доларів; Нельсон Рокфеллер — 6 мільйонів; Юджін Маккарті — від 7 до 8 мільйонів. Але це ще не рекорд. За той же час теперішній 37-й президент США Річард Мілхауз Ніксон виклав вісім із половиною мільйонів доларів! Але хіба це йому допомогло?..

...Давно відомо, що в Америці кожен одного чудового дня може переселитися в Білий дім. А тоді — прощай, безтурботне життя! Й от що дивно: якось із цієї халепи виплутуються чорний і жовтий, робітник і фермер, ковбой і лісоруб. І чомусь досі не везе лише нещасним трудягам-мільйонерам...

КВАДРАТ «ІКС»— СЕКТОР «ІГРЕК»

Ця неймовірна історія трапилася десь навесні 198... року.

Стандартний містер Сміт блукав собі стандартними вуличними каньйонами, коли побачив привабливу рекламу транспланетної компанії «Стайня Геліоса і К⁰».

«Відпочивайте серед зірок! — закликала реклама.— Феєрична подорож вартістю від 500 до 50000 доларів!»

Ідея захопила містера Сміта.

Він пригадав, що під час останньої туристської мандрівки на Місяць примітив невеличкий, але затишний астероїд. Його орбіту містер Сміт приблизно пам'ятав.

«Комфорту на ньому стане саме на 500 доларів,— втішався подумки він.— Ми з дружиною там гарно проведемо час. Звісно, якщо астероїд ще не збила з курсу якась прибудна комета».

І сповнений рожевих надій містер Сміт звернувся в довідкове бюро «Стайні».

Клерк уважно вислухав його й мовив:

— Є така каменюка! Стратегічний квадрат «Ікс», тактичний сектор «Ігрек».

— Маю намір там відпочити...

— Блискучий задум — саме сезон!

— Але ж у газетах пишуть, нібито в квадраті «Ікс» мандрувати небезпечно...

— А що вас турбує, сер?

— Бачите, орбіта астероїда проходить поблизу отих похмурих квадратів, які захопили червоні агресори...

— Даремні хвилювання! — поблажливо всміхнувся клерк.— В ім'я безпеки космічних туристів американського походження, в ім'я збалансування політичної рівноваги в умовах невагомості Пентагон щодня витрачає фантастичні суми — десятки мільйонів доларів. Уявляєте? Повна гарантія безпеки! Орбіту вашого астероїда пильнує рота модернізованих «Мідасів». Це надійні й випробувані супутники-шпигуни з ядерними боеголовками на борту.

— Однак, щодо сервісу...

— Ви краще дослухайте! — захлинався клерк.— Чудова система «Мідасів» використовується для виявлення ворожих ракет за допомогою інфрачервоних детекторів, таких чутливих, що вони можуть запримітити запалену сигарету на відстані сотні кілометрів. А що вже казати про вихлопні гази ракет, які мають страхотливу температуру! Рота «Мідасів» — це вам...

— І це за десятки щоденних мільйонів доларів?! — обурився містер Сміт.— Ціла рота й лише для того, аби порахувати, скільки сигарет я випалю за день?! І це тоді, коли уряд буквально душить нас податками?! Подумати тільки, на якусь недолугу роту гатять гроші платників податків!..

— Спокій, сер, спокій! — саяв синтетичною усмішкою клерк.— Там не самі «Мідаси». Крутиться ще супутник-шпигун «Феррет», нашинкований по саму обшивку підслуховуючими електронними приладами, що на колосальній відстані почують навіть дзижчання комара. А про елементарне перехоплення найсекретніших радіорозмов нема й мови!

Є й інші супутники—«Транзит», «Тірос», «Вела», «Іо», «Курір», «Луна», «Німбус», «Есса» й «Траак»! І ще є! Всі вони виконують найрозмаїтіші шпигунські завдання!

— Але погодьтеся, містер, сервіс туристів виглядає якось однобоко...

— Не поспішайте з висновками, сер! Хіба ви не знаєте наших мудрих і славних генералів? У стратегічному квадраті «Ікс», тактичний сектор «Ігрек», на можливого агресора чатує могутня ескадра платформ-ракетоносіїв з автоматичним запуском. Аби натиснути радіокнопку! Коли що, кожна з цих платформ здатна розтерти на порошок сотню таких астероїдів, як ваш.

— Он як! — містер Сміт раптом зблід.— Але ж я не маю ніяких намірів...

Та клерк і далі захоплено спокушав його чудовими космічними принадами:

— Ніяких «але», сер! Вам на диво поталанило! У сектор «Ігрек» (між нами, звісно) напхано цілі сузір'я керованих електронними роботами винищувачів типу «Гермес». Вони — аби наказ! — вмиють спопелять усе живе й неживе в радіусі...

Містер Сміт сполотнів, як нейлоновий прапор капітуляції. В нього мимоволі почала смикатися ліва щока й водночас сіпатися права повіка.

— І ви пускаєте туди людей без заповіту? — пошепки пробелькотав він.— І без герметичної труни?

Клерк стомлено знизав плечима:

— Про що ви клопочетеся, сер? Чого ви, сер, боїтеся? Ну що лихого може загрожувати туристові, який їде відпочивати на астероїд, давно перетворений на склад водневих і нейтронних бомб? Гей, куди ж ви тікаєте?..

Та він даремно галасував: останніх його слів містер Сміт уже не почув, бо тікав од космічних, воєнізованих принад із понадзвуковою швидкістю.

* * *

Даруй, читачу, за це фантастичне божевілья. Річ у тім, що я мав нагоду дещо почитати про пентагонівські плани «освоєння» космосу...

ФІЛОСОФИ В МУНДИРАХ

Кашкет із кокардою, багатоповерховий прямокутник орденських колодок і штани з лампасами — все це, власне, було про людське око. Насправді це був не генерал, а соціолог із широкими поглядами, людина, що сушить голову над успішним вирішенням економічних проблем. Але оскільки він із голови до ніг замаскований під військового (трапляються ж парадокси!), до нього так і слід звертатися: «генерале».

— Генерале, чим пояснити, що військові вимагають від уряду все нових асигнувань?

— Безглуздо нарікати, що ми просимо кошти на своє відомство. В цьому пункті військові не відрізняються від цивільних чиновників. Справді, критикани, які визнають генералів лиходіями через те, що вони вимагають збільшення асигнувань, вважали б недбальством, якби, скажімо, міністр охорони здоров'я, освіти й соціального забезпечення не висував аналогічних вимог од свого відомства.

— Але ж це відомство...

— ...Нічим не відрізняється од нашого. У нас чудовий медичний нагляд, масова професійно-технічна освіта, гарантоване пенсійне забезпечення.

— Хай так, але пекуча проблема безробіття...

— ...Буде з успіхом вирішена, якщо ми створимо ще більшу армію. Бо що таке, власне, армія? Це державна організація, покликана рішуче боротися з безробіттям і злиднями, це організація, котра

забезпечує некваліфікованій молоді сталий заробіток, який вона не могла б знайти в будь-якій іншій ланці нашого суспільства.

— Хай так, але уряд не знаходить коштів на вирішення проблеми расової дискримінації.

— ...Бо досі не воєнізував усе суспільство. У нас в армії це питання давно з успіхом вирішено: і білі, й чорні мають однакові права та обов'язки, однакові можливості й однакову перспективу...

Щоб цей дивний діалог не видався вам, читачу, суцільною вигадкою, наведу слова відомого оглядача впливової американської газети «Нью-Йорк таймс» Джеймса Рестона.

«Це не політична змова,— солідно просторікує він.— Ці люди не циніки. Вони чесно вважають, що найліпший спосіб... забезпечити подальше піднесення національної економіки й зменшити безробіття— це зберегти оборонний бюджет на рівні 75—80 мільярдів доларів. Це питання,— глибокодумно додає він,— є, по суті, філософським».

Отож!

А ви як думали?

ЕСКАЛАЦІЯ КОЛИСЬ

З часопису
«Македонський миротворець».
318 рік до нової ери

«Ще за часів Філіппа Македонського всім стало відомо, що безсмертні боги-олімпійці поклали на маленьку Македонію величезної ваги історичну місію — покінчити з війнами на всій землі, знищити нестатки й злидні, щоб зійшли на багатостраждальну землю щастя і мир.

Недавно нашкор побував на західному березі Геллеспонту, де під охороною тридцяти тисяч важко озброєних гоплітів і чотирьох тисяч вершників відбулася теоретична конференція з питань встановлення твердого миру на всій землі. Зрозуміло, делегати мирної конференції прибули озброєні до зубів. Серед них ми бачимо старого Парменіона, що розділив славу з самим Філіппом, уславлених стратегів непоборних фаланг—мужнього Філоксена, витонченого Птолемея, військових мужів Кратера, Гефестіона, Аполодора і Селевка, а також особистого секретаря та біографа останнього з Гераклідів Харета.

Перед початком конференції скарбник царя Гарпал приділив нашкорові кілька дорогоцінних хвилин.

Нашкор: Вельмишановний Гарпале! Окрасо царського двору. О великий, що ламає не тільки угоди, а й прислів'я, чиє мовчання—срібло, а слово—золото! Чи не обдаруєте перлинами вашої думки наших дорогих читачів?

Гарпал: Чує відповідь той, хто запитує.

Нашкор: О променистий нащадку Мідаса! Чи не зможете ви схарактеризувати економічний бік миротворчої проблеми?

Гарпал: Проблему всесвітнього миру доводиться вирішувати за дуже складних фінансово-економічних умов. Не секрет, що нині за двійко смажених горобців дають спартанський щит або ж розкішний беотійський шолом. Як це не дивно, але нині майже неможливо виміняти нехитре спорядження пращника навіть на повний боєкомплект гопліта. Адже залізо не з'їси, а з волової шкіри, яку носять пращники, можна зварити таку-сяку бовтанку. Більше того: в результаті суто гастрономічних причин ми змушені були скоротити штати нашої непереможної кінноти на півтори тисячі голів. Я не здивуюся, якщо конокради вкрадуть і зжеруть навіть Буцефала. У царській скарбниці тільки й залишилось, що на двісті талантів або на дванадцять тисяч мін нагального боргу.

Нашкор: А що на це нащадок Філіппа, Ахілла і Геракла, о найщедріший на обіцянки?

Гарпал: Гераклід героїчно долає тимчасові труднощі. Він живе, як неперебірливий фракієць. Ще в місяці Артемісії цар Олександр обмежив своє ранкове, денне та вечірнє меню двома стравами — риб'ячими головами, фаршированими черепашками та слимаками, а також джерельною водою. Але й на цю рибну дієту лишився тільки місячний запас...

Ми недаремно навели тут це коротеньке інтерв'ю, аби читач усвідомив усю велич юного царя Олександра, який у голодні дні вирішує проблеми загальнолюдського щастя.

У вступній промові цар Олександр проголосив, вражаючи присутніх геніальною далекоглядністю й дивовижною, як на царя, мудрістю:

— Мої славні друзі! Боротьба за мир вимагає все нових і нових жертв! Мій батько, божественний Філіпп, поклав край усіляким чварам серед ахейців, об'єднав їх в одну велику і могутню державу. Тиша і спокій запанували в Афінах, Фесалії, Беотії, Аттиці, Лаконії, у Фівах, Фокіді і Фракії. Внаслідок цієї послідовної мирної політики уся Греція вкрилася руїнами, звільнене від тиранів населення голодує. А Македонія, на превеликий жаль, надто маленька країна, щоб прохарчувати всю Грецію. Та погляньте на протилежне узбережжя Геллеспонту. Там квітнуть багаті міста Сарди, Галікарнас, Мілет, які роздирають усобиці. Наш святий обов'язок — принести їм благодійні спокій і тишу, завдяки чому ми нагодуємо нещасну Грецію. Але я передбачаю нові економічні ускладнення, бо під нашою рукою опиняться нові натовпи голих і босих підданих, яких необхідно буде одягти й нагодувати. Тоді ми підемо, щоб встановити мир і спокій, в багаті краї Пісидії, Фрігії, Каппадокії і Карії. Під нашою рукою опиняться нові піддані, про яких ми мусимо піклуватись. Достатків Сирії, Фінікії та Кіпру цілком вистачить, щоб успішно вирішити цю проблему. Але під нашою рукою опиняться нові нещасні піддані. Що ж, підемо в Єгипет, Вавілонію, Гірканію і Парфію. Але під нашою рукою опиняться нові мільйони підданих, яких ми мусимо — це ж наш святий обов'язок — ошчасливити. Тоді непереможні фаланги миротворців підуть в казково багату Індію... Отак, поступово й послідовно, на всій землі буде покінчено з війнами й злиднями. Сонце щастя зійде над народами.

Ця миролюбна програма, висловлена з юначим запалом, ці некорисливі турботи про щастя усіх людей знайшли у присутніх повне схвалення. З царського шатра залунали схвильовані вигуки:

— О наймудріший з мудрих!

— О ласкавий з ласкавіших!

— Веди нас, царю, замочи наші ноги в Геллеспонті!

— Поверни, царю, Буцефала на схід сонця! Хай знову засліплять його очі промені твоєї слави! Хай ошчасливлені народи цілують сліди його копит!»

* * *

Вранці когорти гоплітів перейшли Геллеспонт. На берегах річки Гранік їх уже чекали озброєні вороги миру — військо фрігійського царя...

ТЕОРІЯ «ТОРОХ-ТОРОРОХ»

Побавимосся трохи в філософію...

Припустімо, з міста Альфа до міста Бета вирушила шикарна машина. «Крайслер» або ж «Ролс-ройс» (це не має серйозного філософського значення). Швидкість — сто миль на годину. Ліворуч од водія — симпатична пляшка віскі. Праворуч — симпатичне довгоноге створіння. Парфюмерна копія Бريدжіт Бардо або ж Елізабет Тейлор (це також не має ніякого філософського значення). Одурілий від алкоголю й сексу, водій легковажно цілується то з пляшкою, то з косметичною копією зірки. Машина майстерно, як у кіно, виробляє карколомні кренделі.

А з міста Бета до міста Альфа на спортивній машині тікає весела залога гангстерів. Джентльмени удачі щойно вдало пограбували банк. Іт из гуд! Іт из велл! Іт из б'ютифул! У торбі — скажені гроші. У машини — скажена швидкість.

Нараз: т о р о х—т о р о р о х!

Цілюються радіатори стрічних машин із міста Альфа та міста Бета.

Нещасні гангстери розлітаються по моторошних орбітах. Пляшка віскі вганяється в горлянку необережного водія «Крайслера» або ж «Ролс-ройса». Прекрасна копія Бريدжіт Бардо або ж Елізабет Тейлор перетворюється на дивовижний шедевр абстрактного мистецтва.

Дим-димок від машин...

Щасливий фінал: натоптану коштовностями торбу поліція повертає вбитому горем банкірові.

Здається, на цій катастрофічній історії можна було б уже поставити крапку. А от Брюс Рассет, учений муж із Массачусетського технологічного інституту (до речі, цей науковий заклад має від Пентагону щороку десь на 60 мільйонів доларів різних замовлень), поставив двокрапку й пояснив: війни — це, мовляв, такі ж нещасні випадки, як і автомобільні катастрофи. А щоб не бути голослівним, посилається на такі солідні праці, як «класичне дослідження» причин першої світової війни Сіднея Б. Фейя та монументальний твір Стеннарда Бейкера «Методика визначення автомобільних катастроф».

«Слід виходити з того, — доводить апостол філософського автомобілізму Брюс Рассет, — що початок війни, в якій беруть участь принаймні кілька великих держав, був нещасним випадком, а не результатом навмисного плану агресора. Поняття вини за розв'язання війни відкидається».

А далі автомобільний філософ повчає:

«Ми мусимо виходити з того, що так само, як і під час автомобільної катастрофи, жодна з держав не бажала загального конфлікту — адже водій не буде навмисне спрямовувати свій автомобіль у стовбур дерева. Отже, війна, як і будь-який нещасний випадок, виникає внаслідок численних дій та недогляду, заздалегідь не передбачених».

Словом, мчать собі рівнесенькими шляхами історії державні машини. До небажаної, але неминучої катастрофи. В одній з них — схожий на цапа дядя Сем, в іншій — флегматик Джон Буль з дресированим левом, у третій — красуня Маріанна. Президенти, королі, диктатори, шахи, шейхи, далай-лами, пре-

м'єри, султани, канцлери й голови міцно тримають в руках керма державних машин. У кузовах пустуни-генерали мирно граються в солдатики. Бувалі дипломати неквапом студіюють загальновідомі правила обгону...

Аж раптом:

Торох-торорох!

Президенти, королі, диктатори, шахи, шейхи, да-лай-лами, прем'єри, султани, канцлери й голови разом із їхніми битими на правилах вуличного руху пасажирями вмить стають невинними жертвами автомобільної катастрофи. Загальновизнані правила обгону поховані десь під мальовничою купою першосортних уламків...

Яка ж причина світового нещасного випадку?

За Рассетом, є понад сотня причин, що фатально призводять до світової «автомобільної катастрофи». Але найголовніша з них — «перевантаження роботою і втома» водіїв. А різні там «чвари й непорозуміння між державами, викликані гонкою озброєнь, воєнними союзами, націоналізмом, економічним імперіалізмом», не мають жодного ні практичного, ані філософського значення. Просто це нормальний у цивілізованому світі спосіб економічної стабілізації. Який водій, питаю я вас, відмовиться від зайвої каністри з паливом?

Отож виходить буквально по писаному, що боротися за мир безглуздо, бо головне — аби водії не піддавалися перенавантаженню і втомі. Тоді буде все о'кей і навіть ол-райт! А щоб не стався раптовий «торох-торорох», Брюс Рассет радить негайно запровадити ревізію в чужих гаражах, щоб водії знали, хто з них краще підготувався до неминучої катастрофи. Коли ж водії перелякуються на смерть,

тоді, мовляв, вони й швидкість зменшать. І ніякої катастрофи не станеться!

Яке джерело філософ використав для цього висновку, він не зазначає. Та воно давно знайоме — це відомий американський план організації військового шпигунства під виглядом інспекцій. Однак пентагонівські долари він ще не одробив — твір ще потребує ґрунтовної доробки. Самі подумайте: коли вже він змішав до купи, як то кажуть, божий дар з яєчнею, то чому не довів справи до логічного кінця й не запропонував терміново відкрити при ООН курси для глав урядів по вивченню правил вуличного руху?

ДИКИЙ ОСТРІВ, АБО НОВИЙ РОБІНЗОН

Важко жити людині на білому світі. Особливо освіченій. Хоча б у межах початкової школи. Читаєш і за голову хапаєшся:

«Ескімоси живуть довго і не знають хвороб, бо не вживають овочів, а живляться лише м'ясом, переважно сирим, без солі...»

«Людина не може жити без солі, бо в неї розладнається нервова система...»

«Сер Джеррі Фітцджеральд Уіллоубібрідж прожив 182 роки, не знаючи хвороб. Він харчувався лише овочевими стравами й ніколи навіть не нюхав м'яса...»

«Мешканці Гімалаїв (плем'я мнххбнхнуї) відзначаються високим зростом, здоров'ям, силою і красою. Середній вік мнххбнхнуїнів становить 130 років. Секрет полягає в тому, що вони весь рік ходять майже голі, зовсім не п'ють води, а смочуть пещерні сталактити й сталагміти...»

«Не зловживайте мінеральною водою. Вона радіоактивна...»

«Пийте пиво з раками!»

«Солодкуватість м'яса раків пояснюється тим, що вони харчуються гниючим падлом, яке потрапляє з каналізації в річку...»

«Що таке кухоль пива? Порушення кровообігу, серцева недостатність. Так зване «пивне серце» забезпечує вам...»

«Той, хто ходить без головного убору, власне, намагається передчасно полісити...»

«Під капелюхом голова пріє, руйнується мікро-структура шкіри, а волосяні мішечки відмирають. Якщо вам до вподоби лисина в тридцять років, не знімайте з голови капелюха...»

«Яйця — це небезпечне білкове захворювання...»

«Цукор — це гіпертонія, атеросклероз, інфаркт міокарду...»

«Ми звикли вранці випивати чашечку чорної кави або склянку чаю. А, між тим, наркотики, які містять чай і кава...»

«Розповідають, що в XVIII столітті один французький учений поклав собі з'ясувати, яка «отрута» вбиває скоріше — чай чи кава. Він домогся дозволу провести досліді на злочинцях, приречених до стра-ти. Одному арештантові почали давати по три склянки чаю щоденно, другому — таку ж кількість кави. Перший прожив 70 років, другий 80. Вчений не пив ні чаю, ні кави, але не довжив до кінця експерименту, бо сконав на 62 році життя...»

«Наручний годинник — елегантна й зручна річ...»

«Нині входять у моду кишенькові годинники, які носили наші діди. Це не випадково. Адже годинники випромінюють радіоактивну енергію, що іноді призводить до ампутації руки...»

«При важкому хронічному виснаженні або дистрофії особливо корисно харчуватися ніжним курячим м'ясом і курячими бульйонами...»

«Колись було з'ясовано, що миші — носії туляремії, холери й чуми. Виявляється, не менше небезпечні для людини звичайнісінькі кури. Наукою доведено, що кури — носії ракових захворювань...»

Коли автори оздоровчих статей залякали мене на смерть, я плюнув на все і переселився на безіменний острів у Тихому океані. Живу прекрасно. Дихаю

океанським повітрям. Сплю у затінку пальм босий і майже голий. Харчуюся за прикладом китів, які відзначаються здоров'ям і довголіттям, надзвичайно поживним планктоном. Води до рота не беру. Мені цілком вистачає молока кокосових горіхів.

Це напрочуд зручний острів. Він такий зручний, що незабаром на ньому навіть почнуть випробовувати новітню зброю. Про це вже оголошено...

КОЛО ЗЛОДІЯКА

На виставку модерного мистецтва випадково потрапило зображення знаків Зодіака і знайшло ось яке тлумачення (друкуємо з деякими скороченнями):

...«фабульний задум — замкнене коло — геніального Аноніма, який інкогніто виставив на загальний суд чи осуд своє сюрреалістичне полотно, очевидний і недвозначний. У ньому яскраво втілено колізії психологічної війни, яка ще більш, ніж будь-яке інше мистецтво, вимагає жертв...

...У січні зброєносець Вільного Світу порушив кордон під залізною завісою. Він перевтілювався в Рака. Тонкий хід: Рак посувається вперед, задкуючи, тобто сліди йдуть не туди, а назад, що, безумовно, збило зі сліду червоних слідопитів. Сміливий розвідник діяв під різними пластичними личинами, однак спочатку йому не щастило. У лютому в личині Лева він сів за ґрати звіринця, а в березні в особі нещасної Диви став перед судом на процесі про розлучення, через що в квітні його матримоніальну долю вирішували терези Феміди найвищої інстанції. Але хоробрий колега Нуль-Нуль-Сіма був небезпечний, мов Скорпіон, меткий, як Стрілець, забіякуватий, як Цап, велеречивий, як поет Водолій, а коли треба, німий, як Риби, і впертий, як Баран. У листопаді він звершив диверсійний акт — під виглядом колективізованої телиці, яка шукала політичного притулку на вільному Заході, він утік за кордон, чим підір-

вав економічну могутність колгоспної отари. У Рад поменшає молока, вершкового масла, м'яса, рогів і копит!

А в грудні кордон порушив новий Рак, схожий на першого, як Близнюк, щоб за похмурою залізною завісою ще більше поменшало поголів'я великої рогатої худоби. Коло — сталеві обійми економічної блокади!..

...перед нами, злочин, який засвідчує оптимістичне бачення Анонімом перспектив економічного дива. Злочин і оптимізм? Так! Злочинність людської натури загальновідома, але ж існують розгалужені каральні інститути, вірні охоронці Свободи та Демократії. Ми не винні в цьому, людську натуру годі переробляти. Ще стародавні астрологи помітили лихий вплив на людину невідчутного гравітаційного тяжіння.

Коли червона планета Марс перетинає перше сузір'я Зодіака (Баран), то (цитуємо за оригіналом): «У першому знаку Зодіака Марс породжує убивць, медиків, куховарів, пекарів і взагалі людей всіх професій, що мають справу з вогнем і кров'ю. Люди, керовані Марсом, суворі й жорстокі, сварливі, зухвалі, нахабні, буйні; вони здебільшого мають вигляд ненажер з налитими кров'ю очима й рудим волоссям».

Венера теж недобра до людей — під її злочинним впливом народжуються «відвідувачі шинків і злодюги». Людина безпорадна в лиховісних колах планет. Юпітер, Сатурн, Нептун — це вони кличуть з небуття війни, фінансові шторми і біржові землетруси, страйки і чвари між народами. Нема ради...

...вірити чи не вірити? Вірити! А твердолобих скептиків ми пошлемо хоча б до матеріалів американ-

ських конгресів астрологів, щоб вони познайомилися з фактами в широкому діапазоні від доповіді «Вплив планети Юпітер на блондинів-меланхоліків» до наукової розвідки «Про ставлення сузір'я Близнюків до Північно-Атлантичного блоку (НАТО)». Близнюки радіють, що маємо й СЕАТО... Рак задкує на старе коло!..»

ОЙ НЕ СВІТИ, МІСЯЧЕНЬКУ...

Я зустрів приятеля. Він цікавий тим, що являє собою (якщо скористатися науковою термінологією) двоногий інформаторій базарних чуток. Не людина, а пантеон із зачерствілими муміями некерованої інформації, якої в жодній газеті не знайдеш, по радіо не почуєш і по телеку не побачиш. Інформації приголомшливої! Фантастичної! Неймовірної!

Застерігаю: неймовірної, але побудованої на фактах...

— Чув новину? — збуджено запитав він. — Американці злітали на Місяць і привезли з нього місячне каміння.

— Хіба це новина? — докірливо мовив я. — Про це ж писали в газетах, розповідали по радіо, транслювали по телебаченню...

— Темна ти людина. Знаєш, скільки той політ коштував? Мільярди доларів! А вони ж навіть цента задарма не кинуть. Янкі своє діло знають! То наші досліджують казна-що — Марс та Венеру...

— То й що з цього?

— А ось що, — він таємниче притишив голос: — Місяць (геть усенький!) складається з щирого золота, з самого золота найвищої проби. Янкі своє діло знають!

— Неймовірно, — вражено сказав я.

Памфлет написано до польотів радянських автоматичних станцій на Місяць.

— Але факт,— твердо мовив він.

— А чого ж Місяць світиться сріблом?

— А щоб ніхто про золото не здогадався. Однак срібло вкриває лише поверхню. В Америці вже підраховано, що його саме вистачить, аби викласти сріблом усі шляхи в усіх штатах.

— Ото засвітить золотий Місяченько! — вихопилося в мене.

— Куди там! Вони ж його розпиляють і завезуть до себе. До краю натопчуть золотом усі банки, а з решти золотого запасу побудують золоті хмарочоси, золоті залізниці, золоті мости, пароплави й автомобілі.

— І палитимуть сигари з чистого золота,— жваво вклинцювався я в обговорення золотої проблеми.

— Дурний ти,— з непідробним співчуттям до моїх недолугих мозкових звивин мовив він.— Ну, хто ж золото на дим пускає! Благородний метал — це тобі не отруйне зілля, й жарти твої недоречні. От як причавлять нас місячним золотим запасом, тоді заплачеш... Янки своє діло знають! Ну, гуд бай!

— Бу-вай! — перейшов і я на американізовану мову.

Так, що не кажіть, а новинка ця—люкс. Хоч і сумна трохи. Страх подумати, що ж воно станеться з бідолашними Сполученими Штатами! Передусім (у цьому вже немає ніяких сумнівів) у країні страхотливо зросте безробіття, бо праця мільйонної армії гангстерів втратить будь-який сенс, адже гроші знеціняться. Золота ж — хоч качайся по ньому! А тоді черга дійде й до поліції, яку також неодмінно викинуть на вулицю, але вже в цивільному вбранні. А сенатори й конгресмени? Вони ж усі як один стануть непідкупними, внаслідок чого в державі запанує

нечуваний політичний хаос, бо всі казатимуть правду, саму правду й нічого іншого, окрім правди. Як на страшному суді... Просто шкода нещасної країни!

Тож уявіть мій подив, коли я прочитав отаке.

Д-р Томас Пейн, директор Національного управління по астронавтиці та дослідженню космічного простору, повідомив (цитуємо за статтею Річарда Лайонса «НАСА має надію висадити людей на Марсі у 80-х роках»): «Хоч Місяць перебуває в центрі наших зусиль, справжня мета набагато ширша, ніж першість у висадці людей на Місяці». Справжня мета — Марс і Венера. Саме тому американська газета «Бізнес уїк» сумує: «Росіяни доберуться до цього супутника Землі зі значнішим багажем. На початку 70-х років Росія, певно, матиме на орбіті одну або кілька постійних космічних платформ і зможе надсилати безпілотні космічні кораблі до Марса й Венери один за одним, немов по конвейєру».

Які ж висновки ми зробимо з неугавної цікавості американців до Марса й Венери?

А ось які. Віднині вже не може бути ніяких сумнівів, що червона планета Марс геть уся складається з найдобірніших рубінів, а блакитна Венера — з тисячотонних брильянтових брил. Янкі своє діло знають!

Цезар Августович Кайзер жив у маленькому містечку. У такому маленькому, що воно не вміщувалось навіть на найбільшій карті країни. А містечко те стояло на березі теплого моря.

Що любив Цезар Августович?

Любив він історію незрадливою любов'ю, яку навіки успадкував разом з анкетною графою «прізвище, ім'я та по батькові». Шкода, що в містечку не було жодного музею, навіть краєзнавчого. Але, як людина розсудлива, Цезар Августович цілком вдовольнявся магазинами. Любив він заходити до skleпу «Взуття» з його експонатами незрівнянної ціни ще тієї архаїчної доби, коли взуттєвики й таємно не мріяли про світові стандарти, а комунальні квартири опалювали лісосмугами і кам'яним вугіллям. А існував ще магазин «Подарунки», теж з дивовижними витворами людського генія. Чого вартий хоча б такий унікум — набір стограмових чарок, де по синьому вибракovanому склу бронзою сяяли апокрифічні вислови анонімного митця: «Люблю тебе, как ты меня», «В выходной пей по одной», «Вино пей — жену не бей», «Жена одна — ее здоровье пей до дна», «Любимому мужу от любящей супруги с приветом».

Чи ви побачите такі скарби в Ермітажі, Британському Національному музеї або у Версалі? Безголову Ніку побачите, а не гумові чоботи, яким зносу нема, бо вони не поступаються залізобетону!..

А коли з берега починав повітати вечірній бриз, Цезар Августович любив посидіти на березі моря і в спокої помислити над високими філософськими категоріями буття. В інші часи дня, коли бриз повівав з моря, на березі можна було сидіти хіба з хронічним нежитем — потужності місцевої фабрики «Хімчистка» та банно-прального комбінату цілком вистачало, щоб регулярно труїти прибережні води й надати морському повітрю специфічних пахоців гниючих бичків.

Чого не любив Цезар Августович?

Не любив він свят. Бо на свята (чотири рази на рік) конче необхідно було випустити стіннівку «Держзнак», в якій Цезареві Августовичу громадськість приходної каси № 45/3 доручила вести розважальну рубрику «Кому що сниться». Рішення було логічне й одностаєне: кому знати краще про сни колег, як не старшому контролерові? За свою багаторічну громадську діяльність старший контролер тов. Кайзер Ц. А. докотився до того, що почав студіювати наукову літературу про сни й сновидіння. Звідки довідався: а) природа й механіка сновидінь невідома; б) у сні можна вивчити будь-яку мову, хоч би мертву; в) сновидіння бувають односерійні і багатосерійні; г) деякі сновидіння людина запам'ятовує, а деякі — ні; д) у сновидіннях відбивається персоніфікована особистість людини; е) сновидіння мають і тварини; є) ...Та не будемо вдруге навчати абетки наших дорогих читачів. Лихо полягало в тім, що сам Цезар Августович ніколи в житті не бачив ніяких сновидінь, отже, мав про них винятково теоретично-кабінетну уяву. А всяка теорія без практики—мертвий капітал, не придатний для широкого обігу. Через це снотворні фантазії старшого контролера були

такі далекі від реального життя, що з фатальною невблаганністю викликали регіт і пожвавлення. Ясно: про переобрання тлумача снів не могло бути й мови...

Словом, Цезар Августович Кайзер жив, як цілком нормальна людина. Мав свої маленькі радощі, мав свої маленькі прикрощі, які взагалі становили здорову рівновагу. І ми навряд чи згадали б про скромного старшого контролера, якби його зразково-показове життя раптом не набуло химерних рис...

Одного задушливого вечора, який згідно віковичного руху небесних тіл невдовзі вмер в задушливих обіймах ночі, Цезар Августович не міг заснути. Він старанно лежав із заплющеними очима й повторював таблицю множення ззаду наперед, потім рахував до тисячі й навіть до двох. Нічого не допомагало. Сон не приходив. Тоді змучений Цезар Августович уперше в житті вирішив приманути Морфея за допомогою морфію (іншого снотворного під рукою не було). І що ви думаєте? Так, маєте цілковиту рацію: він спокійно заснув, і йому примарився сон!

Іноді, знаєте, сон пережити — ціле життя прожити. Такого гатунку було й видіння Кайзера. Але оскільки ми не збираємося писати роман, то викладемо його сон стисло, широко використовуючи в цьому вельми популярному серед редакторів стіннівок жанрі творчі прийоми з журналістської практики.

«...Місячна ніч.

З дороги просто в пустелю завершила машина й зупинилася серед кактусів і колючих чагарників. Із машини вийшло п'ятеро. Один із них — сива кремезна людина. Четверо інших — юнаки. Серед брильянтових зірок, що висіли над чорним обрієм, плавали червоні зірки сигарет.

— Мабуть, тут,— визначив старий і загасив недокурок.— Робіть свій бізнес, хлопці...

З багажника витягли надійний манільський трос. Старий спокійно став на коліна. Четверо накинули йому на шию зашморг, другий кінець причепили до бампера. Клем Джексон сів за кермо й різко дав задній хід. Старий упав в пилюку, але петля зіскочила.

— Давайте, я навчу вас, як це робиться,— прохрипів він.

Йому допомогли стати на ноги. У світлі фар він неквапливо зв'язав кінець троса в пристойний зашморг.

— Кінчайте!..

Однак старого благополучно удавили тільки після третього заходу. З небіжчика зняли каблучки, годинник, браслет, вибили золоті зуби й випорожнили його кишені. Підраховали здобич: три з половиною тисячі доларів. Непоганий заробіток, якщо зважити, що покійний кожному дав аванс — по 200 доларів.

Поліція легко спіймала вбивць. На допиті з'ясувалось, що старого вбили на замовлення... його самого. Слідство встановило, що колишній ювелір, а нині труп Самуель Крамар заплутався в темних фінансових махінаціях і вирішив з честю покинути цей далеко не кращий світ. Довгий час він сумлінно шукав своїх убивць. Шукав по газетних об'явах, які починалися відчайдушним зойком «Згоден на будь-яку роботу». Але «робота», яку пропонував Крамар, жала...

Аж ось він знайшов те, чого довго шукав: «Хочу одержати місце мийника машин. Згоден на будь-яку іншу роботу. Телефон 6-39-08». Об'яву дав п'ятнадцятирічний хлопчак Клеммін Джексон. Разом з

приятелями він виконав страхітливе замовлення банкрутілого ділка.

Але найстрашніше було те, що Клемом Джексоном був Цезар Кайзер!..»

Чи варто казати про те, що Цезар Августович прокинувся з таким відчуттям, ніби він стоячи, мов кінь, усю ніч їхав у прокуреному загальному вагоні? Скроні важко набрякли, ніби туди поклали по свинцевому злитку, мозочок болісно клацав, наче лічильник Гейгера. В усьому змученому тілі чулось болісне внутріклітинне тремтіння. Однак найгіркішою була згадка. Картини страхітливого злочину знов і знов поставали в нажаханій свідомості. До того ж недвозначним епіграфом до сну спливав пункт «д» з теоретичних досліджень: «у сновидіннях відбивається персоніфікована особистість людини»...

«Боже мій унд майн гот! — у розпачі думав давно (ще в прадідах) адаптований слов'янами нащадок вестменів.— Це ж якби не соціалізм і якби не конституційне право на працю, яка тобі тільки до душі, то я б став злочинцем?! О-о-о... Що сказала б майне лібе мутер?»

День прожив Цезар Августович мов у кошмарі, наслідком якого була купівля дійовішого снотворного трунку — бромуралу. І що ви думаєте? Еге ж, йому привиділась друга серія.

«...З в'язниці Клем вийшов різнобічною людиною. Але не таланило йому також різнобічно. Фортуна зрадила його тоді, коли він намагався створити художній шедевр винятково з плювків. Не поталанило й тоді, коли він спробував вибити долари з оригінальної теореми, яка доводила, що дві нескінченно паралельні лінії є, по суті, знаком рівняння. У першому випадку не стачило творчого натхнення. Точ-

ніше — не вистачило слини. У другому Клемові довели, що хоч дві паралельні лінії і суть знак рівняння, але за цим знаком не видно ні цента...

З останніми, заробленими у в'язниці доларами Клем звернувся до послуг чикагської «К. С. Кард компанії», яка виробляє технічне спорядження для шулерів.

— Початківець? — з американською діловитістю запитав американський клерк.

— Так, — щиро зізнався невдаха, — у цій справі я новачок.

— Фірма не гарантує безпеки новачкам! — суворо попередив клерк.

— Що поробиш — це моя остання ставка.

— Коли так... Можемо запропонувати вам колоду краплених карт. Серійне виробництво. Спеціально для початківців. Вартість загальнодоступна — вісім доларів.

Клем, як то кажуть, усе поставив на карту. У властивому й переносному розумінні. І йому таки пощастило: продукція «К. С. Кард компанії» була високої якості. Про це красномовно свідчив хоча б той факт, що вже через тиждень Клем знову переступив фірмовий поріг і почаствував клерка першосортною сигарою.

— Серійні карти діють непогано, — визнав він. — Та чи немає у вас чогось ефективнішого?

— Безумовно, є! Ось бачите — гарна й зручна коробочка. Мініатюра! А досить натиснути кнопку — і в руці туз! Коробочку дуже легко непомітно заховати в рукаві сорочки. Платіть 75 доларів, і хай вам щастить!

Минув місяць, і Клем прикотив на власній машині.

— Хелло, бой! — впевнено мовив він. — Гратися

тузами хоч і прибутково, але небезпечно. Ще поб'ють! Інколи, знаєте, нерви страйкують... Невже у вас немає безпечнішої техніки? У вас же працює цілий науково-дослідний інститут! Вартість продукції мене вже не цікавить...

— Бажання замовника — закон для фірми! Пропонуємо вам останній зразок науково-дослідної думки: спеціальні окуляри, які дозволяють бачити карти партнерів.

— О'кей! — радо погодився Клем. — Беру!..»

Відкриємо карти: прокинувся Цезар Августович від моторошного фіналу. Йому абсолютно реально привиділось, нібито журнал «Ньюсуїк» піддав гострій критиці королів зеленого столу. Що ж це робиться, запитував журнал самого президента, королі не сплачують податків! Вони заборгували державній казні близько п'яти мільярдів доларів! Куди дивиться міністерство фінансів?! Зрозуміло, від такого зухвалого й нахабного демаршу містера Джексона в особі скромного громадянина Кайзера кинуло в холодний піт.

Як і слід було чекати, ввечері, після цілоденного рахування держзнаків, Цезар Августович купив люмінал. І що ви думаєте? Еге ж, побачив третю серію.

«...Біля роз'їзду Пост-29 стара рукавичка, напнута на зелене око семафора, та чотири батарейки від кишенькового ліхтаря, що жили червоне, зупинили поїзд з банківськими скарбами.

Помічник машиніста Тед Уїлбі пішов до лінійного телефону. Та, виявилось, лише для того, аби пересвідчитися — дріт перерізано.

Тим часом кілька джентльменів удачі у масках, жіночих панчохах та хустках, які закривали їхні

обличчя, вдерлися до кабіни машиніста. Там вони випробували міць залізного прута, обгорнутого ганчірками, на голові Девіда Керрола. Голова Дева виявилась явно непридатною для таких буквально карколомних досліджень...

Помічник безтурботно повертався до поїзда, думаючи, що сталось якесь непорозуміння. Але Клем Джексон і ще двоє, які несподівано заступили йому дорогу, вмить вибили з його голови цю хибну думку.

— Розтулиш пельку — ковтнеш кулю, — процідив Клем крізь чорну панчошу.

Побачивши три кольти, поцілені в нього, Тед Уїлбі зробив логічний висновок, що для хлопців мовчання справді було золотом.

До цього часу Керрол вийшов з-під гіпнозу залізного прута і, поки гангстери відчиняли поштовий вагон, слухняно виконував категоричні, як постріли, накази. Коли Теда ввіпхнули до кабіни, Керрол погнав вкорочений поїзд на маленький переїзд, де під мостом темніла вантажна машина. Гангстери швидко покидали в кузов десятки запломбованих мішків, які загалом становили шість центнерів банкнот і коштовностей. На місці залишили пов'язаних охоронників.

— Гуд бай! Приємних сновидінь!..»

Однак ці сновидіння аж ніяк не можна було схарактеризувати як приємні. Цезар Августович з жахом переконувався, що має сталі злочинні нахили, які дедалі прогресують. Коли він обирав собі фінансову кар'єру, то хіба ж мав хоч найменшу підозру, що до фінансово-економічного технікуму його штовхають злочинні здібності? Неймовірно... Але ж факт!

Сидячи за своїм столом у касі, він понуро думав: «Дивно, що мені досі не спадало пограбувати приходну касу № 45/3. Адже я тут все знаю, як свої п'ять пальців... Ах так, розумію! Річ саме в пальцях: тут, куди не кинь, відбитки моїх пальців... І якби сталося пограбування, на мене одразу впала б тінь підозри з боку міліції... Дактилоскопія не припускає помилок!»

Увечері він купив патентований угорський засіб ноксірон. Зрозуміло, не для того, щоб побачити четверту серію, але...

«...Вельми перспективний ділок з Південного Меріленда містер Клеммін Ф. Джексон поклав собі трохи розвіятись, узяти та якось увечері по-сімейному розважитися разом з дружиною. Зрештою, за всілякими справами він їй майже не приділяє такої необхідної для жінки уваги...

А щоб у Південному Меріленді славно потішитись, багато не треба — май добрячий кий і зустрінь парочку чорномазих. Дешево й сердито!..

Спочатку подружжя Джексонів веселилося в ресторані. Там жвавий містер хвацько порахував дерев'яним кийком ребра двох чорношкірих офіціантів. Бачили б, як радісно ляскала в долоні щаслива місіс Джексон, коли вони танцювали в нього!

Далі подружжя веселунів подалося в один з готелів. Тут містер Клеммін Ф. Джексон старанно вчив кийком негра-посильного, а місіс Еммі Джексон була навідліг модною сумочкою з крокодилячої шкіри по чорній пиці покоївки.

— Хутчіш повертайтеся, коли вам наказує білий джентльмен!

Розваги гідно завершилися у барі. Коли веселе подружжя набралось віскі, мов наливні судна, місте-

рові Клемміну Ф. Джексону здалось, що кольорова барменша Кеті Фергюссон надто забарилась, міняючи пляшки.

— В чім річ? — ревонув він.— Чому ти так повільно соваєшся, чорна тварюко? Бачу, тебе давно не вчили спритності!

— Навчи її, коханий...

Од риторичних вигуків заохочений своєю прекрасною половиною містер рішуче перейшов до виразної мови жестів. Він звалив Кеті Фергюссон кийком з ніг і гамселив її доти, поки вона знепритомніла... «Крововилив у мозок»,— констатував лікар.

Словом, вечір розваг минув пречудово. Навіть з фінансового боку. Коли в місцевому суді за всі розваги склали рахунок, виявилось, що преїскурант цілком приступний— присудили лише 125 доларів за синці та 250 доларів за крововилив. Разом: 375 доларів, що для містера Клемміна Ф. Джексона не становило жодної проблеми.

— Ви дешево відбулись,— люб'язно пояснив йому суддя по завершенню цієї дріб'язкової справи.— Коли наш земляк фермер-тютюнник Вільям Зантзінгер вбив у Балтіморі палицею чорнопику офіціантку, йому довелося сплатити 625 доларів...»

Четверта серія остаточно пригнобила Цезаря Августовича. Його гнітили власні нововідкриті злочинні комплекси. Це жахливо, що він досі ходить на волі, а не працює тяжко на виправно-трудових роботах із суворим режимом ізоляції. Такі ганебні сни й не розповіси нікому, бо пекуче соромно перед нормальними людьми.

«Звідки це в мене береться? — мало не плакав подумки нещасний Цезар Августович.— Хіба я не

визнаю рівності усіх народів, незалежно від кольору їхньої шкіри та інших расових ознак? Хіба не я на профспілкових зборах щиро засудив шовіністичну політику ізраїльських агресорів? А хто, як не я, від імені всього нашого згуртованого колективу приходної каси № 45/3 на міському мітингу палко виступав на захист героїчного В'єтнаму проти озвірілого американського імперіалізму? Нарешті, хто в гуртку політичної самоосвіти з гнівом прочитав лекцію про жорстоке, нелюдське свавілля білих колонізаторів у Родезії, Південно-Африканській Республіці, Анголі й Мозамбіку? Свободу народам Африки! Боже мій, що сказали б, якби дізналися про мої дикунські видіння, майн лібер фатер унд майне лібе мутер?»

Цезаря Августовича Кайзера мучило питання, яке необхідно було вирішити, щоб повернути повагу до самого себе. Куди йому ліпше піти — до обласної психіатричної лікарні чи до райвідділення міліції? Що на нього краще вплине — сеанс гіпнозу чи карний кодекс?

* * *

Відомий бізнесмен і впливовий політичний діяч Південного Меріленда містер Клеммін Ф. Джексон сидів у колі друзів перед електрокаміном джентльменського спортклубу (10.000 доларів щорічних членських внесків від кожного, аби різна дрібнота не в змозі була заважати істинним джентльменам). Білі раби в чорних фраках з білою серветкою на зігнутій лівій руці і срібною тацею в правій нечутно, мов привиди, розносили веселчасті коктейлі. Сивий сигарний димок лінивими пасмами здіймався до темного різьбленого дерева високої стелі.

Містер Клеммін Ф. Джексон розповідав вражаючу історію:

— Щоб ви знали, джентльмени, досі я спав, як забитий, мертво, без сновидінь. Але останнім часом мене почали мучити дикі, незбагненні кошмари...

Містер Клеммін Ф. Джексон сьорбнув смарагдової суміші із тонкого, як товста багатокольорова авторучка, бокала.

— Уявіть собі, джентльмени, мені сниться, нібито я живу в якомусь миршавому стандартному селищі міського типу, котрого навіть на мапі нема. Але — прошу уваги! — магазини цього містечка за безцінь збувають антикварні та музейні рідкості! Уявляєте?.. Та найдивніше не це. Сором казати про те, але я в своїх сновидіннях день у день висиджую за бюрком державної каси і за мікроскопічну платню по вісім годин на добу рахую чужі гроші! Ви можете це збагнути, джентльмени?

Джентльмени не могли цього збагнути й скептично всміхались.

ЗМІСТ

Задачки про труби	3
Двадцять перший	7
Талісман Олександра Македонського	10
Як герой спочив на лаврах	14
Тато робить висновки	17
Важко бути відомим	19
Талант	22
Зустріч зі шпигуном	23
Оповідь колишнього мільйонера	27
Правила силового тону	30
А все теща!	33
Венера, напівбог і я	35
Про тему не було ні слова...	39
Морж	41
Секрети газети	43
Чужинці	47
Полювання	51
Страхотлива потвора з Мотовилівки	55
Жінки люблять тварин...	57
Злодії в хаті	60
Ефір усе терпить	63
Кібернетика	65
Як писати історичні романи...	68
Словесні портрети	71
Мемуари пророка Самуїла	76
Одна сторінка з життя Єноха	85
Досвід	93
Для вас, дітлахи!	96
Кіно! Кіно! Кіно!!!	107

Оптиміст	112
Марсіянська хроніка з провінційної газети	130
Машинка часу	134
Антологія НФ	143
Ада залишилась	165
Чому батьки тікають у відпустку	169
Рекламне оповідання	173
Нова історія Адама і Єви	177
Антикандидатський мінімум	189
Квадрат «Ікс» — сектор «Ігрек»	195
Філософи в мундирах	199
Ескалація колись	201
Теорія «Торох-торорох»	205
Дикий острів, або Новий Робінзон	209
Коло Злодіяка	212
Ой не світи, місяченьку...	215
Антипод	218

Я ч ей к и н
Ю р и й
Д м и т р и е в и ч

М Е М У А Р Ї
П Р О Р О К А
С А М У І Л Я
Ю м о р и с а т и р а

И з д а т е л ь с т в о
«Р а д я н с ь к и й п и с ь м е н н и к»
(Н а у к р а ї н с ь к о м у з я з и к е)

Р е д а к т о р С . П . Г у ц а л о
Х у д о ж н и к А . П . В а с и л е н к о
Х у д о ж н і й р е д а к т о р Г . С . К о в п а н е н к о
Т е х н і ч н и й р е д а к т о р К . П . Л а п ч е н к о
К о р е к т о р Л . К . Д ж у л а й

Здано на виробництво 29/X 1970 р. Підписано до друку 29/I 1971 р.
Формат 70×100¹/₃₂. 7¹/₄ фіз.-друк. арк., 9,43 ум.-друк. арк., 8,17 обл.-
вид. арк. БФ 25042. Тираж 15 000. Зам. 3775. Ціна в оправі 36 коп.
Радянський письменник, Київ, бульвар Лесі Українки, 20.
Одеська друкоофсетна фабрика Комітету по пресі при Раді Міністрів
УРСР, вул. Держинського, 24.

36 коп.

COPIES OF THE

MANUSCRIPT